

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА**

Т.П. ЮР'ЄВА, І.А. АЧКАСОВ, Г.І. ГРУБА, С.Ю. ЮР'ЄВА

**ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ
ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА**

За загальною і науковою редакцією Т.П. Юр'євої

**Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для
студентів економічних спеціальностей**

ХАРКІВ – ХНАМГ – 2007

Т.П. Юр'єва, І.А. Ачкасов, Г.І. Груба, С.Ю. Юр'єва

Фінанси підприємств житлово-комунального господарства: Навчальний посібник. – Харків: ХНАМГ, 2007. – 200с.

Рецензенти: д-р екон. наук, професор М.І. Карлін (Волинський державний університет ім. Л.Українки)

д-р екон. наук, професор О.М. Тищенко (ХНЕУ);

д-р екон. наук, професор І.Я. Чугунов (Міністерство фінансів України, Науково-дослідний фінансовий інститут)

Навчальний посібник підготовлений відповідно до програми з нормативної навчальної дисципліни «Фінанси підприємств» стосовно галузі «Житлово-комунальне господарство». У ньому висвітлено сутність і особливості організації фінансів підприємств житлово-комунального господарства; організацію розрахунків і кредитування підприємств; формування і розподіл прибутку; організацію оборотних коштів і фінансування відтворення основних фондів; фінансове планування; методику аналізу фінансового стану підприємств.

У посібнику наведено задачі, ситуації та вказівки до їх вирішення.

Розрахований на студентів, аспірантів, викладачів, практичних працівників підприємств, організацій та установ міського господарства.

Рис.4 . Табл.59 . Бібл. 57.

Гриф видано Міністерством освіти і науки України, рішення № 14/181-635 від 25.04.07.

© Т.П.Юр'єва, І.А. Ачкасов, Г.І. Груба, С.Ю. Юр'єва (ХНАМГ)

Вступ

Одне з центральних місць серед безлічі проблем, які потребують невідкладного вирішення, посідає завдання якісного оновлення житлово-комунальної сфери. Саме від стану ЖКГ вирішальною мірою залежить те, що називають якістю сфери життєдіяльності, інакше кажучи проживання наших громадян у конкретному місті (поселенні).

Закон України «Про загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2004-2010 роки» (№1869-IV від 24.06.2004р.) спрямований на підвищення ефективності й надійності функціонування житлово-комунальних систем життєзабезпечення населення, поліпшення якості житлово-комунальних послуг з одночасним зниженням нерациональних витрат.

Головними напрямками прискорення реформування житлово-комунального господарства є:

- удосконалення системи управління підприємствами і організаціями житлово-комунального господарства усіх форм власності, розмежування функцій органів влади, підприємств-виробників послуг, споживачів житлово-комунальних послуг, розвиток ринкових відносин;
- поглиблення демонополізації житлово-комунального господарства, створення і розвиток конкурентного середовища й ринку послуг, реструктуризація підприємств і організацій, формування єдиної соціальної та фінансової політики на території самоврядування, створення і розвиток сільської комунальної служби в єдиній системі ЖКГ;
- соціальний захист населення через систему адресних житлових субсидій, державних соціальних нормативів і стандартів у сфері житлово-комунального господарства;
- зменшення втрат і питомих витрат ресурсів у ЖКГ, проведення ефективної енергозберігаючої політики.

Вирішення проблеми забезпечення фінансової стабілізації житлово-комунального комплексу є головною передумовою формування економічних взаємовідносин у цій галузі.

Становлення і розвиток в Україні ринкової інфраструктури суттєво змінюють економічне, інформаційне і правове середовище функціонування підприємств, зміст їхньої фінансової діяльності. За цих умов необхідна сучасна, адекватна ринковій економіці організація фінансової діяльності кожного підприємства. Це потребує підготовки спеціалістів-фінансистів, які мають глибокі теоретичні й практичні знання, можуть узагальнити наявний досвід країн з розвинутою ринковою економікою, розробити план дій щодо виходу підприємства (галузі) з фінансової скрути.

Підготовка фахівців, обізнаних з фінансовою діяльністю підприємств міського господарства за нових умов господарювання, ускладнюється недостатністю навчальної літератури, яка б враховувала специфіку перехідного періоду економіки ЖКГ, законодавче й правове поле, в якому працюють українські підприємства житлово-комунального господарства. У зв'язку з цим метою даного навчального видання є надання допомоги студентам у самостійному вивченні найважливіших питань курсу “Фінанси підприємств житлово-комунального господарства” і здобуття необхідних знань та умінь, які вони зможуть використовувати у своїй практичній діяльності.

РОЗДІЛ 1.

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ФІНАНСІВ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

- 1.1. Сутність фінансів підприємства
- 1.2. Функції фінансів підприємства
- 1.3. Організація фінансової роботи на підприємствах міського господарства
- 1.4. Завдання і функції фінансової служби підприємства
- 1.5. Особливості фінансів у різних галузях міського господарства

1.1 Сутність фінансів підприємства

Фінанси підприємства – це специфічні економічні відносини з розподілу сукупного суспільного продукту (на користь держави) шляхом формування і використання фондів коштів.

Фінанси підприємства - основна складова частина фінансів держави. Вони відіграють провідну роль у складі фінансів держави, тому що саме на підприємствах створюється сукупний суспільний продукт (виторг від реалізації), а на підприємствах матеріальної сфери виробництва й національний дохід і там же розпочинається розподіл. Фінанси підприємства здійснюються за допомогою грошей. Але не будь-які грошові відносини є фінансами, а тільки ті, в результаті яких утворюються і витрачаються фонди коштів. В умовах товарного виробництва й ринкових відносин роль фінансів підвищується, тому що розподільні процеси здійснюються за допомогою фінансів. Кожна господарська операція має грошову сторону (придбання основних фондів, сировини, матеріалів тощо має грошове вираження), всі складові виробничого процесу мають вартісне вираження. Таким чином фінанси є немовби кровоносною системою будь-якого бізнесу (виробничого процесу). Здійснення останнього можна описати наступною схемою (рис.1.):

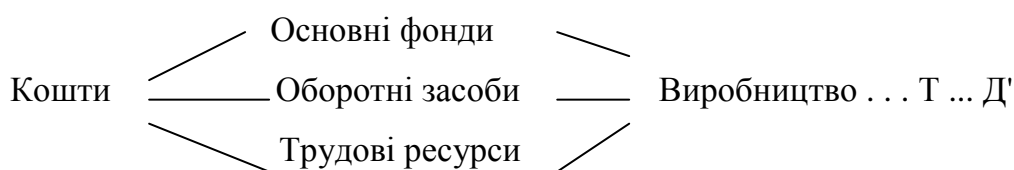

Рис.1. Схема виробничого процесу

Тобто для здійснення господарювання необхідний первісний капітал (Д) на придбання знарядь праці (ОФ), оборотних коштів - предметів праці (Ос), наймання трудових ресурсів (Тр). Маючи все це, організується виробничий процес (В), у результаті якого випускається продукція, призначена для реалізації, тобто товар (Т). У результаті підприємство одержує виторг від реалізації (Д').

Завданням кожного підприємства є виробництво товарів й одержання при цьому виторгу від реалізації, достатнього для забезпечення відтворювального процесу й одержання прибутку, тобто

$$Д' - Д = \Delta Д.$$

При цьому прибуток підприємства повинен прагнути до максимуму, тобто $\Delta Д \rightarrow \max$.

Це забезпечить підприємству розширене відтворення, досить високі платежі в бюджет і дозволить створити фонд споживання.

Як видно зі схеми, для виконання поставлених завдань у процесі господарської діяльності підприємство вступає в ряд фінансових відносин. Останні виникають у підприємства в наступних випадках:

- з постачальниками сировини, матеріалів, палива та ін., необхідних для організації виробничого процесу;
- із споживачами продукції (послуг) підприємства;
- з працівниками, зайнятими на підприємстві;
- з органами страхування по виробничих та інших ризиках;
- з органами соціального страхування;
- з фінансовими органами (по взаємовідносинах з бюджетом);
- з аудиторськими фірмами;
- з інститутами інвестування та ін.

Перераховані фінансові взаємовідносини і є предметом вивчення курсу «Фінанси підприємства». При цьому необхідно знати ряд інших дисциплін: економіка підприємства, бухгалтерський облік, статистика, планування, аналіз господарської діяльності, фінансове право, ЕОМ та ін.

1.2. Функції фінансів підприємства

Сутність фінансів підприємства проявляється в їхніх функціях. Щодо кількості функцій фінансів вчені-економісти не мають одностайної думки. Ряд вчених стверджують, що фінанси підприємства виконують дві функції: розподільну і контрольну. Інші вчені вважають, що фінанси підприємства крім цих функцій виконують і третю - формування коштів на розрахункових рахунках підприємств. У сучасних умовах ринкових відносин на відміну від адміністративно-командної системи для надходження коштів на розрахункові й поточні рахунки підприємств у результаті операційної діяльності необхідна низка дій (операцій фінансової служби), тобто виконання плану виробничої програми підприємством не забезпечує механічне надходження виторгу на розрахунковий і поточний рахунок.

На сучасному етапі розвитку економіки України фінансовою службою здійснюється ряд зусиль для забезпечення надходження виторгу. Швидкі темпи росту дебіторської і кредиторської заборгованості, нестабільний фінансовий стан більшості підприємств обумовили висновок вчених-економістів про виділення третьої функції фінансів.

Сутність розподільчої функції полягає в розподілі й перерозподілі валового й чистого доходу підприємства. Виторг від реалізації - основне джерело грошових надходжень підприємства що використовується на наступні цілі:

- відтворення спожитих у процесі виробництва засобів виробництва (тобто відтворення основних і оборотних коштів);
- оплату праці;
- нарахування на фонд оплати праці;
- витрати на погашення банківських кредитів й відсотків по них;
- відрахування органам страхування (виробничі й фінансові ризики);
- платежі в бюджет;
- інші платежі з виторгу;

- частина виторгу у вигляді чистих прибутків залишається в розпорядженні підприємства.

Як видно з перерахованих напрямків (витрат) виторгу, регламентується державою розподіл не всього, а тільки частини виторгу, а саме в законодавчому порядку в бюджет вилучається частина виторгу у вигляді платежів. Основна сума виторгу розподіляється самим підприємством за його розсудом і відповідно до ходу відтворювальних процесів.

Друга функція фінансів підприємства - контрольна - тісно пов'язана з розподільчою, впливає з неї і полягає в наданні коштів або їхньому ненаданні, наданні пільг або застосуванні санкцій.

Фінансовий контроль здійснюють як спеціалізовані фінансові органи, так і фінансові органи (служби) підприємства. В Україні основний фінансовий контроль виконують контрольно-ревізійні управління, податкова служба, казначейства, кредитні установи, а також аудиторські фірми. Кожний з цих органів має мету й завдання, що в основному подібні: контроль за правильним (законним) формуванням грошових фондів й ефективним їх використанням.

Методи контролю неоднакові, що обумовлено наявністю обсягу інформації, а також конкретизацією поставлених цілей контролю.

Контролюючі організації проводять як контроль за всією фінансово-господарською діяльністю підприємств, виконуючи комплексну ревізію діяльності за тривалий період часу, так і контроль з окремих питань (ефективність використання фонду оплати праці, енергозбереження й т.п.), здійснюючи тематичні перевірки.

Третя функція - забезпечення постійної наявності коштів на розрахунковому рахунку й поточному рахунку виконується фінансовою службою підприємства шляхом використання бухгалтерських і фінансових прийомів. Для забезпечення надходження виторгу від реалізації необхідне своєчасне й правильне оформлення договору зі споживачами, правильне оформлення документації на відвантаження продукції і платіжних документів. Важливо правильно вибрати форму безготівкового розрахунку за реалізовану

продукцію (послуги), а також вчасно здійснювати контроль за надходженням грошей на розрахунковий і поточний рахунки.

1.3. Організація фінансової роботи на підприємствах міського господарства.

Для здійснення фінансової роботи на підприємствах, тобто для керування фінансами необхідна фінансова служба.

Фінансова служба (ФС) - самостійний структурний підрозділ управління, що має певні завдання і функції.

Міське господарство не має однотайності в організації ФС, далеко не всі підприємства міського господарства в структурі управління мають спеціальний підрозділ (відділ ФС). Наявність і розмір (чисельність персоналу відділу) обумовлені обсягом фінансової роботи й галузевих особливостей підприємств. Склад підприємств міського господарства різноманітний: Житлово-комунальне господарство (цього найбільша складова) є багатогалузевим і включає підприємства з різними обсягами діяльності (від гігантів у великих містах до малих у селищах міського типу, при цьому більшість міст і СМТ має невелику чисельність населення, а звідси кількість невеликих і середніх підприємств міського господарства займають найбільшу питому вагу). Міське господарство по окремих галузях має різну соціальну структуру. При цьому практично всі галузі мають у своєму складі: муніципальні (комунальні) підприємства, орендні, акціонерні, приватні та ін. Виходячи з перерахованого й викладених вище вимог, ФС як самостійний підрозділ мають у своєму складі великі муніципальні (комунальні) підприємства - трести, управління і т.п.

Комунальні підприємства середні за обсягом діяльності для виконання фінансової роботи у складі керування мають окремих виконавців - фінансистів, економістів. Більшість же підприємств всіх форм власності (дрібні й середні за обсягом діяльності) спеціальних підрозділів в управлінській структурі не мають. У них фінансову роботу виконують бухгалтери й економісти, при цьому закріплення функцій ФС за бухгалтером або економістом здійснюється наказом по підприємству.

У сучасних умовах, коли вимоги до якості фінансової роботи підвищуються, а в штатному розкладі фахівці-фінансисти відсутні, економісти міського господарства повинні володіти питаннями фінансування на високому рівні.

1.4. Завдання і функції фінансової служби підприємства

Основними завданнями фінансової служби є: мобілізація - залучення коштів в оборот як власних джерел, так і позикових, і ефективне їхнє використання.

Для вирішення цих завдань ФС виконує багато функцій, основними з яких є:

- 1) фінансове планування;
- 2) поточна фінансова робота;
- 3) контрольно-аналітична.

Функція фінансового планування являє собою роботу з розробки фінансових планів підприємства. На підприємствах міського господарства розробляються три види планів:

- ✓ перспективні;
- ✓ поточні;
- ✓ оперативні.

Перспективний фінансовий план складається на тривалий період часу (5 - 10 років). У цьому плані відбивається стратегія розвитку підприємства, тому кількість фінансових показників невелика й включає основні з них: валовий доход; сума прибутку; розмір капітальних вкладень і платежів до бюджету.

Завданням перспективного плану є визначення суми прибутку на кінець перспективного періоду й необхідні одноразові витрати (капітальні вкладення) для досягнення запланованого виробництва.

Поточні фінплани затверджуються на майбутній плановий рік з поквартальною розбивкою. Вони розробляються за встановленою формою у вигляді балансу прибутків і видатків. У поточному фінансовому плані відтворюється вся фінансово-господарська діяльність підприємства, тому для його розробки використовується значно більша кількість показників, ніж у

перспективному фінансовому плані. Ряд показників розраховуються нормативним методом (методом прямого рахунку).

Оперативні фінансові плани розробляються на короткі проміжки часу: квартал, місяць, декаду. У них відбивається не вся фінансово-господарська діяльність, як у поточному, а вирішується яке-небудь конкретне завдання. Підприємства міського господарства розробляють 3 види оперативних планів:

- а) платіжний календар - для управління грошовими потоками;
- б) план короткострокового кредитування;
- в) касовий план.

Платіжний календар складається на місяць з розбивкою по декадах. Як і більшість фінансових планів він розробляється балансовим методом. У дохідній частині по датах записують всі надходження коштів, а у видатковій - також по датах всі майбутні зобов'язання. Балансування виконується подекадно, тобто щодаки визначають сальдо надходження або витрати коштів. Платіжний календар є інструментом керування грошовими потоками.

План короткострокового кредитування розробляється на квартал у вигляді кредитної заявки. Цей план являє собою кредитні взаємовідносини підприємства по короткострокових позичках. У цьому фінансовому плані відбивається потреба в короткостроковій позичці і її обґрунтування, вказуються джерела й строки погашення позички, визначається сума відсотків за банківський кредит.

Касовий план також складається на квартал, його основними завданнями є контроль надходжень і витрати готівки. Тому в ньому відбиваються всі надходження коштів по джерелах, витрата готівки по видах витрат. Крім того, у касовому плані позначають дату видачі заробітної плати й приблизну її суму й ліміт готівки в касі. Складання касового плану обумовлено необхідністю використання його даних як на самому підприємстві, так і у банку, що обслуговує дане підприємство.

Функція поточної фінансової роботи полягає у виконанні ряду операцій по забезпеченню виконання передбачених фінансовим планом показників. Так,

наприклад, для виконання запланованого виторгу від реалізації (ВР) ФС виконує ряд операцій: укладає договори, оформляє платіжні та інші документи й т.п. Для виконання передбаченого у фінансовому плані показника прибутку ФС крім операцій з виконання ВР виконує ряд операцій, пов'язаних з витратами, тому що прибуток - це різниця між доходами й витратами.

Контрольно-аналітична функція полягає в тому, що ФС періодично проводить фінансовий аналіз, який здійснюється за даними бухгалтерської, статистичної і оперативної звітності й використовується службою для прийняття управлінських рішень. Аналіз виконується як з метою виявлення ефективності використання окремих видів ресурсів, так і виявлення економічного ефекту діяльності підприємства в цілому. Періодичність проведення аналізу залежить від багатьох факторів, основними з яких є:

- а) рівень кваліфікації працівників фінансової служби;
- б) наявність й обсяг даних для аналізу.

1.6.Особливості фінансів у різних галузях міського господарства

Міське господарство є багатогалузевим і являє собою сукупність підприємств, організацій і заходів, покликаних задовольняти матеріальні й культурно-побутові потреби населення того міста, в якому вони розташовані. Міське господарство включає наступні галузі:

- житлово-комунальне господарство (ЖКГ);
- побутове обслуговування;
- громадське харчування;
- торгівля;
- охорона здоров'я;
- освіта;
- фізкультура й спорт;
- інше.

Найбільшою галуззю є ЖКГ. Воно включає:

- житловий фонд (житлове господарство);
- комунальне господарство;

- зовнішній міський благоустрій;
- інше.

Житлове господарство, у свою чергу, включає:

- експлуатацію житлового фонду;
- ремонтно-будівельні організації (РБО) з ремонту житлового фонду;
- ряд підприємств із здійснення транспортних перевезень;
- постачальницько-збутові та ін.

У складі комунального господарства виділяються:

- санітарно-технічні підприємства (водопостачання, водовідведення, санітарне очищення, лазні, пральні);
- енергетичні підприємства (тепло-, газо-, електропостачання);
- транспортні підприємства (МЕТ, метрополітен, автобус, таксі);
- підприємства комунального обслуговування.

Зовнішній міський благоустрій:

- шляхове господарство;
- зелене господарство;
- зовнішнє освітлення міст;
- інші (об'єкти найпростішого водопостачання, смітники, цвинтарі, спецкомбінати).

З наведеного вище переліку видно, що у підприємств міського господарства різні функції, завдання, організація виробничого процесу, продукція, послуги та ін. Для організації виробничого процесу підприємства використовують різні виробничі фонди, оборотні кошти. Вони по-різному реалізують свою продукцію (послуги). Наприклад, для водопостачання необхідні великі обсяги основних фондів, розгалужене мережне господарство, по якому здійснюється транспортування води. Транспортні підприємства продукцію не виробляють, а надають послуги конкретними транспортними засобами. Якщо у водопроводі обсяг послуг можна порахувати за тривалий період і оплачуються вони споживачем саме за такий період, то транспортна послуга буде оплачена в момент її споживання.

Підприємства ЖКГ різні не тільки за галузевою ознакою, але й за обсягом своєї діяльності, соціальною структурою. Більшість підприємств ЖКГ за обсягом діяльності є невеликими й середніми, а за соціальною структурою понад 80% підприємств й організацій ЖКГ є муніципальною власністю і тільки незначна частина інших форм власності.

З огляду на таке різноманіття галузевих і структурних особливостей треба й здійснювати фінансову роботу на підприємствах. Всі галузеві та інші особливості вимагають уваги фінансового менеджера для вирішення тих чи інших питань.

У роботі фінансиста особливу увагу слід приділяти (залежно від галузі):

- 1) формуванню виробничих фондів;
- 2) організації виторгу від реалізації;
- 3) формуванню і використанню прибутку.

Розглянемо житлове господарство (ЖГ). Воно представлено в міському господарстві такими організаціями, як ЖЕО, ЖЕК, ПЖРЕП, домоуправління, РБО, постачальницько-збутові та ін.

Основними функціями житлових організацій є експлуатація, утримання і ремонт житлового фонду. Для здійснення цих функцій житлові організації мають основні й оборотні фонди.

ЖГ має особливості у формуванні основних засобів й оборотних коштів. Основні фонди (ОФ) за структурою: значна питома вага (близько 80%) невикористаних ОФ - житловий фонд, і тільки 20% виробничі ОФ: - машини, устаткування, інструменти. По житлових будинках не нараховується амортизація з метою формування амортизаційного фонду. Розрахунок амортизації виконується лише для визначення зношування. По виробничих фондах амортизація нараховується в загальному порядку. Таке положення обумовлює те, що для розширеного відтворення, тобто для нового будівництва житлових будинків житлові організації не мають власного джерела – амортизаційного фонду. Нове будівництво житлового фонду виконується за рахунок асигнувань з бюджету, позабюджетних фондів, інших спеціальних

джерел як державних капітальних вкладень. Відтворення виробничих ОФ здійснюється у звичайному порядку і тут основним джерелом фінансування є амортизаційний фонд.

Оборотні кошти житлових організацій у складі виробничих фондів займають невелику питому вагу (близько 20%). За складом для них характерно те, що вони відрізняються різноманітним асортиментом, а за структурою слід зазначити велику питому вагу засобів у розрахунках (тобто заборгованість за власниками квартир й орендарями). Це обумовлено чинним положенням по розрахунках, яким передбачено, що квартирна й орендна плата вноситься після закінчення місяця протягом пільгових 10 днів, тобто розрахунок проводиться через 40 днів. Розрахунок нормативу власних оборотних коштів ведеться за статтями оборотних коштів відповідно до загальної методики з нормування.

Доходами житлово-експлуатаційних організацій є: квартирна плата, орендна плата, відшкодування витрат з утримання внутрішньобудинкових інженерних мереж, збори з орендарів за комунальні послуги, асигнування з бюджету, інші доходи.

Житлові організації в більшості випадків є збитковими, що обумовлено такими факторами:

- а) у ряді випадків тарифні ставки за квартирну плату все ще нижче витрат на експлуатацію та утримання житлового фонду;
- б) у ряді організацій немає чіткого обліку експлуатованої житлової площі;
- в) зважаючи на те, що доходи житлових організацій складаються з двох частин (плата споживачів - квартирна й орендна плата; асигнування з бюджету), збитки викликані недонадходженням сум з бюджету.

З огляду на ці особливості, фінансовий менеджер житлової організації повинен постійно приділяти увагу як питанням формування і ефективного використання виробничих фондів, так і питанням повноти надходження виторгу, інших доходів і формуванню прибутку підприємства.

Комунальне господарство (КГ) також є багатогалузевим. Його підприємства надають різноманітні послуги населенню міста. Для виробництва

послуг підприємства КГ мають виробничі фонди (ОФ) й оборотні фонди. При цьому слід зазначити, що більшість підгалузей КГ є фондоемними, особливо мережні. У цілому для КГ характерно, що в складі виробничих фондів основні займають близько 80%. Просте відтворення ОФ здійснюється звичайно, за рахунок власних джерел фінансування, а для розширеного використовуються й асигнування з бюджету. Особливістю ОФ комунального господарства є те, що деякі з них (мережі, об'єкти міського благоустрою та інші лінійні споруди) відтворюються в порядку капітального ремонту за рахунок власних джерел фінансування.

Що стосується об'єктів зовнішнього благоустрою (міські дороги, вуличні насадження), то амортизаційні нарахування на них не проводяться, і отже, амортизаційний фонд не створюється. Ці об'єкти відтворюються за рахунок асигнувань з бюджету.

Щодо порядку фінансування капітальних вкладень, то розширене відтворення здійснюється в основному як державні капітальні вкладення, просте відтворення ОФ – як капітальний ремонт.

Оборотні кошти комунальних підприємств різноманітні за своїм складом, мають ті особливості, що в них практично відсутні матеріали, незавершене виробництво (НЗВ), готова продукція (ГП) та інші статті, властиві виробничим підприємствам. Найбільшу питому вагу в оборотних коштах займають малоцінні й швидкозношувані предмети (МШП) і засоби в розрахунках (розрахунки зі споживачами). Нормування оборотних коштів проводиться за загальноприйнятою методикою, тобто виходячи з односторонньої витрати й норми запасу в днях, а за статтею «засоби в розрахунках» - виходячи з одностороннього доходу (виторгу) і кількості днів наданої пільги для розрахунку. В організації оборотних коштів фінансовий менеджер повинен приділяти увагу не тільки фінансовому плануванню оборотних коштів, але й укладанню договорів поставки, вибору форм безготівкових розрахунків, як за ТМЦ, так і за продукцію (послуги), реалізовану підприємством.

Доходами підприємств КГ є:

- ✓ виторг від реалізації (по основній діяльності);
- ✓ виторг від реалізації (по інших видах діяльності);
- ✓ доходи від надання інших послуг;
- ✓ доходи від реалізації матеріальних активів;
- ✓ інші доходи.

Організація надходження виторгу на кожному підприємстві вимагає особливої уваги. Деякі підприємства КГ одержують виторг як безготівковим шляхом, так і готівкою. Це обумовлено тим, що значна питома вага споживачів продукції (послуг) КГ - населення.

В умовах, коли виторг від реалізації надходить готівкою, треба ефективно організувати касове обслуговування, тобто стежити за тим, щоб гроші, які надійшли в касу підприємства, скоріше були зараховані на розрахунковий або поточний рахунок підприємства. У цьому зацікавлене як саме підприємство, так і держава в цілому. Підприємство тому, що по зарахуванню виторгу на розрахунковий рахунок визначається виконання плану реалізації, а держава тому, що прискорення грошового обігу сприяє забезпеченню розрахунків з найменшою кількістю коштів (маси грошових знаків).

Побутове обслуговування як галузь міського господарства покликане забезпечувати потреби населення і юридичних осіб у послугах побутового характеру: пошиття і ремонт взуття, одягу, трикотажних виробів, надання на прокат посуду, побутової техніки, інших предметів. Для здійснення цих побутових послуг у містах і селищах України створені підприємства побутового обслуговування, які виступають у трьох видах (типах):

- 1) об'єднання побутового обслуговування;
- 2) комбінати побутового обслуговування;
- 3) ательє, майстерні з побутового обслуговування.

У цілому для галузі побутового обслуговування характерно, що поряд з наданням послуг ці підприємства виробляють і продукцію. Для здійснення виробничого процесу в значних обсягах використовуються матеріали, сировина та ін. Структура виробничих фондів відрізняється від КГ. Тут переважну

частину становлять оборотні кошти, а не ОФ (до 70%). Більшість підгалузей побутового обслуговування є матеріало- і трудомісткими. Що стосується соціальної структури побутового обслуговування, то вона також відрізняється від ЖКГ, тут велика питома вага акціонерних товариств і приватних підприємств. Що стосується фінансових результатів, то підприємства побутового обслуговування є рентабельними, тому вони працюють на засадах самооплатності й самофінансування. Відтворення ОФ здійснюється за рахунок власних джерел (амортизації, прибутку, фонд нагромадження, мобілізація внутрішніх ресурсів та ін.), а також кредитів банку.

Оборотні кошти побутових підприємств за складом і структурою більше схожі на оборотні кошти промислових підприємств. До їх складу входять і сировина, і НЗВ (незакінчене виробництво), і т.п. Нормування оборотних коштів виконують не за єдиною методикою. Частина підприємств побутового обслуговування, а саме ті, що здійснюють ремонти й пошив одягу, взуття, трикотажних виробів, розраховують норматив за загальноприйнятою методикою, а підприємства, які надають інші види побутових послуг, суму нормативу розраховують у відсотках до обсягу виробництва.

Доходи підприємств побутового обслуговування формуються за рахунок:

- ✓ виторгу від зданих замовлень (з пошиття і ремонту);
- ✓ виторгу від реалізації комплектуючих, що не входять у вартість замовлення;
- ✓ виторгу від реалізації виробів і запасних частин за внутрішньогалузевою ознакою;
- ✓ інші доходи.

Виторг від реалізації підприємства побутового обслуговування одержують як готівкою на місцях надання послуг, так і безготівковим шляхом (при наданні послуг підприємствам й організаціям). Оплата може проводитись:

- 1) у момент надання послуг;
- 2) попередньо (до надання послуг);
- 3) із застосуванням авансових платежів.

На підприємствах побутового обслуговування, як і в КГ, важливо організувати ефективне касове обслуговування.

Некомерційні організації мають своєю основною метою задоволення потреб населення в послугах освіти, охорони здоров'я, культури, спорту й т.п. За свою діяльність ці організації та установи одержують гроші звичайно не від споживачів, а з бюджету. Це обумовлено тим, що відповідно до Конституції України держава повинна надавати право кожному громадянину одержати безкоштовну освіту, медичну допомогу та ін. На сучасному етапі наша держава не може надати ці блага в необхідних обсягах через недостатність коштів (доходів) у бюджеті. Тому відповідні установи й організації мають багатоканальну систему фінансування, тобто для покриття витрат на організацію діяльності організацій освіти, охорони здоров'я й т.п., ці установи, окрім асигнувань з бюджету, отримують кошти частково від споживачів послуг, спонсорів, внесків комерційних організацій та ін.

Витрата коштів цими установами проводиться відповідно до кошторису. При цьому в кошторисі розраховується загальна сума витрат (суспільна потреба у фінансуванні) і в тому числі витрати, що покривають з бюджету. При цьому витрати, що покривають із бюджету, розраховуються на підставі бюджетних нормативів. Бюджетні нормативи витрат затверджуються практично щорічно.

Запитання для самоперевірки

1. Дайте визначення поняття “фінанси підприємства”.
2. Які групи грошових відносин належать до фінансів?
3. Назвіть і дайте характеристику функцій фінансів підприємств.
4. Назвіть принципи організації фінансів підприємств.
5. Охарактеризуйте особливості організації фінансів у міському господарстві.
6. Дайте визначення фінансової діяльності підприємств.
7. Назвіть основні завдання і функції фінансової служби підприємств.

РОЗДІЛ 2.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВ, ЯКІ ФУНКЦІОНУЮТЬ НА КОМЕРЦІЙНИХ ЗАСАДАХ

2.1.Формування фінансових ресурсів

2.2.Особливості використання фінансових ресурсів в умовах ринку

2.1.Формування фінансових ресурсів

Для свого функціонування всі підприємства повинні мати кошти, тому що кожна господарська операція має своє вартісне вираження. Організація і здійснення виробничого процесу неможливі без наявності фінансових ресурсів.

Фінансові ресурси (ФР) – це грошові доходи й надходження, що перебувають у розпорядженні підприємства й використовуються ним для здійснення фінансових зобов'язань. Формування ФР на підприємствах проводиться не однаково (залежно від організаційної форми, власності). У момент створення (відкриття) підприємства формується статутний фонд (для забезпечення основних й оборотних коштів), а джерелами фінансування статутного фонду можуть бути:

- 1) внески акціонерів;
- 2) пайові внески членів кооперативу;
- 3) засоби вищестоящих організацій;
- 4) кредити банку;
- 5) асигнування з бюджету;
- 6) інші джерела.

Після відкриття (реєстрації) підприємства у процесі його функціонування основним джерелом поповнення ФР є виторг від реалізації. Останній у відповідній частині трансформується в амортизаційний фонд, прибуток, фонд економічного стимулювання та ін. Крім виторгу від реалізації підприємства можуть мати інші доходи й надходження, наприклад, доходи від фінансової діяльності, прибуток від робіт, виконаних господарським способом, надходження кредиторської заборгованості і т.п. Все різноманіття джерел формування ФР можна об'єднати в три групи:

- ✓ власні й прирівняні до них кошти;
- ✓ кошти, мобілізовані на фінансовому ринку;
- ✓ кошти, отримані в порядку перерозподілу.

Структура ФР, згідно з цими групами, на підприємствах не однакова, вона залежить від багатьох факторів. Однак у цілому в міському господарстві провідна роль належить першій групі. Власні й прирівняні до них кошти мають два напрямки (складові):

- а) власні доходи;
- б) кошти, прирівняні до власних доходів.

До власних доходів (надходжень) відносять:

- прибуток від основної діяльності;
- прибуток й економія від зниження собівартості робіт, виконаних господарським способом;
- мобілізація внутрішніх ресурсів у будівництві;
- залишки фонду нагромадження на початок року;
- інші власні джерела.

Засобами, прирівняними до власних, є стійка кредиторська заборгованість;

- а) по заробітній платі працівникам;
- б) по платежах у бюджет, фінансовим органам;
- в) кредитним установам;
- г) страховим організаціям;
- д) інша заборгованість.

Мобілізація коштів на фінансовому ринку також розглядається у двох напрямках:

- а) на ринку цінних паперів (ЦП) - ресурси мобілізуються шляхом випуску акцій свого підприємства, облігацій, векселів;
- б) на ринку капіталів - ФР мобілізуються шляхом одержання інвестицій у розвиток свого підприємства.

У порядку перерозподілу підприємства міського господарства одержують ФР у вигляді асигнувань з бюджету, від страхових організацій при настанні страхового випадку, дивіденди й відсотки, ін. види ресурсів.

Формування ФР можна представити таких схемою (рис. 2):

Рис. 2. Схема формування фінансових ресурсів підприємства

2.2 Особливості використання фінансових ресурсів в умовах ринку

ФР підприємств міського господарства використовують на наступні цілі:

- ✓ організація відтворювальних процесів (поточна експлуатація, відтворення виробничих фондів просте й розширене);
- ✓ здійснення фінансових зобов'язань перед страховими компаніями;

- ✓ здійснення розрахунків з фінансовими органами (по платежах у бюджет, податкових зборів);
- ✓ здійснення фінансових відносин з кредитними установами (погашення кредиту й сплата % за користування);
- ✓ інвестування у розвиток власної діяльності;
- ✓ інвестування у розвиток інших підприємств;
- ✓ для створення фондів нагромадження, споживання;
- ✓ інші напрямки.

Як видно з перерахованих витрат ФР, їхній перелік мало чим відрізняється від напрямку використання ФР у період планової економіки. Однак значно змінилися в ринкових умовах підходи до формування і використання ФР. У ринкових умовах значно розширилися можливості ефективності використання ФР. Так, у плановій економіці практично був відсутній фінансовий ринок, а отже у підприємств не було можливості мобілізувати на ньому ФР.

Підприємства міського господарства не мали можливості ефективно використовувати тимчасово вільні кошти шляхом вкладення їх у розвиток інших підприємств, надання комерційного кредиту та ін. Через нерозвиненість в умовах планової економіки страхування і практично повної відсутності такого виду страхування, як страхування фінансових ризиків підприємства не мали змоги відшкодовувати понесені збитки з причин, що практично не залежать від їхньої діяльності.

В умовах ринкових відносин значно змінилася структура джерел формування ФР, методи їхньої організації та ефективність використання. Якщо в плановій економіці майже повністю був відсутній фінансовий ринок, то тепер він активно розвивається. Все більшу питому вагу в загальній сумі ресурсів займають і кошти, отримані в порядку перерозподілу. При цьому якісно змінився склад таких коштів. Якщо раніше в цьому напрямку понад 90% становили асигнування з бюджету, причому у вигляді дотацій, то в ринкових умовах частка асигнувань із бюджету зменшується, замість дотацій

підприємства одержують субвенції і субсидії. Значні суми перерозподіляються через страхові організації, шляхом одержання дивідендів і відсотків. Кошти одержують від концернів та ін.

Зміна напрямків формування і використання ФР обумовила посилення ролі фінансового менеджменту на підприємстві. Роль фінансової служби неухильно зростає, бо вирішення основного завдання підприємства - забезпечення постійними ФР й ефективне їхнє використання - відбувається не механічно (відповідно до централізованого плану), а в значній мірі залежить від кваліфікації фінансового менеджера на підприємстві. Тепер вирішення основних завдань: мобілізація коштів, збільшення капіталу й одержання прибутку не є турботою тільки однієї керівної особи, а становить постійну складову роботи фінансового менеджера. Кваліфікований фінансовий менеджер повинен уміти прийняти правильне рішення з питань мобілізації і використання ФР. Для цього він повинен вміти постійно проводити аналіз фінансово-господарської діяльності не тільки свого підприємства, але й тих підприємств, в розміщенні коштів яких зацікавлене підприємство міського господарства. При вирішенні питання про інвестиції в інші підприємства необхідно аналізувати такі показники, як:

- а) виконання виробничої програми в динаміці;
- б) прибуток загальний, від основної діяльності в динаміці за ряд років;
- в) рівень рентабельності загального й чистого прибутку в динаміці;
- г) показники ліквідності, платоспроможності;
- д) стан і використання виробничих фондів;
- е) рентабельність акціонерного капіталу та ін.

При виборі підприємства, в яке дане підприємство буде вносити інвестиції, слід пам'ятати що:

1. Інвестиції в інше підприємство доцільно робити в тому випадку, якщо рівень рентабельності на цих підприємствах вище банківського відсотку по депозитах;

2. Рівень рентабельності підприємства, що розвивається, не є єдиним показником для вкладення коштів і навіть не вирішальним.

Вкладення варто проводити в підприємства, що розвиваються, тобто зі зростаючою виробничою програмою, які мають стійкий фінансовий стан, високу платоспроможність і ліквідність

Запитання для самоперевірки

1. Дайте визначення поняття «фінансові ресурси підприємства».
2. Назвіть джерела формування фінансових ресурсів підприємств міського господарства.
3. Як змінилося в ринкових умовах формування фінансових ресурсів за напрямком «кошти, які одержані в порядку перерозподілу»?
4. Особливості використання фінансових ресурсів в умовах ринку.

РОЗДІЛ 3.

ОРГАНІЗАЦІЯ ГРОШОВИХ РОЗРАХУНКІВ У ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ

- 3.1. Розрахунки за реалізацію продукції (послуг) за допомогою готівки. Касове обслуговування.
- 3.2. Організація безготівкових розрахунків.
- 3.3. Форми безготівкових розрахунків.

3.1. Розрахунки за реалізацію продукції (послуг) за допомогою готівки.

Касове обслуговування

У процесі функціонування підприємства й організації роблять безліч платежів й одержують доходи. Сукупність грошових розрахунків являє собою грошовий обіг. Він виступає у двох формах:

- а) розрахунки за допомогою готівки;
- б) розрахунки безготівковим шляхом.

Кожна з форм розрахунків має позитивні й негативні сторони. Вибір тієї або іншої форми здійснюється як з об'єктивних причин, так і за бажанням платника.

Багато підприємств ЖКГ мають великі суми обороту готівки. Це обумовлено тим, що основну масу комунальних послуг підприємства надають населенню, яке одержує доходи в основному готівкою і витрачає їх на свої потреби, у тому числі і на послуги ЖКГ. Підприємства, одержуючи готівку в свої каси, повинні піклуватися про те, щоб ці кошти в найкоротший термін надійшли на розрахунковий або поточний рахунок.

Організація надходження грошей на розрахунковий рахунок кожного підприємства індивідуальна. Вона залежить від суми надходжень і від інших факторів. Основним критерієм є сума наявного обороту. При невеликих сумах гроші в банк здає касир, відповідно оформивши документи. При великих надходженнях підприємства укладають договір інкасації з банком, в якому вказуються режим, приблизні обсяги сум і плата за інкасацію.

У підприємств, які одержують виторг в основному готівкою, одним з важливих завдань є правильна організація касового обслуговування, під якою розуміють, з одного боку, одержання готівки в касу й подальше її зарахування на розрахунковий рахунок, а з іншого - одержання грошей з банку в касу й виплата їхнім працівникам у вигляді заробітної плати й прирівняних до неї платежів.

При видачі готівки з каси (виплата зарплати) слід пам'ятати, що отримані з банку гроші зберігаються в касі три дні, після чого залишки за мінусом установленого ліміту здаються для зарахування на розрахунковий рахунок. Дотримання цих правил важливо як для підприємства, так і для країни, тому що прискорення грошового обігу сприяє скороченню готівки в обороті й витрат на їхнє друкування.

3.2. Організація безготівкових розрахунків

Якщо виторг від реалізації підприємства міського господарства одержують готівкою, то основну масу розрахунків по витратах вони здійснюють безготівковим шляхом. Переважна більшість розрахунків з юридичними особами забезпечується у безготівковій формі. Це обумовлено тим, що безготівкові розрахунки, хоча й мають недоліки, але в цілому в них більше переваг у порівнянні з наявним грошовим обігом, готівкою.

Для здійснення безготівкових розрахунків кожна держава організує систему безготівкових розрахунків, що включає ряд елементів:

- правила організації розрахунків;
- форми розрахунків;
- схеми документообігу;
- платіжні й розрахункові документи.

Форми платіжних і розрахункових документів є єдиними на території держави для всіх підприємств незалежно від форми власності. Правилами організації цих розрахунків передбачені вимоги, виконання яких і забезпечує дію системи. Основні вимоги системи безготівкових розрахунків:

- 1) всі підприємства й організації повинні мати у відділенні банку поточний або розрахунковий рахунок;
- 2) розпоряджається коштами на рахунках керівник підприємства або довірена особа за його розпорядженням;
- 3) списання коштів з розрахункового рахунку проводиться тільки за розпорядженням (за згодою) власника розрахункового рахунку, за винятком випадків, передбачених законодавством;
- 4) оплата (списання з розрахункового рахунку) за реалізовану продукцію (роботи, послуги) проводиться після її відвантаження, під час надання послуги, якщо інше не передбачене законодавством;
- 5) підприємство може відкрити розрахунковий рахунок у будь-якому відділенні банку незалежно від його місцезнаходження;

- б) підприємство може використати для розрахунків будь-які або всі діючі в державі форми розрахунків.

3.3. Форми безготівкових розрахунків

Підприємства міського господарства використовують у своєму обороті практично всі форми безготівкових розрахунків, що діють в Україні. Основними формами їх є:

- акцептна;
- акредитивна;
- платіжними дорученнями;
- дорученнями - вимогами;
- чеками;
- у порядку планових платежів;
- векселями;
- через відділи факторингу;
- інші форми.

Вибір форми розрахунків має бути економічно обґрунтованим, тобто доцільним для застосування в тих або інших умовах. Фінансовий менеджер повинен добре знати економічну сутність тієї чи іншої форми й приймати правильне рішення з її вибору.

У ЖКГ за реалізовану продукцію мережними підприємствами часто використовується форма розрахунків у „порядку планових платежів”. Ця форма розрахунків враховує галузеві особливості мережної реалізації і дозволяє підприємствам порівняно регулярно одержувати грошові кошти за відпущену продукцію (послуги). Сутність і механізм тут наступні:

Цю форму розрахунків використовують, як правило, при розрахунках, коли постачальник і покупець мають тривалий постійний зв'язок поставки (наприклад, тепло-, водо-, газопостачання). У цих випадках не складно визначити обсяги поставок відповідного виду продукції за місяць і більш короткі проміжки часу. Виходячи з обсягу поставки в натуральних вимірниках і тарифів, визначають суму платежу за місяць й укладають договір,

представивши в банк один екземпляр, в якому відображаються кількість і сума платежів. Платежі можуть бути через кожні 10, 7, 5, 3 дні. Чим більше місячна сума платежу, тим частіше строки.

Механізм оплати наступний: ініціатива з оформлення платежу звичайно належить платникові, який у зазначені в договорі дати виписує платіжні доручення на встановлену суму й здає в банк для оплати. Іноді ініціатива належить постачальнику, який виписує платіжні вимоги з написом «без акцепту». Банк, одержавши платіжний документ, проводить операцію списання - зарахування. Наприкінці місяця здійснюється звірення розрахунків - зіставлення оплачених послуг з фактично отриманими. Якщо виявиться, що платник має переплату, то сума переплати може бути зарахована в рахунок чергового строку платежу. У разі недоплати постачальник на цю суму виставляє платіжну вимогу.

Ця форма розрахунків має такі переваги:

- постачальник порівняно регулярно одержує оплату своєї продукції, хоча й частинами;
- платникові завжди простіше нагромадити меншу суму для розрахунків за зобов'язаннями.

Розрахунки через відділи факторингу мають за мету зниження дебіторської заборгованості. Сутність цієї форми полягає у стягненні дебіторської заборгованості за допомогою посередника - банківського відділу факторингу. Економічний зміст цієї операції в тому, що відділення банку видають власникові дебіторської заборгованості суми за винятком плати власних послуг, а потім стягують із дебітора суми, що значаться за ним.

Запитання для самоперевірки

1. Визначіть сутність грошового обороту підприємства.
2. Назвіть форми грошового обороту на підприємстві.
3. Визначіть сутність безготівкових розрахунків і сфери їх застосування.
4. Розкажіть про розподіл грошового обігу на безготівковий і готівковий.

5. Назвіть платіжні документи, що застосовуються при безготівкових розрахунках.
6. Охарактеризуйте сутність готівкових розрахунків і сферу їх застосування в житлово-комунальному господарстві.
7. Для чого встановлюють ліміт каси, які санкції передбачені законодавством за його перевищення?
8. Охарактеризуйте організацію безготівкових розрахунків.
9. Охарактеризуйте види розрахунків, які може мати підприємство в національній валюті.
10. Дайте характеристику розрахунків за допомогою платіжного доручення.
11. Поясніть сутність розрахункового чека, назвіть сферу його використання.
12. Охарактеризуйте розрахунки за акредитивами.
13. Назвіть види акредитивів, їх сутність і умови застосування.
14. Дайте характеристику форми розрахунків “у порядку планових платежів”.
15. Охарактеризуйте розрахунки за вексельною формою.

РОЗДІЛ 4.

ГРОШОВІ НАДХОДЖЕННЯ І ДОХОДИ ПІДПРИЄМСТВА

- 4.1. Склад і структура грошових надходжень підприємств ЖКГ.
- 4.2. Виторг від реалізації продукції.
- 4.3. Позареалізаційні доходи й надходження від фінансово-інвестиційної діяльності.
- 4.4 Формування валового й чистого доходу підприємства.

4.1. Склад і структура грошових надходжень підприємств ЖКГ.

Для нормального функціонування кожне підприємство повинно мати надходження коштів для виконання своїх зобов'язань. На підприємстві відбувається безперервний товарний і грошовий кругообіг.

Завдання кругообігу коштів - одне із самих важливих, тому що надходження коштів забезпечує не тільки можливість поновлення виробничого процесу, але й дозволяє здійснювати платежі в бюджет,

кредитним і страховим організаціям, інвестувати кошти в інші підприємства та організації. Грошовий обіг за надходженням ділять на внутрішній і зовнішній.

Надходження коштів за результатами діяльності підприємства називають внутрішніми джерелами. Кошти, що надійшли в результаті перерозподілу або мобілізовані на фінансовому ринку, називають зовнішніми джерелами надходжень. Співвідношення внутрішніх і зовнішніх джерел на підприємствах не однакові й обумовлюються багатьма факторами. Таке співвідношення обумовлено насамперед характером діяльності й формами власності підприємства.

Незалежно від форми власності на підприємствах великою є питома вага внутрішніх джерел. Вони формуються за рахунок:

- 1) виторгу від реалізації;
- 2) виторгу від іншої реалізації;
- 3) надходжень, отриманих в результаті інвестицій;
- 4) позареалізаційних доходів.

У складі перерахованих джерел провідне місце займає виторг від реалізації продукції. Це викликано тим, що головним завданням комерційного підприємства є виробництво товарів певного профілю з метою одержання доходу й прибутку.

Під доходом від іншої реалізації розуміють виторг, що надходить від ліквідації основних фондів, реалізації непотрібних запасів оборотних коштів та інших товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ).

Доходи від вкладень у розвиток інших підприємств характеризують рівень розвитку інфраструктури ринкових відносин. Вкладення коштів означає, що у даного підприємства є тимчасово вільні кошти, які воно, вкладаючи в розвиток іншого, використовує їх ефективно з прибутком (вигодою) для себе.

Позареалізаційні доходи – це доходи, отримані не як результат виробничої діяльності, а виявлені у звітному періоді як надходження від діяльності минулих періодів (погашена дебіторська заборгованість, раніше списана як безнадійні борги; прибуток минулих років, виявлений у звітному році: пені,

штрафи, неустойки). Пені й штрафи - це результат порушення законодавства або договірної дисципліни.

4.2. Виторг від реалізації продукції

Надходження доходів підприємства представимо такою структурно-логічною схемою, на рис.3.

Виторг від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), іншої реалізації		Надходження від позареалізаційних операцій						
		Доходи від фінансової інвестиційної діяльності (дивіденди, відсотки на цінні папери, кредити, на депозити, доходи від валютних і лізингових операцій)				Непередбачувані доходи, які виникають у практиці господарської діяльності (штрафи, пені, неустойки й інші надходження від економічних санкцій і т.п.)		
Грошові надходження								
Податок на додану вартість	Акцизний збір	Грошові доходи						
		Валовий дохід						
		Чистий дохід						
		Загальний (балансовий) прибуток						
		Чистий прибуток						
Собівартість		Матеріальні й прирівняні до них витрати	Амортизаційні відрахування	Інші виробничі витрати	Оплата праці	Відрахування по обов'язковому страхуванню	Відрахування в цільові державні фонди	Інші платежі в бюджет
		Податок на землю, із власників транспортних засобів	Податок на прибуток	Сплата штрафів	Створення резервного фонду	Виплати дивідендів	Нагромадження	Споживання

Рис. 3. Структурно-логічна модель грошових надходжень, формування і використання доходів підприємства

У складі власних джерел надходження коштів основна питома вага належить виторгу від реалізації. Значення останнього обумовлено тією роллю, яку він відіграє у виробничому процесі, у формуванні доходів бюджету та в організації інших грошових надходжень. Розрахунок планової суми виторгу (В) проводять виходячи із залишків продукції на початок року ($З_1$) плюс випуск продукції в плановому році (Π_T) мінус залишки на кінець року ($З_2$):

$$B = Z_1 + \Pi_T - Z_2$$

Ця формула являє собою загальний вид розрахунку виторгу від реалізації для більшості галузей міського господарства, тобто як для підприємств промислового типу, підрядного типу, так і для підприємств тепло-, газо-,

водопостачання, житлового господарства, електропостачання та інших. Підприємства промислового й підрядного типу випускають продукцію у вигляді готових виробів і мають незавершену продукцію. Її ступінь готовності на початок і кінець року неоднаковий. Крім того, характер реалізації продукції (послуг) не завжди має рівномірний постійний збут, тому вхідні й вихідні залишки не рідко значно відрізняються. При плануванні слід пам'ятати, що вхідні залишки враховують за цінами минулого року, а вихідні - за цінами планового року.

Аналогічна картина й у підрядних організацій, тобто вони теж мають закінчені й здані роботи як товар і незакінчене виробництво, що переходить на наступний рік.

Комунальні підприємства є мережними, як правило, вони надають послуги з постачання води, тепла, газу. У натуральному вираженні перехідних залишків тут бути не може, однак установлена система розрахунків зі споживачами спричиняє необхідність при розрахунку виторгу на плановий рік урахувувати й перехідні залишки, тобто нараховану плату. Вхідним залишком буде плата за грудень попереднього року, а вихідним - сума плати за послуги грудня планового року.

Аналогічно проводиться розрахунок квартирної плати.

Основним елементом розрахунку виторгу від реалізації є вартість продукції, зробленої в плановому році. Сума виторгу від реалізації розраховується методом прямого рахунку по кожній з позицій заданого асортименту. Однак якщо асортимент дуже великий, розрахунок проводять, наприклад, у зеленому господарстві, по основних групах (виробах), а по іншим виторг визначають, використовуючи укрупнені вимірники.

У цілому по підприємству виторг від реалізації являє собою суму добутоків (по видах, групах) реалізованої продукції в натуральному вимірі на ціну (тариф). Таким чином, для розрахунку виторгу від реалізації необхідно використати виробничу програму підприємства в натуральному вимірі й затверджені на плановий рік ціни (тарифи).

Комунальні підприємства, розраховуючи виторг від реалізації, використовують показники виробничої програми в натуральному вимірі й затверджені на плановий рік тарифи. При цьому ті підприємства, які не мають диференційованих тарифів (асортименту), суму виторгу розраховують як добуток обсягу відпущеної продукції на тариф.

Підприємства, в яких тариф диференційований, поступають так: обсяг відпущеної продукції (послуг) спочатку ділять на групи відповідно до ознак диференціації тарифу, а потім обсяг кожної групи множать на відповідний тариф, отримані добутки підсумовують.

Сума виторгу від реалізації залежить від наступних факторів:

- а) обсягу реалізації продукції (послуг) у натуральних вимірниках;
- б) якості реалізованої продукції;
- в) асортименту і його структури;
- г) рівня цін (тарифів).

Обсяг реалізації прямо впливає на суму виторгу. З огляду на це комунальні підприємства повинні прагнути до збільшення обсягу реалізації. Збільшуючи обсяг реалізації, підприємства виробники не тільки задовольняють потреби в даних послугах, але й знижують свої витрати на їхнє виробництво й реалізацію (тому що в складі експлуатаційних витрат дуже висока питома вага умовно-постійних витрат).

Що стосується асортименту, то його вплив на виторг може бути подвійним. Якщо структура споживачів (продукції) змінюється у бік росту питомої ваги більш високих тарифів (цін), то виторг від реалізації збільшується, і навпаки. Наприклад, у водопровідному господарстві якщо питома вага споживачів категорії „населення” збільшується й відповідно знижується питома вага категорій „бюджетних організацій”, „промислових підприємств”, інших виробничих споживачів, то сума виторгу зменшується, і навпаки.

Рівень цін і тарифів також прямо впливає на суму виторгу. Але рівень цін слід відносити до зовнішнього фактора, тобто він незалежний від діяльності підприємства (у більшості випадків). У даний час в країні діють фіксовані,

регульовані й вільні ціни, а в житлово-комунальному господарстві - регульовані й вільні.

Підприємство може впливати на рівень цін через показник якості. Що стосується комунальних підприємств, то, на жаль, більшість з них не може диференціювати свої ціни за ознакою якості продукції (за винятком зеленого господарства).

4.3. Позареалізаційні доходи й надходження від фінансово-інвестиційної діяльності

В умовах ринкових відносин, на відміну від адміністративно-командної системи, підприємства й підприємці мають право й можливість одержувати доходи від вкладення своїх вільних коштів (інвестицій) у розвиток інших підприємств, одержувати інші доходи на фінансовому ринку.

У нашій країні фінансовий ринок не дуже розвинений, однак функціонує і окремі підприємства використовують цей напрямок для одержання грошових доходів.

Грошові доходи підприємства одержують:

- 1) у результаті придбання акцій, облігацій, інших цінних паперів;
- 2) шляхом випуску акцій, облігацій;
- 3) у результаті валютних операцій;
- 4) надаючи кредити іншим організаціям;
- 5) за лізингом;
- 6) інші доходи.

Інвестуючи тимчасово вільні кошти, фінансовий менеджер повинен пам'ятати, що вкладати треба тільки вільні кошти, залишаючи у підприємств певний запас (як резерв) для усунення непередбачених обставин. Підприємство завжди повинне мати кошти на розрахунковому рахунку, у встановлених розмірах у касі й у швидко ліквідних активах.

Зайві кошти можна розмістити в акціях й облігаціях інших підприємств, однак варто вибирати те підприємство, в яке будуть зроблені відповідні вкладення, керуючись наступним: не треба вкладати кошти у фірми, які не

друкують свої звіти, не слід довіряти рекламі, що обіцяє високі дивіденди. Необхідно провести фінансовий аналіз підприємства, з'ясувати, чи є його діяльність і фінансові результати стабільними, які в нього прогнози на перспективу. Ухвалюючи рішення щодо вкладень, слід розглядати підприємство в порівнянні з іншими в даній галузі й керуватися правилом - нехай дивіденди не високі, але стабільні, а на перспективу з розвитком по випуску продукції й реалізації будуть значними.

Розміщення тимчасово вільних коштів з меншим ступенем ризику може бути в комерційному банку на депозит.

Підприємства міського господарства останнім часом користуються лізингом, причому вони є як лізингодавачами, так і одержувачами. Вони використовують фінансовий й оперативний лізинг (частіше фінансовий). Лізинг означає оренду. Сутність фінансового лізингу в тому, що лізингодатель (виробник або посередник переданого в лізинг устаткування) надає устаткування лізингоотримувачу на весь амортизаційний строк, тобто на строк, протягом якого устаткування повністю окупається. По закінченні строку лізингу підприємство, що взяло устаткування в лізинг, може його викупити за залишковою вартістю, укласти новий договір з використання устаткування або припинити відносини з лізингодавачем. Фінансовий лізинг припускає, що за строк, на який він наданий, лізингодавач повністю одержить вартість наданого устаткування й відсоток за його користування. Платежі по лізингу проводять рівномірно протягом усього строку, однак можуть бути й інші умови, які відбиваються в договорі.

Хоча в цілому за взятє в лізинг устаткування користувач платить більшу суму, ніж вартість устаткування, для нього ця форма формування основних фондів є зручною, тому що дозволяє їх оплату робити частинами, з розстроченням.

Оперативний лізинг на відміну від фінансового являє собою здачу в оренду майна не на амортизаційний строк, а на більш короткий. Для здійснення такої

угоди, як і для фінансового лізингу, укладається договір, в якому викладаються умови лізингу.

Крім перерахованих джерел формування доходу в ринкових умовах, мають місце й інші позареалізаційні доходи: штрафи, пені, неустойки. Одержання цього доходу також вимагає витрат праці фінансового менеджера з контролю за виконанням договорів, фінансової дисципліни, дотриманням строку платежів та ін.

4.4. Формування валового й чистого доходу підприємства

Основним доходом будь-якого підприємства є виторг від реалізації. Цей виторг насамперед витрачається на покриття спожитих у процесі виробництва матеріальних і прирівнюваних до них витрат, амортизаційних відрахувань, інших виробничих витрат. Різниця між виторгом від реалізації і перерахованими матеріальними витратами становить валовий доход. Він є важливим якісним економічним показником і виражає знову створену вартість.

Якщо від валового доходу підприємства відняти витрати на оплату праці, то одержимо чистий доход.

Знову створена вартість або валовий доход є основою формування національного доходу держави.

Знову створена вартість визначається витратами необхідної й додаткової праці (часу). Витрати необхідної праці за своєю величиною відповідають вартості відтворення робочої сили й виражаються витратами на оплату праці.

Витрати додаткової праці – це вартість, відповідна чистому доходу підприємства, тобто чистий доход - це частина валового доходу, зменшена на суму оплати праці.

Із чистого доходу сплачують обов'язкові платежі в бюджет, що включають у собівартість:

- відрахування по обов'язковому страхуванню;
- відрахування в цільові фонди;
- інші платежі.

Якщо із чистого доходу виключити ці обов'язкові платежі, то одержимо загальний (балансовий) прибуток. У свою чергу, загальний прибуток можна розрахувати і як виторг від реалізації мінус собівартість.

Загальний балансовий прибуток використовується на:

- а) податок на прибуток,
- б) оплату штрафів,
- в) прибуток, що залишився, називають чистим й витрачають на:
 - виплату дивідендів,
 - створення резервного фонду,
 - нагромадження,
 - споживання.

Запитання для самоперевірки

1. Дайте характеристику виручки від реалізації продукції.
2. Які фактори впливають на абсолютну суму виручки?
3. Поясніть порядок розподілу виручки від реалізації продукції (послуг).
4. Дайте характеристику доходів підприємства від фінансової та інвестиційної діяльності.

РОЗДІЛ 5.

ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА

- 5.1. Прибуток як фінансовий результат господарської діяльності.
- 5.2. Поняття загального (балансового) прибутку, його склад.
- 5.3. Розподіл і використання прибутку.
- 5.4. Управління формуванням прибутку. Планування прибутку. Рівень рентабельності.

5.1. Прибуток як фінансовий результат господарської діяльності

Кожний підприємець, маючи на меті одержання прибутку, повинен організувати виробничий процес, виробити товар, реалізувати його й одержати

виторг від реалізації, який є основою формування валового доходу, чистого доходу, загального й чистого прибутку.

Одержання позитивного й при цьому максимального результату - прибутку залежить від безлічі факторів, насамперед від витрат підприємства.

Сума прибутку (фінансовий результат діяльності) визначаються шляхом зіставлення виторгу від реалізації з витратами виробництва (експлуатаційними витратами). У результаті такого зіставлення може виявитися три варіанти:

1. Сума виторгу більше суми витрат на виробництво й реалізацію – отже результатом є **прибуток**. У такого підприємства є можливість повністю покрити витрати виробництва, внести в бюджет платежі з прибутку й частину прибутку направити на розширення виробництва (капітальні вкладення, приріст нормативу власних оборотних коштів) і на споживання (матеріальне заохочення);

2. Сума виторгу дорівнює сумі витрат - отже фінансовий результат підприємства є **нульовим**, тобто підприємство не має ні прибутку, ні збитків. У нього є можливість покрити витрати виробництва, тобто здійснити просте відтворення, але воно не може зробити платежі в бюджет і розширювати виробництво;

3. Сума виторгу менше суми витрат – отже фінансовим результатом є – **збиток**. Таке підприємство не тільки не зможе розрахуватися з бюджетом, розширювати виробництво, але й не в змозі повністю покрити свої витрати. Збитково працюючі підприємства нерідко стають банкрутами й припиняють свою діяльність, тому одержання збитку є сигналом до здійснення санації на такому підприємстві.

Прибуток - найважливіший економічний показник. Одержання підприємством прибутку свідчить про те, що воно працювало ефективно, всю випущену продукцію (послуги) реалізовано. Виходить, що продукція знайшла свого покупця, витримала конкуренцію, а підприємство одержало виторг. Реалізація продукції забезпечила певні потреби суспільства (у продукції, послугах), а одержання прибутку дозволить підприємству зробити платежі в

бюджет і частину прибутку направити на розвиток підприємства, матеріальне забезпечення його працівників та на інші цілі.

Перерахування підприємством частини прибутку в бюджет і формування за рахунок цього доходної частини бюджету дозволить державі мати матеріальне забезпечення для виконання її функцій:

- 1) господарсько-організаторської;
- 2) соціально-культурних заходів;
- 3) оборони;
- 4) управління.

5.2. Поняття загального (балансового) прибутку, його склад

В економічній практиці для різних цілей використовують кілька показників прибутку: прибуток від основної діяльності; прибуток від інших видів діяльності; прибуток від реалізації майна; прибуток від позареалізаційних операцій; загальний (балансовий) прибуток.

Формування прибутку підприємства залежить від багатьох факторів:

- обсягу діяльності підприємстві;
- видів діяльності;
- позареалізаційних доходів і т.д.

При нормальних економічних умовах прибуток підприємства переважно формується за рахунок одержання його від основної діяльності. Визначають суму прибутку від основної діяльності як різницю між виторгом від реалізації і собівартістю (витратами) виробництва.

Крім основної діяльності на підприємстві можуть бути організовані інші виробництва з метою виконання певних робіт (послуг). У цьому разі сума прибутку визначається аналогічно, тобто як різниця між виторгом і витратами.

Крім перерахованих видів діяльності підприємство може здійснити й реалізацію майна (невикористані ним основні фонди й оборотні фонди). Прибуток від цього виду діяльності визначається як різниця між ціною реалізації і витратами, пов'язаними з реалізацією майна плюс його залишкова вартість (якщо це основні фонди).

Ряд підприємств мають прибуток від позареалізаційної діяльності. Це, насамперед прибуток від довгострокових і короткострокових вкладень у діяльність інших підприємств, тобто дивіденди по інвестиціях. До позареалізаційного прибутку відносять: перевищення отриманих над сплаченими штрафів, пені, неустойок. Сума перерахованих вище видів прибутку утворює загальний або балансовий прибуток.

Структура загальної суми прибутку на підприємствах неоднакова. На більшості підприємств на сучасному етапі переважну частину становить прибуток від основної діяльності. Таке положення є нормальним, оскільки одержання інших видів прибутку свідчить про активну роботу підприємства й фінансового менеджера зокрема.

5.3. Розподіл і використання прибутку

Одержання підприємством прибутку значною мірою залежить від його ефективного (доцільного) розподілу. Формування і розподіл прибутку між собою тісно зв'язані. На сучасному етапі розподіл прибутку здійснюється в наступному порядку:

Розподілу підлягає загальний (балансовий) прибуток.

Із загальної суми прибутку, насамперед, вносять платежі в бюджет у вигляді:

- а) податку на прибуток,
- б) інші обов'язкові платежі.

Ця частина прибутку, тобто платежі в бюджет розподіляються в законодавчому порядку, тобто законом визначені ставки, строки й порядок внесення платежів (податків) у бюджет.

Загальна сума прибутку мінус платежі в бюджет - це чистий прибуток. Він залишається в розпорядженні підприємства й витрачається на його розсуд.

На розподіл чистого прибутку держава безпосередньо не впливає, тобто законодавчо не встановлені розміри відрахувань від чистого прибутку на ті або інші цілі. Однак держава впливає на розподіл прибутку опосередковано.

Наприклад, підприємствам, які направляють свій чистий прибуток на капітальні вкладення, на цілі добрودійності й ін., надається пільга при оподатковуванні.

Розподіл чистого прибутку підприємства здійснюють, як правило, на наступні цілі:

- створення резервного фонду;
- формування фонду нагромадження;
- формування фонду споживання.

Розміри резервного фонду регулюються державою, тобто встановлюється верхня межа. Що стосується розподілу прибутку між фондами нагромадження і споживання, то тут підприємства, як правило, керуються стратегією свого розвитку. Перевагу відрахуванню у фонди нагромадження віддають ті підприємства, в яких намітився ріст обсягів виробництва. Значну частину чистого прибутку підприємства перераховують у фонд споживання, якщо буде потреба підвищити матеріальний добробут працівників.

Використання чистого прибутку планується на підприємствах шляхом складання кошторисів. Деякі підприємства складають один кошторис, в якому розписують використання суми по всіх трьох фондах (резервний, фонд нагромадження, фонд споживання). Інші підприємства складають кошторис по кожному фонду. Кошти фонду нагромадження можуть бути використані на:

- придбання основних фондів;
- закупівлю і установку устаткування;
- впровадження нових технологічних процесів;
- розробку наукових досліджень;
- інші роботи, що сприяють підвищенню ефективності використання виробничих фондів.

Фонд споживання може бути використаний на:

- будівництво об'єктів соціально-побутового призначення;
- експлуатацію цих об'єктів;
- оздоровлення;
- фізичну підготовку;

- культурні заходи та ін.;
- виплату премій;
- виплату одноразової допомоги;
- виплату грошової допомоги у зв'язку зі смертю, родами, інші випадки.

Порядок розподілу чистого прибутку між фондами може здійснюватися подвійно:

1) спочатку розподіляється сума чистого прибутку в заданому співвідношенні (у співвідношенні, визначеному в Статуті) між фондами, а потім сума кожного фонду розписується за перерахованими напрямками;

2) розподіл між фондами здійснюється шляхом складання кошторисів, тобто виписуються першочергові витрати за напрямками, а потім формуються суми фондів.

5.4. Управління формуванням прибутку. Планування прибутку. Рівень рентабельності

Для досягнення максимального прибутку підприємству необхідно управляти процесом формування і розподілу прибутку. Для ефективного управління формуванням прибутку насамперед виконують аналіз отриманого прибутку в попередньому періоді. Із цією метою використовують метод порівняння, вертикальний аналіз, індексний, факторний та інші методи. Послідовність виконання аналізу наступна:

- 1) визначають рівень виконання плану з прибутку в цілому й за його складовими;
- 2) розраховують темпи росту (зниження) чистого й загального прибутку;
- 3) виконують вертикальний аналіз загальної суми прибутку;
- 4) визначають фактори, що вплинули на суму прибутку й ступінь впливу кожного фактора;
- 5) розробляють пропозиції з підвищення рентабельності й збільшення суми загального прибутку.

Аналізуючи й порівнюючи два періоди, визначають ступінь виконання показників. Темпи росту (зниження) загального й чистого прибутку за ряд років розраховують для виявлення тенденції співвідношення цих показників. Якщо темп зростання загального прибутку вище, ніж темп росту чистого - це означає, що збільшилося оподатковування. У підприємства немає можливостей для збільшення виробництва. Якщо чистий прибуток росте більш швидкими темпами - знижується тягар оподатковування.

Вертикальний аналіз прибутку виконують для виявлення тієї ланки в загальній сумі прибутку, якій необхідно приділити особливу увагу, бо вона має найбільші можливості для збільшення прибутку підприємства.

Факторний метод аналізу застосовують для виявлення причин, що вплинули на формування прибутку. Ці причини (фактори) слід розділити на дві групи:

- а) внутрішні,
- б) зовнішні.

Особливу увагу варто приділяти внутрішнім факторам, тобто таким, на які підприємство може впливати.

Прийняття рішень за результатами аналізу залежить від галузевих особливостей і фінансового стану, в якому перебуває підприємство.

Виконавши аналіз прибутку, роблять висновки про те, що на величину прибутку впливають внутрішні й зовнішні фактори, тобто вся сукупність факторів, що формують величину виторгу від реалізації й собівартість. У ЖКГ сума виторгу залежить від обсягу реалізації і ціни. Приймаючи рішення про збільшення прибутку на наступний рік, виходять із того, що найбільш підвладним фактором для підприємства є зростання виробничої програми в натуральному вимірі. Разом з тим треба пам'ятати, що всі фактори, які впливають на формування прибутку, взаємозалежні між собою й взаємозв'язані. Зростання прибутку за рахунок росту виробничої програми можливе у тому випадку, якщо підприємство має у своєму розпорядженні вільні виробничі потужності, відомості про потребу в його продукції

(послугах), тобто про місткість ринку, або володіє коштами для будівництва нових виробничих потужностей. Ухвалюючи рішення щодо зростання прибутку за рахунок збільшення обсягу виробництва, необхідно дуже ретельно зробити розрахунки ефективності такого рішення, а саме треба, прораховувати не тільки ефективність капітальних вкладень, але й всі суміжні зміни, викликані введенням в експлуатацію додаткових виробничих фондів.

Такими змінами можуть бути:

- зміни поточних витрат в абсолютному вираженні;
- зміни структури витрат;
- зміни структури вживання.

Кожен з перерахованих напрямків змін вимагає ретельних розрахунків і знання взаємоузгодження окремих показників. Наприклад, значне число підприємств, які використовують диференційовані тарифи за ознакою категорії споживачів, при зміні структури споживачів обов'язково будуть мати середній тариф, що змінився, а отже сума виторгу зміниться.

Зміна тарифу у бік підвищення на сучасному етапі не дозволяє споживачам мати стимул до своєчасної оплати послуг, з огляду на що не поліпшується якість наданої продукції (послуг), доходи населення ростуть повільними темпами. Знову треба робити перекладання росту тарифів на бюджети різних рівнів.

При існуючій схемі фінансового механізму підприємства ЖКГ також не можуть бути задоволені існуючим станом. Навіть ріст тарифів в 1,4-1,6 раза не дозволяє їм забезпечити достатньо доходну базу не тільки для розвитку, але й для поточної експлуатації. Однією з причин такого становища є постійна нестача коштів (оборотних активів) через неплатежі споживачів. Зниження собівартості стало б основною ланкою зростання прибутку підприємства за умови зацікавленості підприємств у скороченні витрат виробництва. Але на сучасному етапі цінова політика не стимулює підприємства до зниження витрат. Це обумовлено тим, що регулювання цін проводиться через установлення рівня рентабельності. Звідси чим вища сума витрат, при

встановленій нормі рентабельності, тим більша сума прибутку. Отже необхідно міняти підходи до ціноутворення в міському господарстві.

У житлово-комунальному господарстві для розрахунку виторгу використовують такий показник, як середній тариф. Його величина залежить від рівня тарифів на конкретні види продукції (послуг) і структури виробничої програми (випуску).

Розглядаючи прибуток конкретного підприємства необхідно це враховувати й крім того пам'ятати, що норми рентабельності на окремі види продукції (послуг) різні.

Формуючи прибуток від основної діяльності на конкретному підприємстві, слід враховувати:

- положення, що створилося (базовий рівень);
- чинне законодавство (нормативні акти);
- особливості галузі й можливості підвищення ефективності використання виробничих потужностей.

Результати аналізу використовують для прийняття управлінських рішень і планування прибутку на наступний період.

Рентабельність – це прибутковість. Рівень рентабельності – частка прибутку на 1 грн.: витрат, доходу, виробничих фондів, капітальних вкладень. Рівень рентабельності – показник відносний, виражається в % і залежно від поставленої мети розраховується як відношення суми прибутку до витрат, доходу, виробничих фондів і капіталовкладень. Той факт, що рівень рентабельності – показник відносний, дозволяє використовувати для порівняння цей показник в різних галузях, на підприємствах з різним обсягом виробництва. Для визначення рівня рентабельності використовують багато формул з огляду на мету, що ставить перед собою аналізуючий. Розраховують рентабельність:

- а) продукції;
- б) виробничих фондів;
- в) капітальних вкладень.

Рентабельність продукції :

а)
$$R_{\pi} = \frac{\Pi \cdot 100}{C},$$

де R_{π} – рентабельність продукції, %;

Π - прибуток від реалізації, тис. грн.;

C - собівартість, тис. грн..

Рівень рентабельності тут виражає частку прибутку на 1грн. витрат на виробництво й реалізацію продукції

б)
$$R_{\pi} = \frac{\Pi \cdot 100}{Д},$$

де $Д$ - сума доходу, тис. грн.

Розрахований рівень рентабельності виражає частку прибутку від реалізації на 1грн. доходу (виторгу від реалізації);

в)
$$R_{\pi} = \frac{\Pi_o \cdot 100}{Д},$$

де Π_o – загальний (балансовий) прибуток , тис. грн.

Розрахований рівень рентабельності відбиває частку загального (балансового) прибутку на 1 грн. доходу;

г)
$$R_{\pi} = \frac{\Pi_{\text{ч}} \cdot 100}{Д},$$

де $\Pi_{\text{ч}}$ – чистий прибуток, тис. грн..

Розрахований рівень рентабельності виражає частку чистого прибутку на 1грн. доходу (виторгу від реалізації).

Рентабельність виробничих фондів:

а)
$$R_{\pi\phi} = \frac{\Pi_o \cdot 100}{\Phi_o + O_c},$$

де Φ_o - середньорічна вартість основних фондів, тис. грн.,

O_c – середній залишок оборотних коштів, тис. грн.

Розрахована рентабельність виробничих фондів виражає частку загального (балансового) прибутку на 1грн. використовуваних у виробництві виробничих фондів;

$$\text{б) } R_{\text{ПФ}} = \frac{\Pi_{\text{ч}} \cdot 100}{\Phi_{\text{о}} + O_{\text{с}}},$$

Тут рентабельність виробничих фондів виражає частку чистого прибутку на 1 грн. виробничих фондів.

Рентабельність капітальних вкладень:

$$\text{а) } R_{\text{ВЛ}} = \frac{\Pi_{\text{о}} \cdot 100}{M},$$

де М - вартість майна, тис.грн.

У цьому випадку рентабельність капітальних вкладень виражає частку загального прибутку на 1 грн. капітальних вкладень;

$$\text{б) } R_{\text{ВЛ}} = \frac{\Pi_{\text{ч}} \cdot 100}{M},$$

Розрахована рентабельність капітальних вкладень виражає частку чистого прибутку на 1 грн. капітальних вкладень;

$$\text{в) } R_{\text{ВЛ}} = \frac{Д \cdot 100}{M},$$

де Д - доход (сума виторгу), тис.грн.

Тут рентабельність капітальних вкладень виражає частку доходу на 1 грн. вкладень.

Рівень рентабельності як відносний показник прибутковості використовують для характеристики ефективності виробництва й всієї діяльності, а також для планування прибутку на наступний період.

Планування прибутку

У практиці фінансового планування застосовують різні методи: метод прямого розрахунку, метод коефіцієнтів, аналітичний метод, метод розрахунково-параметричних моделей та ін.

Для розрахунку прогнозу плану прибутку (П) на короткі проміжки часу найчастіше використовують метод прямого розрахунку, тобто

$$\text{П} = \underset{\text{від реалізації}}{\text{Виторг}} - \underset{\text{(експлуатаційні витрати)}}{\text{Витрати}}.$$

Сутність методу коефіцієнтів полягає в тому, що для розрахунку суми прибутку спочатку коригують суми реалізації і собівартості базисного періоду, а потім визначають прибуток. У деяких випадках (наприклад, у підрядних організаціях), коли витрати на планований рік визначити складно, для розрахунку прибутку використовують рівень рентабельності минулого року, розрахованого до доходів.

Аналітичний метод полягає в тому, що при плануванні прибутку на розрахунковий період спочатку аналізують склад прибутку базисного періоду, виключають із загальної суми прибутку випадкові надходження, коригують на коефіцієнти за відповідними факторами, які будуть діяти в розрахунковому періоді, й тим самим визначають суму прибутку на планований рік.

Розрахунково-параметричні моделі використовують у випадку, коли на суму прибутку впливають у звітному періоді багато факторів і вплив кожного заздалегідь визначити складно, тому що вони взаємодіють між собою.

Розрахунок плану прибутку слід виконувати по кожному структурному підрозділу підприємства й по підприємству в цілому. Розрахунковим періодом цього показника залежно від галузевих особливостей, стану економіки (інфляційних процесів) та інших факторів може бути квартал, рік. На деяких підприємствах прибуток планують щомісяця.

Запитання для самоперевірки

1. У чому полягає економічна сутність прибутку?
2. Охарактеризуйте прибуток від операційної діяльності.
3. Дайте характеристику прибутку від реалізації продукції (послуг).
4. Назвіть і охарактеризуйте показники рентабельності продукції (послуг).
5. Поясніть порядок використання прибутку.
6. У чому полягає економічна сутність рентабельності?
7. Назвіть та охарактеризуйте показники рентабельності.
8. Дайте визначення чистого прибутку і охарактеризуйте порядок його розподілу.

РОЗДІЛ 6.

СОБІВАРТІСТЬ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ

6.1. Управління собівартістю.

6.2. Планування собівартості.

6.1. Управління собівартістю

Собівартість має важливе значення для будь-якого підприємства, оскільки саме від її рівня залежить сума прибутку. Собівартість, тобто експлуатаційні витрати на виробництво й реалізацію становлять основу ціни, займаючи в ній 90 % і більше, тому зниження собівартості навіть на 1% істотно відбивається на фінансових результатах.

Питання зниження собівартості є найважливішими в господарській діяльності будь-якого підприємства, тому управління собівартістю - одна з найважливіших проблем.

Одним з методів управління собівартістю є правильне віднесення витрат, використання їх класифікації. Під класифікацією витрат розуміють угруповання витрат за тими або іншими ознаками. Кожне підприємство має безліч різних витрат, пов'язаних з виробництвом, фінансами, інвестиціями та іншими видами діяльності. Всі витрати підприємства поєднують у наступні чотири групи:

- 1) пов'язані з відтворенням виробничих фондів;
- 2) на соціально-культурні потреби;
- 3) операційні;
- 4) на виробництво й реалізацію продукції.

Кожна з перерахованих груп визначає той або інший вид діяльності й має ті або інші джерела покриття (фінансування). Так, витрати першої групи включають витрати на відтворення основних і оборотних фондів – це капітальні вкладення і приріст нормативу власних оборотних коштів. У межах простого відтворення основних і оборотних фондів фінансування проводиться з виторгу, а розширене відтворення має спеціальні джерела фінансування.

Так, відтворення основних фондів (капітальні вкладення) проводиться за рахунок власних джерел: амортизація на повне відтворення, мобілізація внутрішніх ресурсів, зниження собівартості робіт, виконаних господарським способом, частини чистого прибутку, наприклад на розвиток виробництва, позикових коштів - довгостроковий кредит банку; асигнувань з бюджету. Збільшення оборотних коштів у порівнянні з попереднім періодом - приріст нормативу власних оборотних коштів фінансується (покривається) за рахунок власних і прирівнюваних до них коштів (частина чистого прибутку, приріст сталих пасивів та ін.); короткострокових кредитів банку; асигнувань з бюджету.

Друга група включає витрати, не пов'язані з основною діяльністю підприємства: відтворення основних фондів невиробничого призначення, утримання дитячих установ, комунально-побутових організацій, заходів щодо оздоровлення, дошкільного виховання та ін. Ці витрати також не включають у собівартість продукції й фінансують за рахунок спеціальних джерел (прибутку підприємства, залишків фонду споживання на початок року, спеціальних цільових фондів профспілкових організацій, асигнувань з бюджету, інших джерел).

Третя група – витрати, як правило, одноразові, пов'язані з науково-дослідними розробками, підготовкою кадрів, підвищенням їхньої кваліфікації, придбанням ліцензії, ноу-хау й т.п. Віддача від цих витрат, як правило, настає через певний тривалий період часу. Ці витрати також не включаються у собівартість, а фінансуються за рахунок прибутку підприємства, замовників з розробки науково-дослідних робіт, асигнувань з бюджету, позабюджетних коштів, інших джерел.

Найбільшу розмаїтість витрат і найбільші суми являють собою витрати на виробництво й реалізацію продукції. У цю групу включаються витрати, пов'язані з виробництвом, реалізацією і управлінням цими процесами, а саме в собівартість включаються: витрати на матеріали, паливо, електроенергію, витрати, пов'язані з утриманням машин і механізмів, витрати на оплату праці працівників різних категорій, витрати на відрахування в органи соціального

страхування, пенсійний фонд, з безробіття, інноваційний фонд, на сплату банківських відсотків по позичках, у встановленому Кабміном розмірі, накладні витрати й ін. Склад витрат, що включаються до собівартості, затверджується Інструкцією Кабміну. У переліку віднесених до собівартості витрат зацікавлені не тільки підприємства, але й держава в особі Кабінету Міністрів України. Це обумовлено тим, що від включення в собівартість тих чи інших витрат залежить сума собівартості, а від неї сума прибутку. Ось чому перелік витрат завжди регламентується Інструкцією, затвердженою Урядом. Виконання Інструкції обов'язкове для всіх підприємств.

Визначаючи рівень собівартості, тобто витрати виробництва, необхідно знати не тільки склад витрат, що відносяться на собівартість, але й економічну сутність (поводження) кожного виду витрат. Для управління впливу на величину витрат використовують їх класифікацію, за тими або іншими ознаками. Витрати четвертої групи поєднують в п'ять груп, тобто класифікують за п'ятьма ознаками:

а) за економічним змістом:

- елементи витрат;
- статті витрат.

Під елементом витрат розуміють однорідні витрати підприємства, незалежно від місця їхнього здійснення.

У сучасній практиці для обліку, аналізу й планування використовують п'ять елементів витрат: матеріальні витрати, оплата праці, нарахування на заробітну плату, амортизація, інші. Угрупування за елементами застосовують для аналізу з метою розрахунку таких показників як матеріало-, трудо-, фондоємність і т.п., для розрахунку фінансових показників: норматив власних оборотних коштів, приріст сталих пасивів, визначення джерел фінансування капітальних вкладень, а також для складання кошторису витрат на виробництво, який розробляють для визначення загальної суми поточних витрат по підприємству.

Економічні статті витрат включають, як правило, кілька елементів. Це неоднорідні витрати, що поєднуються в статтю витрат за ознакою місця їхнього здійснення. Угрупування витрат за статтями використовують для розробки калькуляцій, а також для аналізу. Особливо ефективним є аналіз собівартості за статтями витрат при застосуванні методу факторного аналізу.

б) за ознакою віднесення витрат на той або інший вид продукції:

- прями;
- непрями.

Прямими називають витрати, які безпосередньо можна віднести на собівартість того або іншого виду продукції: сировина, матеріали, зарплата відрядників, нарахування на неї та ін.

Непрямими називають витрати, які прямо не можна віднести на той чи інший вид продукції, вони включаються в собівартість пропорційно до: зарплати виробничих робітників, загальної суми прямих витрат, або пропорційно якому-небудь спеціальному вимірнику (у зеленому господарстві - витрати на види продукції по теплу відносять пропорційно до метро-градусів-днів використання площі). Непрямими витратами є: цехові, загальноексплуатаційні, деякі інші.

в) стосовно обсягу виробництва:

- змінні;
- постійні.

Змінними називають витрати, величина яких змінюється зі зміною обсягу виробництва (основні матеріали, силова електроенергія, зарплата відрядників).

До постійних відносять витрати, які не міняються або майже не міняються залежно від зміни обсягу виробництва (амортизаційні відрахування, зарплата погодинна, цехові, загальноексплуатаційні та інші витрати).

Слід зазначити, що змінні витрати, як правило, є нормативами на одиницю продукції, отже їхня величина на одиницю продукції не змінюється. Витрати постійні в розрахунку на одиницю продукції змінюються зворотно, тобто зі

збільшенням обсягу виробництва постійні витрати на одиницю продукції знижуються, а зі зменшенням обсягу виробництва відповідно збільшуються.

г) стосовно процесу виробництва:

- основні;
- накладні.

До основних витрат відносять ті, які пов'язані з виробничим процесом, наприклад сировина, основні й допоміжні матеріали, зарплата виробничих робітників та ін. Накладними називаються витрати, пов'язані з управлінням виробництвом, наприклад, зарплата управлінського персоналу, цехові, загальноексплуатаційні й ін.

д) за способом впливу на рівень витрат:

- залежні від діяльності підприємства;
- незалежні.

До залежних від діяльності підприємства витрат відносять такі, на величину яких підприємство може впливати (зміна витрат матеріалів у результаті зміни питомих норм (у натуральному вимірі), зміна витрат електроенергії за рахунок зміни питомих норм витрати й т.д.). Незалежні від діяльності підприємства - це зміна цін, банківських відсотків та ін. макроекономічних показників.

Знаючи економічну сутність кожної з перерахованих угруповань, фінансовий менеджер може впливати на рівень собівартості. По-перше, собівартість одиниці продукції (послуг) може бути знижена в результаті збільшення обсягу виробництва продукції. Однак, приймаючи те або інше рішення, треба робити ретельні розрахунки одержуваного ефекту від пропонованих заходів. Зокрема, для ухвалення рішення про зміну обсягу виробництва, крім вивчення попиту та пропозицій, роблять розрахунок точки беззбитковості, визначають зону зростання прибутку, щоб правильно визначити можливість зміни обсягу. Використовуючи ознаки інших угруповань, роблять вибір найбільш рентабельного асортименту, якості та інших економічних показників.

6.2. Планування собівартості

Питання планування собівартості в основному відноситься до виробничого планування. Однак, воно використовується фінансистами для розрахунку прибутку й деяких інших фінансових показників: розрахунок нормативу власних оборотних коштів, приріст сталих пасивів та ін. План із собівартості розробляють методом прямого рахунку або методом коефіцієнтів. Цей план складають на рік з поквартальною розбивкою, а у випадку з високими темпами інфляції на більш короткі проміжки часу (квартал, місяць). Залежно від поставленої мети (для визначення якого саме фінансового показника розраховується собівартість) фінансисти використовують метод прямого рахунку або метод коефіцієнтів. Так, для розрахунку прибутку, як правило, собівартість планують методом коефіцієнтів, а для розрахунку нормативу власних оборотних коштів і сталих пасивів собівартість планують методом прямого рахунку.

У випадку використання методу прямого рахунку на підприємствах розробляють два планових документи:

- кошторис витрат на виробництво ,
- калькуляцію.

Кошторис витрат на виробництво складається за основними елементами витрат і має такий вигляд:

	Найменування елементів витрат	План на рік, тис. грн.	
		Усього	У тому числі на І кв
1	Матеріальні витрати (мінус вартості зворотних відходів) у т.ч.	27500	6800
	- сировина й матеріали	26000	5800
	- природна сировина	160	50
	- паливо	146	40
	- енергія	440	110
2	Витрати на оплату праці	11361	2948
3	Відрахування на соціальні потреби	5794	1503
4	Амортизація основних фондів	3500	900
5	Інші витрати	1400	350
	Разом витрат на виробництво	49555	12501
	Невиробничі витрати	15	5
	РАЗОМ по повній собівартості	49570	12506

Калькуляції складають для визначення собівартості одиниці продукції даного виду. Для розробки калькуляцій використовують статті, а не елементи витрат. При цьому перелік статей для окремих галузей ЖКГ неоднаковий, він розроблений і затверджений галузевим комітетом. У калькуляціях відбиваються особливості галузі, що виражаються відповідними статтями. Для підприємств комунального господарства характерно те, що багато з них виробляють однорідну продукцію (послуги). У цьому разі немає потреби розробляти два планових документи (кошторис і калькуляцію). Підприємства ЖКГ, як правило, розробляють калькуляцію, в якій крім статей витрат, що визначають собівартість одиниці й суми експлуатаційних витрат, у вигляді довідки наводяться витрати за елементами. Такий підхід до планування собівартості повністю забезпечує потреби в необхідних даних як для виробництва, так і фінансового планування.

Сутність методу коефіцієнтів полягає в тому, що рівень собівартості на розрахунковий рік визначають, виходячи з базисного року й коефіцієнтів, які коригують його на вплив факторів у розрахунковому році.

Запитання для самоперевірки

1. У чому полягає економічний зміст витрат?
2. Назвіть ознаки класифікації витрат, що відносяться на собівартість.
3. Викладіть загальну методику планування собівартості реалізованої продукції.
4. Назвіть особливості планування собівартості реалізованої продукції.

РОЗДІЛ 7.

ОБОРОТНІ КОШТИ І ЇХ ОРГАНІЗАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

7.1. Сутність та основи організації оборотних коштів. Особливості складу й структури оборотних коштів комунальних підприємств.

7.2. Визначення потреби в оборотних коштах.

7.3. Джерела формування оборотного капіталу.

7.4. Показники стану й використання оборотних коштів.

7.1. Сутність та основи організації оборотних коштів. Особливості складу й структури оборотних коштів комунальних підприємств

Оборотні кошти - це частина виробничих фондів підприємства, використовуваних ним у процесі виробництва. Оборотної кошти або оборотний капітал є найбільш активною частиною виробничих фондів. Це, як правило, предмети праці, які беруть участь у виробничому процесі один раз, повністю в ньому споживаються і переносять свою вартість на готову продукцію одразу за один виробничий цикл. Для організації безперервного процесу виробництва необхідне поновлення оборотних коштів у натуральних і вартісних формах. Оборотної кошти підприємства включають виробничі запаси або оборотні фонди й засоби обігу (кошти в касі, на розрахунковому рахунку, дебіторська заборгованість, витрати майбутніх періодів та ін.). Оборотної кошти окремих підприємств розрізняються за складом, структурою та оборотністю. Під складом оборотних коштів розуміють перелік статей й елементів оборотних коштів. Під структурою розуміють співвідношення питомої ваги окремих статей й елементів у загальній сумі оборотних коштів. Структура оборотних коштів обумовлена галузевими особливостями, рівнем організації виробництва, станом розрахункової дисципліни та іншими виробничими й економічними факторами.

У цілому для міського господарства характерно наступне:

а) за складом - оборотної кошти ЖКГ включають практично всі статті й елементи оборотних коштів народного господарства;

б) за структурою – для більшості підприємств ЖКГ характерна незначна питома вага або їхня повна відсутність основних матеріалів, незавершеної продукції і готової продукції. Разом з тим висока питома вага допоміжних матеріалів, малоцінних і швидкозношуваних предметів, коштів у розрахунках, інше. Таке положення обумовлено тим, що багато підприємств ЖКГ не виробляють продукцію, а надають послуги.

Являє інтерес співвідношення на підприємствах оборотних фондів і фондів обігу. В умовах стабільно працюючої економіки оборотні фонди (їхня

вартість) займає, як правило, 65-70% загальної вартості оборотних коштів. У сучасних умовах на підприємствах міського господарства й у народному господарстві України в цілому питому вагу до 75% оборотних коштів становлять засоби обігу. У житлово-комунальному господарстві це перш за все засоби в розрахунках. Таке положення створилося під впливом багатьох факторів, насамперед у результаті низької платіжної дисципліни. З огляду на це фінансові менеджери повинні приділяти особливу увагу питанням формування і скорочення тривалості часу оборотних коштів у розрахунках. Конкретні дії тут є такими : правильна організація розрахунків зі споживачами, вибір оптимальної форми безготівкових розрахунків за відпущену продукцію, постійна робота з дебіторами.

в) за оборотністю – особливістю для ЖКГ є те, що тривалість обороту на деяких підприємствах коротка через відсутність в кругообігу оборотних коштів стадії «готова продукція». Для інших підприємств тривалість обороту дуже висока (зелене господарство) через тривалий виробничий цикл (природний ріст рослин). Знаючи ці особливості галузей, необхідно їх враховувати при формуванні джерел фінансування приросту нормативу власних оборотних коштів. Наприклад, у зеленому господарстві слід використовувати не тільки власні, але й позикові засоби - короткострокові позички.

7.2. Визначення потреби в оборотних коштах

Правильне визначення потреби в оборотних коштах – запорука успішної роботи підприємства. Тільки при достатній наявності оборотних коштів підприємство може ритмічно функціонувати. Визначення необхідної суми оборотних коштів на майбутній період називають нормуванням оборотних коштів. Цей процес включає такі стадії:

- 1) розробка норм;
- 2) розрахунок суми нормативу на майбутній період;
- 3) визначення зміни (приросту або скорочення) нормативу власних оборотних коштів у порівнянні з базовим періодом.

Найбільш трудомістким процесом є розробка норм. Норми оборотних коштів виражені в:

- днів запасу (за сировиною, матеріалами, твердим паливом);
- грн. (за малоцінними швидкозношуваними предметами, обладнанням) на 1 середньооблікового робітника, на 1 роздягальне місце в лазні, на 1 крісло в перукарні, на 1 верстат.
- відсоток до річної потреби (за тарою, горщиками для квітів, балонами).

Норма оборотних коштів повинна бути оптимальною. Її величина залежить від відстані до постачальників, режиму поставки, інших факторів. Величина норми оборотних коштів включає:

- а) поточний запас,
- б) транспортний запас,
- в) страховий запас,
- г) час, необхідний для вантажно-розвантажувальних робіт, проведення аналізу й т.п.

Розрахунок нормативу власних оборотних коштів виконують методом прямого рахунку, аналітичним або методом коефіцієнтів.

Нормативом називають мінімальну суму коштів, необхідну для придбання сировини, матеріалів, твердого палива, інших виробничих запасів для того, щоб підприємство могло нормально функціонувати.

Найбільш точно визначити суму нормативу власних оборотних коштів можна методом прямого рахунку. Цей метод найбільш трудомісткий, тому що розрахунок ведеться по кожній статті нормованих оборотних коштів, а всередині статті - за елементами. Суму нормативу по кожній статті розраховують за певними методиками. Загальний зміст цих методик можна описати формулою (за матеріалами):

$$H = P * D,$$

де Н - сума нормативу власних оборотних коштів за статтею матеріали, грн.,

Р - одноденна витрата матеріалів, грн.,

Д – норма оборотних коштів - запас у днях.

Одноденні витрати матеріалів визначають на підставі кошторису витрат на виробництво шляхом розподілу річного обсягу на 360. . Якщо на підприємстві великий асортимент матеріалів, а в кошторисі витрат на виробництво вони зазначені одним рядком, то для розрахунку нормативу за елементами використовують відповідні коефіцієнти (частки) - питома вага даного елемента в загальній вартості витрат на матеріали. Розрахувавши по кожній статті норматив оборотних коштів, визначають суму нормативу по підприємству в цілому, складаючи нормативи за статтями.

Аналітичний метод звичайно використовують разом з методом коефіцієнтів у проміжних фінансових розрахунках. Методика є наступною:

- 1) аналізують норматив власних оборотних коштів у базовий період в цілому й у розрізі статей шляхом зіставлення суми нормативу з фактичними залишками (у середньому за рік);
- 2) у результаті зіставлення виявляють зайві й непотрібні підприємству запаси в розрізі статей;
- 3) по кожній статті нормованих оборотних коштів використовують коефіцієнти, що відбивають фактори зміни на розрахунковий рік.
- 4) базовий норматив коригують:
 - а) зайві й невикористовувані оборотні кошти віднімають;
 - б) ураховують зміни у зв'язку із застосуванням коефіцієнтів;
 - в) визначають суму нормативу на розрахунковий рік.

Розрахований норматив на планований рік (тим чи іншим методом) порівнюють з минулим роком, визначаючи ріст або зниження потреби в оборотних коштах. Ріст потреби - це приріст нормативу власних оборотних коштів, зниження - це скорочення нормативу.

Збільшення потреби в оборотних коштах на підприємствах відбувається під впливом багатьох факторів, основним з них є збільшення виробничої програми у зв'язку із чим підприємству потрібна більша кількість матеріальних, речових запасів для її виконання і ріст цін на придбання підприємством ТМЦ.

Зменшення потреби може бути викликано аналогічними факторами, але зі зворотним знаком, а також підвищенням ефективності використання оборотних коштів. Ріст потреби в оборотних коштах незалежно від його причин вимагає додаткового залучення в оборот матеріальних і фінансових ресурсів. Зниження (скорочення) нормативу означає вивільнення з обороту матеріальних і фінансових ресурсів.

7.3. Джерела формування оборотного капіталу

Приріст нормативу власних оборотних коштів потребує відшукування додаткових фінансових джерел для придбання необхідних підприємству сировини, матеріалів і т.д., що забезпечують його виробничу програму. Такими джерелами фінансування приросту можуть бути:

- 1) власні кошти;
- 2) прирівняні до власних кошти;
- 3) позичкові (короткострокові позички банку);
- 4) залучені зі сторони кошти.

Як відомо, у момент утворення підприємства його виробничі фонди формуються за рахунок Статутного фонду У процесі експлуатації фінансове забезпечення оборотних коштів здійснюється на величину приросту нормативу, тобто при плануванні приросту нормативу власних оборотних коштів джерело фінансування необхідне не на всю суму нормативу, а тільки на величину його збільшення. Підприємства для фінансування приросту нормативу власних оборотних коштів використовують різні джерела й насамперед, власні та прирівняні до власних засоби.

До власних коштів у цьому випадку відносять:

- прибуток підприємства;
- залишки фонду нагромадження на початок року;

- інші джерела.

Прирівняні до власних засобів:

- сталі пасиви (постійна заборгованість підприємства по заробітній платі, нарахування на неї, витрати майбутнього періоду, стала кредиторська заборгованість по платежах у бюджет, інші види стійкої кредиторської заборгованості).

Коштами стійких пасивів користуються внаслідок діючого порядку розрахунків. Ці кошти підприємству не належать, але фактично постійно перебувають в його обороті, тому вони й прирівнюються до власних. Наприклад, постійна заборгованість по заробітній платі виникає тому, що період, за який нараховують зарплату, не збігається з датою її виплати. Якщо, наприклад, виплата здійснювалася 7-го числа, а нарахована вона за станом на останню дату місяця, то в обороті підприємства постійно перебуває заборгованість по заробітній платі за 7 днів. Аналогічно здійснюють нарахування на заробітну плату.

Методики розрахунку суми сталих пасивів по різних статтях неоднакові, але загальний їх зміст полягає в тому, що в підприємства постійно має місце розрив між датою нарахування і датою виплати. Чим довший час розриву, тим більша сума сталих пасивів перебуває в обороті підприємства.

Як джерело фінансування приросту нормативу власних оборотних коштів сталі пасиви використовують в розмірі їхнього збільшення (росту) в порівнянні з попереднім роком.

У разі одночасної або неоднакової зміни нормативу власних оборотних коштів і нормативу сталих пасивів фінансова служба повинна прийняти рішення про використання сталих пасивів і забезпечення приросту нормативу джерелами фінансування.

Крім власних і прирівняних коштів джерелом фінансування приросту нормативу можуть бути позикові засоби - короткострокові позички банку. Потреба в позикових засобах виникає в підприємства досить часто не тільки через недостачу власних коштів, але й через розбіжності строків надходження і

використання коштів. Для одержання позички під оборотні кошти підприємство оформляє кредитну заявку, в якій вказує суму необхідної позички, джерела й строки її погашення. Сума короткострокового кредиту дорівнює сумі планової потреби в оборотних коштах мінус сума власних джерел фінансування оборотних коштів.

Джерелом погашення кредиту, як правило, є виторг від реалізації. Строк кредитування - до 1 року, фактично ж цей строк значно менше 1 року.

Деякі підприємства для забезпечення оборотних коштів залучають у свій оборот кошти інших комерційних організацій. Шляхи такого залучення різноманітні, найчастіше це комерційний кредит, сутність якого полягає у відстроченні платежу.

Як вид фінансування оборотних коштів, підприємства ЖКГ використовують вексельний обіг.

7.4. Показники стану й використання оборотних коштів

Ефективне використання оборотних коштів – одне з важливих завдань будь-якого підприємства. Тому питанню стану й використання оборотних коштів приділяється велика увага на кожному підприємстві. Характеристика стану оборотних коштів здійснюється на підставі даних аналізу. Аналіз стану оборотних коштів починається з визначення наявності власних оборотних коштів. У бухгалтерському балансі показник наявності власних оборотних коштів відсутній, його необхідно розрахувати. Методика розрахунку: $[П + \text{стійкі пасиви (у межах нормативу)} - ІА = \text{наявність власних оборотних коштів}]$.

Іншими словами, це та частина засобів підприємства, яку воно може використати для забезпечення (фінансування) оборотних коштів.

Далі наявність власних оборотних коштів порівнюють з нормативом з метою виявлення браку або надлишку власних оборотних коштів. Якщо наявність власних оборотних коштів менше суми нормативу, то підприємство має брак, а якщо більше нормативу, то надлишок власних оборотних коштів. І в тому, і в іншому випадку мають місце негативні сторони використання оборотних коштів, тому треба робити поглиблений аналіз. Якщо у

підприємства брак власних оборотних коштів, то як один з варіантів це означає, що немає забезпечення матеріальними ресурсами виробничого процесу. Надлишок власних оборотних коштів сприяє неефективному їх використанню.

Ефективність використання оборотних коштів визначається такими показниками:

- коефіцієнт оборотності;
- тривалість одного обороту;
- коефіцієнт завантаження;
- випуск продукції на одну гривню оборотних коштів;
- вивільнення оборотних коштів з обороту в результаті прискорення оборотності;
- ріст (скорочення) прибутку в результаті прискорення оборотності;
- ріст рентабельності.

Коефіцієнт оборотності розраховують за формулою

$$K = \frac{Q}{Обс} ,$$

де К - коефіцієнт оборотності, раз,

Q - обсяг реалізації продукції, тис.грн.,

Обс - середній залишок оборотних коштів, тис.грн.

Економічна сутність цього показника - число повних кругооборотів оборотних коштів за період. Розрахунок коефіцієнта виконують на підставі даних форми №1 і форми №2 бухгалтерської звітності, при цьому середній залишок оборотних коштів (за даним Ф №1) розраховують за формулою середньо хронологічної.

Тривалість обороту - кількість днів, за які оборотні кошти роблять повний кругообіг, визначають за формулою

$$Д = \frac{360}{K} ,$$

де Д – дні.

Розрахунок може виконуватися за рік, квартал, місяць. Слід зазначити, що тривалість обороту розраховують як по всіх оборотних коштах (сумі), так і по їх статтях. Необхідність таких розрахунків обумовлена потребою з'ясувати причини (фактори) уповільнення або прискорення оборотності оборотних коштів.

Показник завантаження оборотних коштів за своїм економічним змістом виражає частку оборотних коштів, необхідну для випуску продукції вартістю в 1 грн.:

$$K_3 = \frac{O_c}{Q},$$

де K_3 – коефіцієнт завантаження,

O_c – середній залишок оборотних коштів, тис. грн.

Його розраховують як для аналізу використання оборотних коштів на даному підприємстві (за ряд періодів), так і для зіставлення з іншими підприємствами. Ріст K_3 – показник негативний, тому що така тенденція означає збільшення питомих витрат матеріальних ресурсів або цін на них.

Випуск продукції на 1 грн. оборотних коштів розраховують за тією ж формулою, що й коефіцієнт оборотності, але результат одержують не як абстрактне число, а в гривнях реалізованої продукції на 1 гривню оборотних коштів. Цей показник повинен зростати. Швидкість обороту оборотних коштів залежить від багатьох факторів:

- галузевих особливостей підприємства;
- рівня організації виробництва;
- технологічних процесів;
- організації оборотних коштів (закупівлі ТМЦ, якості їхнього обліку, складування, форм розрахунку);
- інші.

Кожне підприємство прагне до прискорення оборотності, тобто до скорочення часу здійснення оборотними коштами кругообігу. Це обумовлено тим, що маючи більш короткий період обороту, підприємству знадобиться для

виконання тієї ж виробничої програми менше оборотних коштів, тобто частина коштів вивільняється з обороту й може бути раціонально використана на підприємстві. Скорочення тривалості обороту називається прискоренням оборотності, розраховується на підприємствах у порівнянні з планом або з базовим періодом.

Суму вивільнених з обороту оборотних коштів розраховують, використовуючи різні методики, але найчастіше за формулою

$$\Delta S = \frac{PP_{звіт}}{360} \cdot (T_6 - T_3), [\text{тис. грн.}],$$

де $PP_{звіт}$ – обсяг реалізованої продукції у звітному році, тис. грн.,

T_6 і T_3 – середня тривалість 1 обороту оборотних коштів в базовому і звітному періодах, днів.

Вивільнення з обороту оборотних коштів сприяє збільшенню прибутку за рахунок прискорення оборотності. Величину цього приросту прибутку розраховують за формулою

$$\Delta\Pi = \Pi_{баз} \cdot \frac{PP_{звіт}}{PP_{баз}} \cdot \frac{S_{баз}}{S_{звіт}} - \Pi_{баз},$$

де $\Delta\Pi$ – сума приросту прибутку, тис. грн.,

$\Pi_{баз}$ – прибуток від реалізації в базовий рік, тис. грн.,

$S_{баз, звіт}$ – середній залишок нормованих оборотних коштів в базисному, звітному періоді.

Прискорення оборотності оборотних коштів позначається і на рівні рентабельності. Ріст рівня рентабельності ΔR розраховують за формулою

$$\Delta R = \frac{Пбал_{звіт} \cdot 100}{Zc\rho_{звіт} + S_{звіт} - \Delta S} - R_{звіт},$$

де $Zc\rho_{звіт}$ – середньорічна вартість основних виробничих фондів у звітному році, тис. грн.;

$Пбал_{звіт}$ – балансовий (загальний) прибуток у звітному році, тис. грн.;

$R_{звіт}$ – загальна рентабельність виробництва у звітному році, %;

ΔS – сума вивільнених з обороту оборотних коштів, тис. грн..

Аналізу використання оборотних коштів слід приділяти особливу увагу, оскільки оборотний капітал є найбільш рухливою частиною капіталу підприємства й погіршення ефективності використання оборотних коштів відразу ж позначається на формуванні власного прибутку. Ось чому за результатами аналізу оборотних коштів необхідно терміново вживати заходи, спрямовані на покриття браку власних оборотних коштів, підвищення коефіцієнта оборотності оборотних коштів і випуску продукції на 1 грн., зниження тривалості обороту й коефіцієнта завантаження. Спеціальні заходи розробляють для прискорення оборотності з метою вивільнення з обороту оборотних коштів. Такими заходами можуть бути як інженерно-технічні (удосконалення технологічного процесу, скорочення тривалості виробництва), так і фінансові (зміна форм розрахунку, вибір оптимальних постачальників та ін.).

Запитання для самоперевірки

1. Визначіть сутність оборотних коштів підприємства.
2. Охарактеризуйте роль оборотних коштів у забезпеченні фінансово-господарської діяльності підприємства. Назвіть галузеві особливості оборотних коштів підприємств міського господарства щодо забезпечення фінансово-господарської діяльності ЖКГ.
3. Дайте визначення виробничих і невиробничих оборотних фондів. Наведіть приклади з різних галузей міського господарства.
4. Визначіть сутність і необхідність нормування оборотних коштів.
5. У чому полягає сутність методики розрахунку потреби в оборотних коштах прямим (нормативним) методом?
6. Розкажіть про сутність та послідовність розрахунку нормативу оборотних коштів економічним методом.
7. Які власні джерела використовують підприємства ЖКГ при формуванні оборотних коштів?
8. Чому в підприємств міського господарства виникає потреба залучення банківських кредитів?

9. Які способи залучення коштів інших суб'єктів господарювання для формування оборотних коштів використовують підприємства ЖКГ?
10. Розкрийте сутність та порядок визначення показників, що характеризують стан власних оборотних коштів.
11. Охарактеризуйте показники, якими визначається ефективність використання оборотних коштів.
12. Чи впливає розміщення оборотних коштів на фінансовий стан підприємства?

РОЗДІЛ 8.

ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ І ЙОГО ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- 8.1. Поняття відтворення основних фондів.
- 8.2. Показники стану та ефективності використання основних фондів.
- 8.3. Зношування і амортизація основних фондів.
- 8.4. Сутність і склад капітальних вкладень.
- 8.5. Джерела і порядок фінансування капітальних вкладень комерційних підприємств.
- 8.6. Порядок фінансування капітальних вкладень в міський благоустрій.
- 8.7. Фінансування ремонтів основних фондів.
- 8.8. Особливості фінансування капітального ремонту об'єктів зовнішнього міського благоустрою, житлового фонду.

8.1. Поняття відтворення основних фондів

Від ефективності використання основних фондів значною мірою залежить конкурентність підприємств, кінцевий фінансовий результат їхньої діяльності, тобто прибуток, рівень рентабельності та ін. З огляду на це питанням стану, використання і відтворення основних фондів слід приділяти особливу увагу.

Основні фонди підприємства - це, як правило, знаряддя праці, використовувані в процесі виробництва багаторазово, які переносять свою вартість на готову продукцію поступово, в міру зношування.

До основних фондів відносяться не тільки знаряддя праці, але й предмети тривалого користування з терміном служби понад 1 рік або вартістю придбання вище ліміту, визначеного Кабінетом Міністрів України.

До основних фондів не відносять:

- 1) спеціальні інструменти, спеціальний інвентар незалежно від вартості;
- 2) предмети, що служать менше 1 року;
- 3) предмети з вартістю менше ліміту;
- 4) спецодяг, спецвзуття незалежно від вартості й терміну служби;
- 5) формений одяг незалежно від вартості й терміну служби;
- 6) постільні приналежності.

Основні фонди підприємств ЖКГ складають:

- виробничі,
- невиробничі.

До виробничих відносять основні фонди, які беруть участь у виробничому процесі. Вони переносять свою вартість на готову продукцію, їхнє відтворення здійснюється в основному за рахунок амортизаційного фонду.

Невиробничі основні фонди безпосередньо участі у виробництві не беруть. До них відносять: житловий фонд, об'єкти соціально-культурного призначення й т.п. Вони безпосередньо на виробництво не впливають, однак їхня наявність сприяє задоволенню потреб працівників, а це у свою чергу - підвищенню продуктивності праці. Невиробничі основні фонди свою вартість на готову продукцію не переносять, а відтворюються за рахунок прибутку підприємства, що залишається в його розпорядженні після сплати податків.

Виробничі основні фонди за своїм призначенням діляться на такі групи:

- I. Будинки і спорудження;
- II. Передавальні пристрої;
- III. Машини й устаткування;
- IV. Транспортні засоби;
- V. Інші.

Перелік за видами основних фондів називають складом основних фондів, а процентне співвідношення окремих видів - структурою. Структура основних фондів підприємств неоднакова, складається під впливом багатьох факторів: галузевих особливостей, рівня технічного використання, розташування підприємства, місцевих умов та ін. Найбільший вплив серед перерахованих факторів мають галузеві особливості. Так, порівнюючи структури виробничих фондів трамвайного депо й готелів, можна помітити прояв галузевих особливостей, у депо найбільша питома вага - транспортні засоби, у готелів - будинки.

Структуру основних фондів розраховують й аналізують: видову – це співвідношення основних фондів за видами; технологічну – це співвідношення активної й пасивної частин; за групами ОФ для нарахування амортизації.

До активної частини відносять такі ОФ, використання яких впливає на зміну обсягу виробництва, тобто вони беруть безпосередню участь у виробничому процесі. До пасивної частини відносять основні фонди, які безпосередньої участі не беруть, але забезпечують здійснення виробничого процесу.

Щодо видів основних фондів, то їх включають в активні або пасивні частини залежно від галузевої приналежності підприємства. Один і той же вид основних фондів для одних підприємств - це активна частина, для інших - пасивна.

Кожне підприємство повинно прагнути до створення оптимальної технологічної структури основних фондів. Оптимальною структурою є така, в якій активна частина становить максимально можливий відсоток.

Крім видової і технологічної структури слід вивчати структуру за принципом угруповання для нарахування амортизації. У наш час всі основні фонди об'єднані в чотири групи, з нормами нарахування амортизації за квартал:

- I. Будинки, споруди, передавальні пристрої – 2%,
- II. Транспортні засоби, комп'ютерна техніка, обчислювальні машини, офісне обладнання - 10%,

III. - 6%,

IV. - 15%.

Структура основних фондів з нарахування амортизації для підприємства не байдужа, тому що позначається на собівартості, бо сума амортизацийних витрат є добутком балансової вартості ОФ на норму. Чим більша питома вага II і IV груп, тим більша сума амортизацийних витрат, більші витрати - менше прибуток. Ось чому вивчення структури основних фондів дуже важливо для керування витратами й, в остаточному підсумку, прибутком.

Підприємство може вплинути на суму амортизації як через вартість основних фондів, так і за допомогою застосування того або іншого методу розрахунку амортизації (лінійний рівномірний, прискорений, вирахування залишків та ін.)

У підприємства є можливість більш швидкого нагромадження амортизації, використовуючи метод прискореної амортизації. Однак використовуючи цей метод, необхідно:

- 1) чітко керуватися інструкцією,
- 2) робити правильний вибір видів основних фондів, стосовно яких цей метод застосовується.

Природно, що цей метод доцільний тільки стосовно активної частини основних фондів з метою попередження морального зносу.

8.2. Показники стану та ефективності використання основних фондів

Для прийняття конкретних рішень, що сприяють підвищенню ефективності використання основних фондів, виконують аналіз їхнього стану й використання. Аналіз полягає в розрахунку й порівнянні економічних показників. Розрізняють три групи таких показників:

- а) показники забезпечення підприємства основними фондами;
- б) показники стану і руху основних фондів;
- в) показники ефективності використання.

Перша група включає:

- фондоємність,

- фондоозброєність,
- випуск продукції на 1 грн. основних фондів.

Фондоємність характеризує величину витрат (використання основних фондів) для виробництва на підприємстві. Розраховується як відношення середньорічної вартості ОФ до виторгу від реалізації.

Ріст цього показника в часі - явище негативне й свідчить про неефективне використання основних фондів. Причиною може бути використання застарілого, зношеного й малопродуктивного обладнання, зниження інтенсивності його роботи, подорожчання вартості основних фондів та ін.

$$\text{Фондоозброєність} = \frac{\text{середньорічна вартість ОФ}^{\text{акт}}}{\text{середньооблікова чисельність робітників}},$$

Випуск продукції на 1 грн ОФ розраховують за формулою:

$$\text{Випуск продукції на 1 грн. ОФ} = \frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість ОФ}}.$$

Питома вага реальної вартості основних фондів у загальній вартості майна розраховується як коефіцієнт (у частках або у відсотках) шляхом розподілу залишкової вартості основних фондів на вартість майна. Його розраховують на початок і кінець року. Динаміку аналізують за останні 3-5 років, при цьому виходять з того, що коли частка реальної вартості основних фондів на підприємстві становить 0,2-0,3, то у підприємства критичним є стан основних фондів. Необхідно терміново вживати заходи для відновлення основних фондів.

Іншу групу показників, що характеризують основні фонди, становлять показники їх стану й руху:

- коефіцієнт зношування,
- коефіцієнт придатності,
- коефіцієнт відновлення,
- коефіцієнт вибуття,
- коефіцієнт приросту.

Коефіцієнт зношування ($k_{\text{знос}}$) розраховують у частках або у відсотках, дорівнює сумі зношування, поділений на балансову вартість основних фондів. Розрахунок ведуть на початок і кінець року. Економічний зміст $k_{\text{знос}}$ відбиває частку вартості основних фондів, які вже перенесли свою вартість на вартість готової продукції.

Коефіцієнт придатності ($k_{\text{прид}}$) розраховується на початок і кінець року, в частках або у відсотках. Він дорівнює відношенню залишкової вартості до балансової вартості основних фондів:

$$K_{\text{прид}} = \frac{\text{залишкова вартість ОФ}}{\text{балансова вартість ОФ}}.$$

$K_{\text{прид}}$ можна розраховувати шляхом вирахування з одиниці величини $k_{\text{знос}}$. Він відбиває рівень придатності основних фондів до експлуатації, у вартісному вираженні - це вартість основних фондів, ще не перенесена на вартість готової продукції.

Підвищення $k_{\text{прид}}$ – позитивний фактор, тому кожне підприємство прагне до збільшення придатності й зниження коефіцієнта зносу. Шляхи досягнення цього завдання на кожному підприємстві індивідуальні. У цілому підвищення коефіцієнта придатності може бути досягнуто в результаті відновлення основних фондів. У свою чергу відновлення основних фондів досягається шляхом введення в експлуатацію нових основних фондів і виведення з експлуатації застарілих і непридатних.

Введення нових основних фондів визначають за формулою

$$K_{\text{оновл}} = \frac{\text{вартість внесених ОФ}}{\text{вартість ОФ на кінець року}}.$$

Коефіцієнт вибуття розраховують за формулою

$$K_{\text{виб}} = \frac{\text{вартість вибувчих ОФ}}{\text{вартість ОФ на початок року}}.$$

Позитивним фактом є коли $k_{\text{оновл}} > k_{\text{виб}}$, тобто коли в підприємства має місце приріст нових основних фондів.

Вибуття з експлуатації основних фондів не можна розглядати однозначно як негативний фактор, тому що виведення з експлуатації основних фондів у

припустимих межах поліпшує показники ефективності використання, зокрема, показник фондівдачі. Крім того, реалізуючи не потрібні основні фонди, підприємство збільшує свої доходи, тому що на розрахунковий рахунок надходить виторг від реалізації майна. Разом з тим не можна реалізовувати основні фонди в розмірах, що порушують можливість виконання виробничого процесу.

Проаналізувавши стан основних фондів, приймають рішення щодо заходів, спрямованих на підвищення $k_{\text{прид.}}$. Доцільно це завдання розв'язувати шляхом введення в експлуатацію нових високоефективних основних фондів. Ефективність основних фондів на діючому підприємстві визначають шляхом розрахунку показників:

- фондівдачі,
- фондорентабельності,
- частки прибутку на 1 грн. основних фондів.

Фондівдача - узагальнений показник ефективності використання основних фондів, розраховується за формулою

$$\Phi_{\text{від.}} = \frac{\text{Сума виторгу}}{\text{середньорічна вартість ОФ}}.$$

У деяких галузях міського господарства крім загального показника $\Phi_{\text{від}}$ розраховують часткові показники. Наприклад, у міському електротранспорті – кількість перевезених пасажирів одиницею рухомого складу за рік; у водоканалі – обсяг реалізованої води споживачам розраховують на одиницю потужності (добової). Часткові показники $\Phi_{\text{від}}$ є більш точними, тому що при їхньому розрахунку усувається вплив цінового фактора. Однак часткові показники, як правило, не відтворюють ефективність використання всіх основних фондів, наявних на підприємстві.

Фондорентабельність ($R\phi$) відбиває частку прибутку на 1 грн. основних фондів.

$$R\phi = \frac{\sum \text{Пр (чист., заг.)}}{\text{вартість ОФ}},$$

Цей показник відображає якість (результат) використання основних фондів. Але його розрахунок у вартісному вираженні також може бути перекручений у результаті цінового фактора. Ріст показника - позитивний фактор, досягти його можна як за рахунок збільшення прибутку, так і скорочення вартості використаних основних фондів.

8.3. Зношування і амортизація основних фондів

Основні фонди в процесі експлуатації зношуються, тобто втрачають свою вартість і споживчу вартість. Розрізняють фізичне й моральне зношування. **Фізичне зношування** – руйнування основних фондів, в економічному сенсі – втрата споживчої вартості.

Моральне зношування – втрата основних фондів у результаті науково-технічного прогресу, росту продуктивності праці, коли для виробництва таких же основних фондів потрібні менші витрати, тобто аналогічні основні фонди виробляються з меншими витратами, мають меншу вартість. Або випускаються основні фонди більш продуктивні, потужні. Їхня продуктивність в одиницю часу значно зростає. Раніше випущені основні фонди втрачають свою вартість, тому що за ту ж суму можна придбати більш продуктивніші.

Для здійснення продовження продуктивного процесу зношені основні фонди треба відтворювати. Під відтворенням основних фондів розуміють їхнє відновлення. Відновлення основних фондів передбачається усуненням зношування. Фізичне зношування основних фондів здійснюється в результаті повного або часткового простого відтворення. Повне відтворення - заміна зношених основних фондів у тих же розмірах і такій же якості (виконується шляхом придбання або будівництва аналогічних основних фондів). Часткове відтворення здійснюється в порядку капітального ремонту і являє собою усунення поломок, заміну окремих конструктивів і т.д. Усунення морального зношування, як правило, проводиться в результаті модернізації, технічного переозброєння (оснащення), нового будівництва в розширених розмірах. Відтворення основних фондів, тобто їхнє постійне поновлення може бути простим і розширеним.

Просте відтворення - відновлення основних фондів у колишніх розмірах, і такої ж якості. Розширене відтворення - відновлення основних фондів на розширеній основі або більш високої якості.

Звідси можна зробити висновок, що фізичне зношування основних фондів можна усунути в результаті простого відтворення, моральне зношування - у результаті розширеного.

Для здійснення відтворення проводять амортивідрахування, під яким розуміють процес постійного перенесення вартості основних фондів на вартість готової продукції. Необхідність амортивідрахувань обумовлюється:

- 1) потребою визначення ступеня зношування ОФ. Сума зношування відповідає нарахованій амортизації;
- 2) у результаті амортивідрахувань утворюється амортифонд, тобто фонд коштів, спеціально призначених для відтворення ОФ;
- 3) завдяки процесу амортивідрахувань відбувається перенесення вартості ОФ на вартість готової продукції, тобто сума нарахувань амортизації включається у витрати на виробництво й реалізацію.

$$\sum \text{амортивідрахувань} = \text{балансова вартість ОФ} * \text{норма амортивідрахувань}$$

Величина нарахувань амортизації залежить від балансової вартості ОФ, їхньої структури за групами, норм амортивідрахувань, а також методу нарахування амортизації.

У світовій практиці в основному використовують чотири методи нарахування, у нашій країні - два: рівномірний лінійний, прискорений. Використання рівномірного лінійного методу в сучасних умовах не є позитивним, з огляду на стан основних фондів народного господарства (високий $k_{\text{знос}}$, низька ефективність, величезні суми недоремонту). Положення про нарахування амортизації передбачає застосування підприємствами за їхнім розсудом методу прискореної амортизації, тобто підприємство за своїм розсудом стосовно основних фондів III і IV групи може застосувати метод прискореної амортизації за схемою нарахування у відсотках, передбачене

Положенням. Це дозволило деяким підприємствам поліпшити свою амортизаційну політику й створити амортифонд за більш короткий проміжок часу, ніж весь термін служби. Однак у цілому по основних фондах Україна має цілий ряд проблем і по утворенню амортизаційного фонду, і по його використанню, що в остаточному підсумку перешкоджає розвитку інвестицій. Для поліпшення інвестиційного клімату й підвищення ефективності використання основних фондів в Україні розроблена концепція амортизаційної політики, схвалена Президентом України в травні 2001 р. Вона передбачає:

- 1) надання підприємствам й організаціям більш широких прав за методами нарахування;
- 2) вибір об'єктів, що підлягають прискореній амортизації;
- 3) надання права підприємствам установлювати терміни служби й орієнтовані норми амортизації по об'єктах.

На основі Положення, а також концепції про амортизаційну політику передбачаються розробка й затвердження закону про амортизаційну політику України.

З огляду на важливість амортизаційних відрахувань необхідно правильно їх планувати на майбутній рік. У практиці міського господарства використовують кілька методів планування амортизаційних відрахувань:

- 1) метод прямого рахунку (нормативний);
- 2) метод коефіцієнтів;
- 3) аналітичний метод;
- 4) використання даних бухгалтерського обліку за останній квартал попереднього року.

Найбільш точним, але й найтрудомісткішим є метод прямого рахунку. Розрахунок виконують за методикою Положення №1075 – поквартально. Сума за рік визначається шляхом підсумовування чотирьох кварталів. На сучасному етапі метод прямого рахунку використовується найбільш часто. Це обумовлено тим, що в багатьох підприємств ще немає стійкої бази даних для застосування інших методів, наприклад, методу коефіцієнтів. Метод коефіцієнтів передбачає

використання суми амортизаційних відрахувань попереднього року і застосування коефіцієнта, що відбиває зміну, наприклад, обсягу або вартості основних фондів у наступному році. Цей метод розрахунку використовують у тих випадках, коли підприємство функціонує кілька років, має стійку структуру основних фондів по групах і невисокі темпи росту вартості основних фондів у цілому. При відповідності цим вимогам розрахунок суми амортизації можна зробити за наступною схемою (табл.1) :

Таблиця 1. – Розрахунок амортизаційних відрахувань

№ п\п	Показники	Сума, тис. грн..
1	2	3
1	Вартість основних фондів на 01.01. предпланового року	
2	Вартість амортизованих основних фондів на 01.01. предпланового року	
3	Запровадження у дію в предплановому році	
4	Вартість основних фондів, вибулих у предплановом році	
5	Вартість амортизованих основних фондів на 01.01. планового року	
6	Запровадження в дію, здача в експлуатацію амортизованих основних фондів у плановому році - всього у т. ч: 1 ^й - квартал 2 ^й - квартал 3 ^й - квартал 4 ^й - квартал	
7	Середньорічна вартість основних фондів, які вводять у плановому році	
8	Вартість амортизованих основних фондів, які вибули в плановому році - всього у т. ч: 1 ^й - квартал 2 ^й - квартал 3 ^й - квартал 4 ^й - квартал	
9	Середньорічна вартість основних фондів, які вибули в плановому році	
10	Загальна вартість амортизаційних основних фондів на кінець планового року (5+6-8)	
11	Загальна вартість амортизаційних основних фондів у плановому році (5+7-9)	
12	Річна норма амортизаційних відрахувань, які фактично сформувалася у попередньому році	
13	Сума амортизаційних відрахувань на плановий рік – всього (12*11/100)	

Аналітичний метод розрахунку амортизаційних відрахувань полягає в тому, що фінансовий менеджер проводить аналіз суми амортизації

попереднього року в розрізі об'єктів і груп з метою виявлення змін (вибуття окремих груп об'єктів або значного надходження). Проаналізувавши рух по складу, вносять зміни (конкретних об'єктів), а потім визначають суму на плановий рік на основі нарахувань амортизації попереднього року.

Розрахувавши суму амортизації, намічають її використання в майбутньому році. За рахунок амортизації покриваються витрати на :

- 1) всі види ремонтів основних фондів;
- 2) придбання нових об'єктів основних фондів для здійснення діяльності підприємства;
- 3) здійснення подальшої передачі (продажу) іншим підприємствам;
- 4) формування резервного фонду підприємства;
- 5) фінансування капітальних вкладень;
- 6) виробничі витрати, пов'язані з поліпшенням основних фондів.

8.4. Сутність і склад капітальних вкладень

Розвиток виробництва й підприємництва здійснюється в основному за рахунок інвестицій. Інвестиції в основні фонди називають капітальними вкладеннями ($k_{вл}$). Отже $k_{вл}$ – це витрати на будівництво, придбання , реконструкцію, модернізацію, переоснащення та інше, у результаті чого підприємство одержує основні фонди.

Капітальні вкладення можуть бути спрямовані на просте й розширене відтворення основних фондів. Для ухвалення рішення про капітальні вкладення фінансовий менеджер складає бюджет капітальних вкладень, тобто робить розрахунок потреби в додаткових витратах і джерелах фінансування.

Бюджет капітальних вкладень включає такі показники:

- 1) первісна вартість основних фондів на початок планового року;
- 2) залишки невикористаних амортизаційних фондів на початок року;
- 3) сума нарахування амортизації в плановому році;
- 4) вибуття з експлуатації основних фондів (через заміну або реалізацію);
- 5) вартість основних фондів на кінець планового року;
- 6) сума амортизаційного фонду на кінець планового року.

Для прийняття рішення про капітальні вкладення (найменування об'єктів, кошторисна вартість кожного, строки будівництва й введення в експлуатацію, вартість основних фондів, виробничої потужності, джерела фінансування і т.п.) фінансовий менеджер повинен урахувати структуру капітальних вкладень. Розрізняють технологічну, відтворювальну структуру капітальних вкладень. **Технологічна структура** відбиває співвідношення напрямків витрат капітальних вкладень за видами:

- 1) будівельно-монтажні роботи;
- 2) устаткування, інструменти та ін.;
- 3) проектно-конструкторські роботи;
- 4) витрати на утримання дирекції будівництва і т.п.

Відтворювальна структура відображає співвідношення витрат за напрямками, видами відтворення:

- 1) технічне переоснащення і реконструкція;
- 2) будівництво нових підприємств;
- 3) розширення діючих підприємств;
- 4) витрати на окремі об'єкти діючих підприємств.

Технологічна структура капітальних вкладень вважається прогресивною, якщо питома вага устаткування, інструментів та інвентаря має тенденцію росту. Розглядаючи технологічну структуру капітальних вкладень у народному господарстві України, можна відзначити, що вона не була прогресивною. Так, порівняно з 1990 р., питома вага устаткування, інструментів, інвентаря скоротилася, а будівельно-монтажних робіт виросла.

Відтворювальна структура капітальних вкладень вважається прогресивною в тому разі, якщо росте питома вага вкладень у технічне переоснащення і реконструкцію діючих підприємств. В Україні за останні 15 років питома вага технічного переозброєння за роками змінюється нерівномірно.

Джерела і порядок фінансування капітальних вкладень комерційних підприємств

Плануючи капітальні вкладення важливо визначити склад і структуру джерел їхнього фінансування. Оптимальне співвідношення між власними й позиковими джерелами капітальних вкладень має велике значення для кожного підприємства. Порушення оптимального співвідношення може призвести до погіршення фінансового стану підприємства. Тому фінансовий менеджер, розраховуючи обсяг капітальних вкладень, повинен:

- 1) ретельно проаналізувати склад і суму власних джерел фінансування;
- 2) визначити суми позикових і залучених джерел фінансування капітальних вкладень.

Відповідно до діючого законодавства джерелами фінансування капітальних вкладень можуть бути:

- засоби засновників у момент організації підприємства;
- власні кошти підприємства, отримані в процесі експлуатації;
- засоби, одержані в результаті реалізації додаткових акцій, цінних паперів;
- асигнування з бюджету;
- кредити банку;
- кошти іноземних інвесторів;
- інші.

Ці джерела можна подати наступною схемою (рис.4.):

Рис. 4. Джерела фінансування капіталовкладень в ЖКГ

У першу чергу на придбання основних фондів направляються засоби засновників підприємства. Фонди нагромадження, спрямовані на капітальні вкладення, залежать від величини чистого прибутку підприємства, а також стратегії розвитку. Величина резервних фондів, як правило, невелика, деякі підприємства їх не створюють зовсім. Сума амортизаційного фонду залежить від вартості основних фондів, їхньої структури, норм амортизаційних відрахувань і методу нарахування амортизації.

Під засобами від продажу власного майна розуміють виторг від реалізації основних і оборотних коштів. Цей виторг використовується для придбання нових основних фондів. Суми цього джерела є непостійними й невеликими.

Ряд джерел фінансування капітальних вкладень з'являється у підприємства при веденні будівництва господарським способом. Такими джерелами фінансування є:

- а) мобілізація внутрішніх ресурсів;
- б) планові нагромадження в будівництві;

в) економія від зниження собівартості робіт, виконуваних господарським способом.

Ці джерела, спрямовані на капітальні вкладення, розраховують в такий спосіб: мобілізація внутрішніх ресурсів може мати місце на підприємстві, яке веде будівництво господарським способом у тому випадку, якщо зменшується потреба в оборотних коштах під кінець року в порівнянні з його початком або збільшується постійна кредиторська заборгованість (сталі пасиви). Суму мобілізації визначають за формулою

$$M = (O - П) - (K_1 - K_2),$$

де О - очікувана наявність оборотних активів у капітальному будівництві на початок планованого періоду;

П - планова потреба будівництва в оборотних коштах на кінець планованого періоду;

K_1 – наявність кредиторської заборгованості на початок планованого періоду;

K_2 – перехідна кредиторська заборгованість на кінець планованого періоду;

М - мобілізація (імобілізація).

Якщо розрахунок за формулою буде позитивним, то має місце мобілізація, якщо негативним - імобілізація внутрішніх ресурсів, тобто необхідність додаткового залучення в будівництво оборотних коштів. Причиною імобілізації можуть бути: збільшення обсягу будівництва, підвищення цін, зниження кредиторської заборгованості.

Приклад розрахунку наведено в таблиці 2:

Таблиця 2. Розрахунок мобілізації внутрішніх ресурсів

№	Показники, тис. грн	Варіанти		
		1	2	3
1	Очікувана наявність оборотних активів у капітальному будівництві на початок планованого періоду (О)	90	210	150
2	Очікувана кредиторська заборгованість на початок планованого періоду (K_1)	41	87	62
3	Планова потреба в оборотних коштах будівництва на кінець планового періоду (П)	75	196	160
4	Перехідна КЗ на кінець планового періоду (K_2)	56	76	54

- 1) варіант $M = (90 - 75) - (41 - 56) = 15 + 15 = +30$ тис. грн.,
- 2) варіант $M = (210 - 196) - (87 - 76) = +3$ тис. грн.,
- 3) варіант $M = (150 - 160) - (62 - 54) = -18$ тис. грн.

Планові накопичення передбачаються в кошторисі витрат на будівництво. При здійсненні будівництва господарським способом на суму планових накопичень зменшується потреба в джерелах фінансування. Зниження собівартості будівництва господарським способом може мати місце в тому разі, якщо передбачені й впроваджені спеціальні заходи щодо скорочення витрат (матеріалів, електроенергії, тепла, інших ресурсів). На величину зниження собівартості зменшується потреба в джерелах фінансування.

Залучені й позикові засоби слід використовувати як джерело фінансування капітальних вкладень у тих випадках, коли власних джерел недостатньо або коли ці джерела дешевші, ніж власні. Розрахувавши джерела фінансування капітальних вкладень, визначають форму ведення робіт. Існує два способи виконання будівельних робіт:

- а) підрядний ;
- б) господарський.

Для здійснення робіт підрядним способом укладається договір підряду між замовником і підрядчиком (будівельною організацією, що здійснює освоєння капітальних вкладень). У договорі підряду відбивається форма розрахунків, кошторисна вартість будівництва, строки початку й закінчення будівництва, введення в експлуатацію виробничих потужностей і основних фондів. Використовують наступні види підрядних договорів:

- 1) *генеральний* (між замовником і генеральним (основним) підрядчиком на всю вартість будівництва);
- 2) *субпідрядний* (між генеральною підрядною компанією і спеціалізованою підрядною організацією на суму виконання спеціальних робіт [санітарно-технічні, оздоблювальні]);
- 3) *прямий* (між замовником і підрядною організацією, яка безпосередньо виконує будівельні роботи).

Відповідно до договору підряду кожна із сторін має свої права й обов'язки. Замовник повинен надавати підрядчику проектно-кошторисну документацію, оплатити й доставити на об'єкт обране підрядчиком устаткування, повністю і вчасно оплачувати виконання роботи. Підрядчик зобов'язаний відібрати відповідно до кошторисної документації устаткування, виконувати роботи якісно й у строк, правильно оформляти документацію і надавати її в банк для оплати. Розрахунки між замовником і підрядчиком проводяться в основному на підставі Ф-№2 «Акту про виконані й здані роботи», вона підписується і замовником, і підрядчиком і скріплюється відповідними гербовими печатками, тобто за правильність заактивованих робіт несуть відповідальність і замовник, і підрядчик. Для розрахунку між замовником і підрядчиком може бути використана одна з таких форм:

- 1) за повністю закінчені й здані об'єкти;
- 2) за закінчені й здані етапи робіт;
- 3) за процентом технічної готовності;
- 4) за елементами витрат.

Кожна з цих форм має позитивні й негативні сторони.

Для здійснення будівництва господарським способом на підприємстві замовника створюється спеціальний підрозділ: відділ або управління капітального будівництва. Функціями цього підрозділу є організація і нагляд за здійсненням будівельних робіт. Управління (відділ) капітального будівництва піклується про проектно-кошторисну документацію, придбання устаткування, здійснення будівельних робіт, а також про оформлення здачі в експлуатацію об'єктів по закінченні будівництва. Розрахунки за виконані роботи проводять шляхом списання-зарахування з рахунку замовника (основного підприємства) на розрахунковий рахунок будівельного підрозділу. При цьому використовують одну з таких форм розрахунків:

1. за повністю закінчені й здані об'єкти;
2. за елементами витрат (розрахунки за елементами витрат мають той недолік, що в цьому разі не можна виділити суму освоєння

капітальних вкладень, тому що оплата проводиться в тому числі й на покриття витрат, пов'язаних з утриманням служби.)

8.6. Порядок фінансування капітальних вкладень в міський благоустрій

Для фінансування нового будівництва в міському благоустрої використовують так звані *позалімітні капітальні вкладення*. Сутність їх у тому, що фінансування таких капіталовкладень здійснюється з багатьох джерел, де основним є місцевий бюджет.

Позалімітні капітальні вкладення були введені в практику господарювання в 1956 р. , коли в основному будівництво здійснювалося за рахунок державних капітальних вкладень. Необхідність позалімітних капітальних вкладень була обумовлена тим, що на багатьох підприємствах були невеликі суми вільних коштів. Дрібні джерела фінансування не достатні для будівництва об'єктів, зокрема житлового фонду. Тоді й була введена позалімітна форма капітальних вкладень. На відміну від державних капітальних вкладень фінансування позалімітних об'єктів здійснюється за рахунок акумуляції засобів дрібних власників. Побудовані об'єкти в позалімітному порядку розподілялися між учасниками фінансування пропорційно внесеним ними сумах.

У 1972 р. позалімітний порядок фінансування був відмінний у всіх галузях народного господарства, крім зовнішнього міського благоустрою. У цій галузі й сьогодні здійснюється будівництво об'єктів дорожнього господарства, шляхопроводи, міські смітники та інші об'єкти в позалімітному порядку.

8.7. Фінансування ремонтів основних фондів

Основні фонди у процесі експлуатації зношуються. Для приведення їх у технічно придатний стан проводять ремонти. Розрізняють три основних види ремонтів:

- 1) поточний;
- 2) середній;
- 3) капітальний.

Під **поточним** ремонтом розуміють проведення робіт з усунення дрібних поломок, профілактичні роботи, пов'язані зі створенням основних фондів.

При проведенні **середніх** ремонтів виконують заміну невеликої кількості деталей (запасних частин), інші роботи, спрямовані на приведення основних фондів у робочий стан. Сума витрат на середній ремонт у розрахунку на кожен об'єкт більша, ніж на поточний.

Капітальний ремонт передбачає роботи, пов'язані з розбиранням машин і механізмів, заміною окремих конструкцій, усуненням несправностей, зборкою, випробуванням в роботі об'єкта й т.п..

Обсяг і послідовність проведення ремонтів основних фондів міського господарства здійснюється відповідно до системи планово-попереджуваних ремонтів (ППР). Такі системи розроблені для кожної галузі ЖКГ. Фінансування всіх видів ремонтів основних фондів здійснюється за рахунок амортизаційного фонду. На собівартість відносять витрати, пов'язані з ремонтом основних фондів у розмірі, що не перевищує 5% балансової вартості основних фондів на початок року. У разі перевищення такої суми витрати додаються до вартості основних фондів і на них проводиться нарахування амортизації. Для ведення робіт з ремонту основних фондів щорічно складають план виконання ремонтів, який затверджує керівником підприємства. У ньому розраховують наступні показники:

- перелік об'єктів, що підлягають ремонту;
- витрати на кожен ремонт;
- строк проведення ремонту;
- дата введення в експлуатацію після ремонту;
- спосіб виконання ремонтних робіт (підрядний, господарський спосіб).

Повне й своєчасне здійснення ремонтів основних фондів сприяє збереженню їхньої якості й здійснення за їх допомогою ритмічної роботи підприємства.

У деяких галузях міського господарства ремонти основних фондів мають і дещо інші назви: у житловому господарстві - ремонт житлового фонду:

- 1) поточний;
- 2) вибірковий капітальний;
- 3) комплексний (капітальний).

8.8. Особливості фінансування капітального ремонту об'єктів зовнішнього міського благоустрою, житлового фонду

До об'єктів міського благоустрою відносять основні фонди :

- дорожнього господарства: проїзних частин доріг, тротуари, бортовий камінь, підземні переходи, шляхопроводи та ін.;
- об'єкти зелених насаджень: сквери, парки, вуличні насадження;
- об'єкти зовнішнього освітлення міст: світильники, опори, кабелі;
- об'єкти найпростішого водопостачання;
- міські смітники;
- цвинтарі.

Галузі зовнішнього міського благоустрою є бездоходними. Послуги цими галузями надаються місту в цілому, а не кожному конкретному споживачеві. З огляду на безприбутковість, тобто неoderжання доходів цими підприємствами за кожен зроблену послугу відтворення основних фондів, має ряд особливостей. Зокрема, в процесі експлуатації об'єкти зовнішнього міського благоустрою зношуються й для їх подальшого функціонування треба здійснити їхній капітальний ремонт. Особливістю галузі є те, що амортизація на об'єкти зовнішнього міського благоустрою не нараховується і, отже, всі витрати на будівництво, ремонт і утримання об'єктів міського благоустрою повинні фінансуватися з місцевого бюджету.

На практиці витрати на ремонти й утримання об'єктів зовнішнього міського благоустрою фінансуються за рахунок багатьох джерел. Це обумовлене тим, що:

- 1) багато міст мають бюджетний дефіцит, тобто в їхніх бюджетах немає достатніх коштів для фінансування ремонтів і створення об'єктів міського благоустрою;

2) інженерні комунікації багатьох комунальних та інших служб розташовані під дорожніми покриттями, ремонтуючи свої комунікації, ці спеціальні служби розкопують проїзну частину доріг й тротуари. Відповідно до діючого законодавства ці розкопування повинні бути ліквідовані за рахунок підприємств й організацій, що їх допустили.

Брак коштів у бюджеті обумовив те положення, що для ремонту об'єктів зовнішнього міського благоустрою використовують крім асигнувань з бюджету й коштів підприємств та організацій наступні джерела:

- комунальний податок;
- кошти курортного збору;
- позабюджетні кошти;
- кошти дольової участі (паю) підприємств;
- інші.

Капітальний ремонт об'єктів зовнішнього міського благоустрою, як правило, виконують спеціалізованими комунальними організаціями підрядним способом. Роботи з капітального ремонту об'єктів зовнішнього міського благоустрою здійснюються відповідно до титульних списків, затверджених міськвиконкомом. Замовником з капітального ремонту об'єктів міського благоустрою є, як правило, експлуатаційна комунальна організація, на балансі якої значаться ці об'єкти. Титульні списки складають за даними інвентаризації (обходів) об'єктів міського благоустрою в осінній і весняний періоди експлуатаційні організації.

Для здійснення розрахунків за виконані роботи (капітальний ремонт), замовнику, відкривається спеціальний рахунок з капітального ремонту. На цей рахунок і зараховуються всі вказані вище джерела фінансування. Для оплати виконаних робіт з капітального ремонту використовують переважно дві форми:

- а) за повністю закінчені й здані об'єкти;
- б) за елементами витрат.

Перша форма є більш прогресивною. Здійснення розрахунку (списання-зарахування) проводиться банком на підставі Ф-№2 «Акту про виконані й здані роботи».

Житлові будинки, як і всякі основні фонди, в процесі експлуатації зношуються й мають потребу в проведенні капітального ремонту. Здійснюється капітальний ремонт житлового фонду в централізованому порядку по району або місту в цілому спеціальними підрядними організаціями. Підставою для виконання робіт є титульний список, затверджуваний міськвиконкомом. Для складання титульних списків проводять ретельний відбір будинків, які підлягають ремонту. Це обумовлено тим, що основним джерелом фінансування ремонтів житлового фонду місцевих рад є асигнування з бюджету. Для ведення робіт з ремонту житлового фонду складають проектно-кошторисну документацію і акумулюють кошти на централізованому рахунку (капітальний ремонт житлового фонду). На цей рахунок зараховують наступні джерела фінансування:

- 1) асигнування з бюджету на капітальний ремонт житлового фонду;
- 2) частина орендної плати;
- 3) кошти - перевищення доходів над витратами ЖЕО;
- 4) спеціальні засоби відомства, у веденні якого перебуває житловий фонд;
- 5) позабюджетні засоби;
- 6) інші.

Розрахунки між замовником і підрядником також проводяться за повністю закінчени й здані об'єкти, як і при капітальному ремонті об'єктів зовнішнього міського благоустрою. Складається Ф-№2, яку вони підписують і скріплюють гербовою печаткою. Розрахунки за елементами витрат використовують рідко, що обумовлено специфічними особливостями галузі - об'єкти капітального ремонту житлового фонду мають яскраво виражену індивідуальну спрямованість.

Запитання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте склад і структуру основних засобів підприємств ЖКГ
2. Які фактори впливають на структуру основних засобів?
3. Дайте визначення поняття «Нематеріальні активи».
4. Назвіть види оцінки нематеріальних активів.
5. У чому полягає фізичний і моральний знос основних фондів?
6. Охарактеризуйте відтворення основних засобів.
7. Назвіть показники стану та ефективності використання основних засобів.
8. Визначте поняття «Амортизація», назвіть методи нарахування амортизаційних відрахувань.
9. Охарактеризуйте сутність прискореного методу нарахування амортизаційних відрахувань.
10. Які чинники слід враховувати при визначенні строку корисного використання об'єкта нематеріальних активів?
11. Хто і як обирає методи амортизації нематеріального активу?
12. Розкажіть про склад і структуру капітальних вкладень підприємств.
13. Охарактеризуйте джерела фінансування капітальних вкладень підприємств міського господарства.
14. Поясніть порядок визначення мобілізації внутрішніх ресурсів у будівництві.
15. Охарактеризуйте порядок фінансування капітальних вкладень підприємств (централізовані й децентралізовані капітальні вкладення).
16. Дайте характеристику порядку фінансування витрат на поліпшення основних засобів підприємств.
17. Назвіть особливості порядку фінансування витрат на капітальний ремонт об'єктів зовнішнього міського благоустрою, житлового фонду.

РОЗДІЛ 9.

КРЕДИТУВАННЯ В ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ

- 9.1. Класифікація кредитів. Принципи кредитування. Особливості кредитування в ЖКГ.
- 9.2. Кредити на створення сезонних запасів палива в житлових організаціях.
- 9.3. Кредитування постачальницько-збутових організацій.

9.1. Класифікація кредитів. Принципи кредитування. Особливості кредитування в ЖКГ

У ряді випадків має місце розбіжність у часі надходження коштів зі строками платежів за зобов'язаннями. У цих випадках використовують позикові кошти (кредити). Потреба в кредитах виникає у юридичних, фізичних осіб, а також у держави в цілому. У сучасній практиці використовують чотири види кредиту:

- 1) державний;
- 2) міжнародний;
- 3) банківський;
- 4) комерційний.

Основна відмінність кредитування за видами полягає в тому, хто є кредитором, а хто позикоодержувачем.

Державний кредит: позикоодержувачем є держава, а кредитором - фізичні і юридичні особи. Державний кредит в Україні виступає в двох видах:

- а) державні (муніципальні) позики, які розміщують серед населення і юридичних осіб;
- б) залишки коштів на рахунках в ощадбанку.

Державні позики сьогодні розподіляються на рівні муніципалітетів, однак в цілому позики відіграють значно меншу роль (як джерело поповнення доходної частини бюджету), ніж це було в 40-50-ті роки ХХ ст.

Міждержавний кредит здійснюється між окремими державами; одні - позикоодержувачі, інші - кредитори. При цьому кредит може надаватися як державі в цілому, так і окремим юридичним особам.

Банківський кредит: кредитор - установа банку, позикоодержувач - фізичні і юридичні особи. Він є найпоширенішим. Для установи банків надання кредитів - одна з його функцій. При цьому операції з кредитування займають значну питому вагу в роботі банку й приносять йому значну частину його прибутку.

Комерційний кредит надається одним підприємством іншому, причому найчастіше він полягає у відстрочці платежу за поставлені ТМЦ або послуги.

Кредити, надавані банками, включають багато видів і класифікуються за наступними ознаками:

- 1) призначення й характер використання кредиту;
- 2) наявність кредитного забезпечення;
- 3) строки використання;
- 4) методи надання;
- 5) характер і спосіб сплати відсотків;
- 6) число кредиторів.

За першою ознакою кредити ділять на:

- надавані промисловим підприємствам для фінансування оборотних коштів;
- підприємствам сільського господарства;
- для міжбанківських заліків.

За другою ознакою:

- забезпечені (нерухомістю, цінними паперами, ТМЦ, дебіторською заборгованістю);
- незабезпечені (видаються підприємствам, які не мають майна й ТМЦ. Єдиним документом є боргове зобов'язання).

За третьою ознакою кредити ділять на:

- термінові (видаються на певний строк, по закінченні якого позичка повинна бути погашена, строки погашення фіксуються в договорі про одержання кредиту);

- безстрокові (у договорі не вказується строк погашення; банк має право в будь-який момент вимагати його погашення. По таких кредитах позикоодержувач сам визначає строк погашення);
- прострочені (строк погашення по яких минув, а позичка не погашена; стосовно таких позикоодержувачів банк застосовує санкції у вигляді штрафів, а виданий раніше кредит відзиває);
- відстрочені (кредити, по яких на прохання позикоодержувача строк погашення перенесений на більш пізній час; ці кредити враховують, як правило, на окремому рахунку; плата за кредит у цьому разі стягується по більш високих ставках).

Термінові кредити надаються в основному на фінансування оборотних коштів (короткострокові строком до 1 року) і на капітальні вкладення (середньої й довгострокові від 1 до 5 років).

За четвертою ознакою:

- одноразові;
- «кредитні лінії»;
- гарантований кредит.

Одноразові надаються один раз за одним договором. При подальшій потребі в кредиті необхідно укласти новий договір.

«Кредитна лінія» - вид кредитування, коли в договорі між банком і позикоодержувачем вказується час, упродовж якого проводиться кредитування і ліміт (загальна сума кредиту). Наприклад, «кредитна лінія» на календарний рік з лімітом кредиту 2 млн. грн. - це значить, що позикоодержувач може протягом календарного року одержати кілька позичок (раз) загальною сумою до 2 млн. грн.

Гарантований кредит - укладається договір, в якому банк зобов'язується (гарантує) видати позичку в позначеній сумі й у названий строк.

За п'ятою ознакою:

- плата за кредит стягується регулярно (поступово) за час видачі кредиту по ставках і строках, зазначених у договорі;

- плата стягується одноразово в момент видачі позички;
- плата стягується по твердих або плаваючих ставках.

Тверді ставки використовують в умовах стабільності економіки або у випадках, коли кредит видається на короткий проміжок часу. В умовах нестабільності економіки, високих темпів інфляції використовують плаваючі ставки, тобто змінні залежно від ситуації.

За шостою ознакою:

- кредитування і відносини банку з клієнтом, тобто видача й погашення позичок, а також розрахунки по сплачених відсотках проводяться одним банком;
- кредитування здійснює консорціум банків. Такий спосіб застосовують у тих випадках, коли потреба в кредиті велика й одним банком не може бути забезпечена необхідна сума. Для забезпечення цієї суми використовують пасиви декількох банків, причому один з них є ведучим, виконує функції менеджера з організації і забезпечення кредиту. За здійснення цих функцій він одержує винагороду - комісію.
- кредит надається одночасно декількома банками, які беруть участь у формуванні необхідної суми кредиту, при цьому вони є рівноправними учасниками, ведучий серед них не виділяється. Позикоодержувач проводить розрахунки по кредиту і його обслуговуванню з кожним з банків, які беруть в ньому участь. Це паралельне кредитування.

Принципи кредитування

Потреба фізичних й юридичних осіб у позикових коштах, з одного боку, і задоволення цієї потреби, з іншого, обумовлюють відносини між ними на договірних засадах. В основу відносин з банківського кредитування закладені наступні принципи:

- ✓ Цільовий характер кредитування;
- ✓ Терміновість;
- ✓ Зворотність;
- ✓ Платність;

✓ Короткостроковий кредит завжди є прямим.

Ці принципи забезпечують банку прибуткову діяльність, а позикоодержувачеві - дозволяють організувати свої розрахунки по кредитах.

Цілеспрямованість - позикоодержувач може витратити кредит тільки на строго оговорену ціль, зазначену в договорі, у противному випадку банк відзиває кредит і застосовує штрафні санкції.

Терміновість - організовує діяльність позикоодержувача, що може користуватися позичкою у строго оговорений строк, після закінчення якого отриману позичку повертають банку; банк отримане погашення позички направляє в подальший оборот, тобто надає іншому позикоодержувачу.

Платність - означає, що позичка видається за певну плату - банківський відсоток. Величина «відсотку» повинна бути достатньою для покриття витрат банку по операціях кредитування і, крім того, для забезпечення банку певного рівня рентабельності.

Короткостроковий кредит є прямим - це значить, що позичка надається безпосередньо тій організації, яка має у ній потребу.

Підприємства ЖКГ та ін. галузей народного господарства користуються короткостроковим і довгостроковим кредитами. При цьому співвідношення за кількістю коротко- і довгострокових кредитів свідчить на користь короткострокових. Це обумовлено тим, що багато підприємств ЖКГ не є рентабельними. Джерелом же погашення довгострокового кредиту має бути прибуток. Що стосується короткострокових кредитів, то як і в інших галузях, підприємства ЖКГ беруть короткострокові кредити під оборотні фонди.

Крім кредитування оборотних фондів, підприємства використовують кредити й на інші цілі (на розрив у часі між витратами на виробництво й надходженням виторгу від реалізації. Так, підприємства зеленого господарства через сезонний характер виробництва в осінньо - зимовий період мають більші витрати на закладку й вирощування культур, а виторг від реалізації інтенсивно надходить тільки з початку весняних місяців, з моменту реалізації квіткової

розсади. Під цей розрив між витратами й доходами підприємства одержують кредити банку).

Короткостроковий кредит використовується підприємствами також для інших цілей, наприклад, для покриття тимчасового розриву між витратами на капітальний ремонт і надходженням власних джерел фінансування.

У цілому для ЖКГ характерно:

- 1) множинність цілей кредитування;
- 2) розмір позичок, як правило, невеликий, що обумовлено розмірами діяльності. Більшість підприємств ЖКГ є невеликими й середніми.

9.2. Кредити на створення сезонних запасів палива в житлових організаціях

У ряді міст опалення здійснюється не централізовано, а автономними котельнями, частина з них працює на твердому паливі (вугілля, дрова, торф). У цих випадках організацію опалення і розрахунків за нього здійснюють житлові організації. Котельні, що працюють на твердому паливі, повинні підготуватися до зимового опалювального сезону заздалегідь, тобто в літній період, заготовивши паливо в необхідних обсягах. При існуючому порядку розрахунків за опалення, коли мешканці вносять платежі протягом усього року рівномірно, до моменту заготівлі палива в житлових організаціях ще немає суми, достатньої для оплати палива. Цей кредит має споживчий характер, тому що фактично він надається мешканцям, а житлова організація здійснює тільки оформлення документів на його одержання та погашення.

Для одержання короткострокового кредиту на опалення складається розрахунок - кредитна заявка, в якій провадиться розрахунок потреби в кредиті, тобто визначається сума кредиту, вказуються джерела й строки погашення кредиту, обраховується плата за кредит.

Кредит на опалення надається, як правило, на опалювальний сезон (у більшості регіонів України опалювальний сезон триває з 15 жовтня до 15 квітня). Джерелом погашення кредиту є кошти, що надійшли від квартиронаймачів у частині, призначеній для заготівлі палива.

Приклад розрахунку. Визначити суму кредиту на заготівлю палива в житловій організації: тривалість опалювального сезону - з 15.10 по 15.04; заготівля проводиться в серпні. Вартість палива і його доставки на опалювальний сезон - 102 тис. грн. Перебори цільових зборів за минулий опалювальний сезон (-6) тис. грн.

Таблиця 3 – Розрахунок кредиту на заготівлю палива

Показники	Тис. грн.
1. Вартість палива і його доставки на опалювальний сезон	102,0
2. Перебори (-) або недобори (+) цільових зборів за минулий опалювальний сезон	-6,0
3. Сума цільових зборів на опалення, що підлягає надходженню в майбутньому опалювальному сезоні, що відноситься до вартості палива і його доставки (п.1±п.2)	96,0
4. Сума цільових зборів на опалення за місяць (п.3:12)	8,0
5. Кількість місяців за період, починаючи з наступного місяця після закінчення опалювального сезону до місяця, з якого видається позичка.	
6. Очікувані надходження цільових зборів за планом за минулі місяці (п.4*п.5)	3
7. Сума кредиту (п.3-п.6)	24,0
	72,0

9.3. Кредитування постачальницько-збутових організацій

У складі міського господарства мають місце постачальницько-збутові організації. Як самостійні комерційні підприємства вони виділилися ще в 50-ті роки ХХ ст.

Особливістю господарської діяльності постачальницько-збутових організацій (ПЗО) є те, що вони, з одного боку, закупають у підприємств - безпосередніх виробників (промислових підприємств) ТМЦ (фарби, будматеріали, сантехнічне устаткування), необхідні для експлуатаційної діяльності й ремонту комунальних підприємств і населення, а, з іншого, ПЗО через свою оптову й роздрібну мережу магазинів реалізують безпосереднім споживачам придбані у виробників ТМЦ. Таким чином, у ПЗО мають місце два товарообіги: із закупівлі і з продажу.

Нормальна діяльність такого комерційного підприємства можлива, якщо обсяги цих товарообігів співпадають не тільки за сумами, але й у часі. Причому виторг від реалізації, як правило, повинен передувати настанню строків платежу. Практично ж так буває рідко. У ПЗО постійно має місце розрив між

сумою потреби в платіжних коштах і сумою виторгу, що надійшли, тобто, інакше кажучи, ці підприємства постійно мають потребу в кредиті.

Для раціонального використання оборотних коштів ПЗО наділяються власними оборотними коштами в розмірі 50% від потреби. Інші 50% покриваються за рахунок кредиту банку.

Для безперервного кредитування ПЗО крім розрахункового рахунку відкривається спеціальний позичковий рахунок. Саме він є регулюючим з кредитування. На цей рахунок зараховується сума виданого кредиту й всі надходження, виручені від реалізації ТМЦ. З іншого боку, з цього рахунку провадиться списання витрат, пов'язаних із закупівлею і збутом.

Таким чином, в організації діяльності беруть участь як власні кошти (виторг), так і позикові (кредити). Забезпеченням кредиту в цьому випадку є наявність ТМЦ. Для дотримання умови 50% участі в потребі оборотних коштів, банк провадить регулювання виданої позички. Із цією метою двічі на місяць 1-го й 16-го числа проводиться звірення виданого кредиту з наявністю ТМЦ. Сутність звірення полягає в тому, що визначають різницю між виданою позичкою і залишками ТМЦ. Якщо ТМЦ більше позички, то на різницю банк може видати додаткову позичку, у протилежному разі, тобто коли сума кредиту перевищує залишки ТМЦ, банк може переоформити її на інший вид кредитування або відкликати шляхом списання з розрахункового рахунку підприємства.

Запитання для самоперевірки

1. Чому кредитування підприємств є об'єктивно необхідним?
2. Назвіть об'єкти коротко - і довгострокового кредитування підприємств.
3. Назвіть ознаки класифікації кредитів.
4. Які організації здійснюють кредитування підприємств? Назвіть кредитні послуги банків.
5. Що таке комерційний кредит? Його переваги й недоліки.

РОЗДІЛ 10.

ЛІЗИНГ (ФІНАНСОВА ОРЕНДА)

10.1. Сутність лізингу. Його недоліки й переваги.

10.2. Організація фінансової оренди.

10.1. Сутність лізингу. Його недоліки й переваги

У сучасних умовах, коли кожне підприємство має велику потребу відновлення виробничих фондів й у той же час не має у своєму розпорядженні власних джерел фінансування, доцільно використовувати лізинг (орендувати). Його інакше називають фінансовою орендою. Сутність лізингу полягає в тому, що підприємство, яке оновлює свої виробничі фонди, користується ними в кредит. Класична лізингова угода полягає в наступному: договір укладається між трьома учасниками: лізингоотримувачем, лізингодавцем і промисловим підприємством - виробником основних фондів (ОФ).

Лізингоотримувач - це підприємство, що одержує в оренду ОФ. Лізингодавець - спеціалізована компанія або установа банку, яка здійснює операцію з надання ОФ в оренду. Підприємство - виробник ОФ - промислове підприємство.

Лізинг як кредит надається строком на порівняно тривалий період (3-7-9 років) і є вигідним для усіх учасників.

Для підприємства-лізингоотримувача переваги наступні:

- Лізингоотримувач використає у своїй діяльності новітню техніку, устаткування або інші види ОФ, що складають активну частину ОФ, при цьому ці фонди не бере на свій баланс і може повернути;
- Лізингоотримувач має амортизаційні й податкові пільги, які полягають в тому, що сума платежу оренди за лізингом включається у валові витрати підприємства (собівартість), тим самим зменшується сума прибутку, а відтак і податок на прибуток. На суму амортизації не нараховується ПДВ. Амортизація розраховується, як правило, за схемою прискореної

амортизації і тим самим за період строку лізингу їхня вартість переноситься на собівартість, при цьому зменшується сума прибутку й податок на прибуток;

- Те, що вартість ОФ за лізингом не відображається в балансі підприємства, дозволяє йому зробити свій баланс більш ліквідним. ОФ, узяті в оренду, можуть бути після закінчення строку:

- а) повернуті лізингодавцеві;
- б) подовжено строк оренди;
- в) викуплені за залишковою вартістю.

Для підприємства-лізингодавця (фірма, компанія, банк):

- надаючи в лізинг ОФ, лізингова компанія отримує грошові кошти у вигляді винагороди: а) % за кредит; б) комісійна винагорода за надані послуги;
- працюючи з підприємствами - лізингоотримувачем і виробниками лізингові компанії мають велику інформацію з питань, з одного боку, попиту на ОФ, а, з іншого, пропозицій щодо надання ОФ.

Підприємство - виробник одержує такі вигоди:

- продаж у лізинг дозволяє підприємству-виробникові одержати виторг одразу й у повному розмірі;
- реалізація за цією схемою дозволяє підприємству знизити запаси готової продукції на складі;
- розрахунки за лізингом продукції підприємствами-виготовниками забезпечують недопущення грошової заборгованості, що, безумовно, підвищує ефективність використання їхніх оборотних коштів.

Крім викладених вигід, мають місце й недоліки, які полягають в наступному: підприємство - лізингоотримувач має відносно більш високі витрати, ніж при прямому банківському кредитуванні, але переваги лізингу усувають ці недоліки.

10.2. Організація фінансової оренди

Схема організації фінансової оренди приблизно наступна:

- 1) лізингоотримувач складає заявку на необхідне устаткування, механізми;

- 2) розробляє бізнес-план з використання цих ОФ і надає ці два документи лізинговій компанії;
- 3) лізингова компанія розглядає заявку, запитує додатково документи, що характеризують фінансовий стан (ФС) одержувача (бух. баланс, Ф-№2 та ін.) і вивчає ФС у цей момент і на перспективу;
- 4) маючи у своєму розпорядженні базу даних про пропозиції, лізингова компанія вибирає підприємство-виготовника й укладає з ним договір на поставку;
- 5) лізингова компанія за рахунок власних коштів або кредиту банку проводить оплату необхідного устаткування або інших ОФ;
- 6) підприємство-виготовник, одержавши оплату, а також документ про страхування майна, проводить поставку устаткування лізингоотримувачу. Крім поставки устаткування, як правило, підприємство-виробник здійснює гарантійний ремонт, якщо це передбачено в договорі;
- 7) підприємство - лізингоотримувач разом з лізинговою фірмою проводить розрахунок і погоджує строки лізингових платежів. Як правило, початок платежів здійснюється через рік після одержання майна в оренду.

Лізинг (фінансова оренда) широко розповсюджена в капіталістичних країнах, має місце й в Україні, у тому числі й у ЖКГ. Уряд України прийняв ряд постанов, що сприяють розвитку фінансової оренди. Причому прийняття цих постанов сприятиме вирішенню не тільки проблем окремо взятого підприємства-лізингоотримувача, але й зміцненню економіки держави в цілому.

Приклад розрахунку. Лізингодавець передає устаткування лізингоотримувачу строком на 5 років на умовах лізингу. Вартість устаткування - 100 тис. грн. Для фінансування договору лізингодавець залучає банківський кредит на 5 років у сумі 100 тис. грн. під 30% річних із щорічним погашенням відсотків й основної суми боргу (при цьому % нараховується на непогашену суму боргу). Лізингові платежі відповідно до діючого законодавства України не

обкладають ПДВ. Річна норма амортизації - 20%, розмір щорічної маржі лізингодавця - 3%, щорічного страхового платежу - 2%. Періодичність виплати лізингових платежів - щорічно.

На підставі цих даних лізингодавець для підприємства-лізингоотримувача складає графік лізингових платежів, що має такий вигляд (табл.4):

Таблиця 4. - Розрахунок лізингових платежів, тис. грн.

№ п/п	Платежі	1 рік	2 рік	3 рік	4 рік	5 рік	Усього за 5 років
1	Погашення вартості устаткування	20	20	20	20	20	100
2	Структура лізингового платежу, у т.ч.						
2.1	- плата за кредит						
2.2	-лізингова маржа						
2.3	-страхові платежі	30	24	18	12	6	90
3	Лізинговий платіж, усього	3	3	3	3	3	15
		2	2	2	2	2	10
		55	49	43	37	31	215

Запитання для самоперевірки

1. Що таке лізинг? Назвіть його переваги й недоліки.
2. Охарактеризуйте сутність механізму укладення і реалізації лізингової угоди підприємства із банком або лізинговою компанією.

РОЗДІЛ 11.

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ

11.1. Склад і структура фінплану.

11.2. Оперативне планування.

11.1. Склад і структура фінплану

Підприємства житлово-комунального господарства звичайно складають три види фінансових планів (ФП): перспективні (стратегічні), тактичні (поточні) й оперативні.

У стратегічних фінансових планах, які є частиною стратегії розвитку підприємства, відображаються фінансові показники із забезпечення

фінансовими ресурсами вирішення завдань стратегічного розвитку підприємства. Саме при розробці стратегічного ФП визначається цінова політика підприємства, його фінансова політика з формування і використання ресурсів, залучення кредитів банку й позикових коштів і використання власних джерел. Стратегічні ФП, як й інші види ФП, складаються балансовим методом у вигляді балансу прибутків і видатків. Число фінансових показників у перспективному ФП невелике, тому що вирішуються питання саме фінансової стратегії.

Основними показниками цього плану є:

- 1) розмір капітальних вкладень (КВ) по періодах;
- 2) джерела фінансування КВ;
- 3) сума прибутку;
- 4) платежі до бюджету.

Основою для розробки перспективного ФП є план виробничого й соціального розвитку на майбутній перспективний період. При розробці використовується нормативний метод розрахунку показників, економіко-аналітичний метод, розробляються математичні моделі, прогнози баланси.

Крім перспективних ФП на кожний наступний рік розробляються поточні (тактичні) плани. **Поточний ФП** складається на рік з поквартальною розбивкою. Якщо в перспективному фінансовому плані вирішуються стратегічні завдання, то в поточному - тактичне виконання стратегічних фінансових завдань. Поточний фінансовий план також складається у вигляді балансу прибутків і видатків, в якому кожна стаття витрат має чітко визначені джерела покриття. Кількість статей доходів і витрат значно більша, ніж у перспективному фінансовому плані, тому що саме в поточному фінплані відображаються через певні показники фінансово-господарська діяльність підприємства. У сучасних умовах, порядок складання фінплану на рік з розбивкою по кварталах затверджено наказом Мінекономіки України № 137 від 27.05.2003 р. Нижче наведено форму фінансового плану підприємства (табл.5)

Таблиця 5.

Фінансовий план підприємства

на _____ рік

Частина I. Формування чистого прибутку

Одиниця виміру: тис. грн

Показники	Код рядка	Плановий рік, усього	У тому числі за кварталами			
			I	II	III	IV
1	2	3	4	5	6	7
I. Доходи						
Дохід (виручка) від реалізації продукції	001					
Податок на додану вартість	002					
Акцизний збір	003					
Інші вирахування з доходу	004					
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	010					
Інші операційні доходи, всього	020					
у тому числі:						
доходи від реалізації: іноземної валюти	021					
інших оборотних активів (крім фінансових інвестицій)	022					
операційної оренди активів	023					
операційної курсової різниці за операціями в іноземній валюті	024					
суми штрафів, пені, неустойок та інших санкцій за порушення господарських договорів, які одержано від боржників або за рішенням судів	025					
доходи від списання кредиторської заборгованості, щодо якої минув строк позову	026					
відшкодування раніше списаних активів (надходження боргів, списаних як безнадійні)	027					
суми одержаних грантів і субсидій	028					
інші доходи від операційної діяльності	029					
Дохід від участі в капіталі (доходи від інвестицій, здійснених в асоційовані підприємства, дочірні або спільні підприємства, облік яких ведеться за методом участі в капіталі)	030					
Інші фінансові доходи, всього	040					
у тому числі:						
одержані дивіденди	041					
відсотки та інші доходи, одержані від фінансових	042					

інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі)						
Інші доходи, всього	050					
у тому числі:						
дохід від реалізації: фінансових інвестицій	051					
необоротних активів	052					
майнових комплексів	053					
неопераційних курсових різниць	054					
інші доходи, які виникають у процесі звичайної діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю	055					
Надзвичайні доходи (відшкодування збитків від надзвичайних подій, стихійного лиха, пожеж, техногенних аварій тощо)	060					
Усього доходів	070					
II. Витрати						
Собівартість реалізованої продукції, всього	080					
у тому числі:						
виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), яка була реалізована протягом звітного періоду	081					
нерозподілених постійних загальновиробничих витрат	082					
наднормативних виробничих витрат	083					
Адміністративні витрати, всього	090					
у тому числі:						
загальні корпоративні витрати	091					
витрати на службові відрядження і утримання апарату управління підприємством	092					
витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського використання	093					
витрати на зв'язок	094					
інші	095					
Витрати на збут, усього	100					
у тому числі:						
витрати: на утримання підрозділів, що займаються збутом продукції (товарів)	101					
рекламу	102					
доставку продукції споживачам	103					
Інші операційні витрати, всього	110					
у тому числі:						
єдиний податок	111					
собівартість реалізованих виробничих запасів	112					
сумнівні (безнадійні) борги та втрати від знецінення запасів	113					

витрати від операційних курсових різниць	114					
визнані економічні санкції	115					
інші витрати, що виникають у процесі операційної діяльності підприємства (крім витрат, що включаються до собівартості продукції, товарів, робіт, послуг)	116					
Фінансові витрати, всього	120					
у тому числі:						
витрати на проценти	121					
інші витрати підприємства, пов'язані із залученням позикового капіталу	122					
Втрати від участі в капіталі (збиток, спричинений інвестиціями в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких провадиться за методом участі в капіталі)	130					
Інші витрати, усього	140					
у тому числі:						
собівартість реалізації: фінансових інвестицій	141					
необоротних активів	142					
майнових комплексів	143					
втрати від неопераційних курсових різниць	144					
втрати від зниження фінансових інвестицій та необоротних активів	145					
інші витрати, які виникають у процесі звичайної діяльності (крім фінансових витрат), але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства	146					
Податок на прибуток від звичайної діяльності	150					
Надзвичайні витрати (невідшкодовані збитки)	160					
Усього витрат	170					
III. Фінансові результати діяльності						
Валовий прибуток	180					
Фінансовий результат від операційної діяльності	190					
Фінансовий результат від звичайної діяльності	200					

Чистий прибуток (збиток), разом	210					
у тому числі:						
прибуток	211					
збиток	212					
IV. Плановий розподіл чистого прибутку						
Відрахування:	220					
частини прибутку (доходу) державними некорпоратизованими, казенними підприємствами та їх об'єднаннями (дивіденди)	221					
до фонду дивідендів господарських товариств	222					
у тому числі:						
на державні корпоративні права	222/1					
Розвиток виробництва	240					
Відрахування до фонду матеріального заохочення	250					
Інші цілі (розшифрування)	260					

Частина II. Джерела формування та надходження коштів і напрями використання

Одиниця виміру: тис. грн.

Показники	Код рядка	Плановий рік, усього	У тому числі за кварталами			
			I	II	III	IV
1	2	3	4	5	6	7
I. Джерела формування та надходження коштів						
Чистий прибуток	270					
Нерозподілений прибуток минулих періодів	280					
Амортизаційні відрахування	290					
Довгострокові кредити банків	300					
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	310					
Інші довгострокові зобов'язання	320					
Короткострокові кредити банків	330					
Суми авансів, одержаних від поставок продукції, виконання робіт (послуг)	340					
Векселі видані	350					
Товари, роботи, послуги, одержані на умовах відстрочення платежу	360					
Цільове фінансування і цільові надходження, усього	370					

у тому числі:						
субсидії, асигнування з бюджету (розшифрування)	371					
кошти спеціальних цільових фондів (розшифрування)	372					
Інші джерела (розшифрування)	380					
II. Приріст активів підприємства						
Капітальні інвестиції, усього	390					
у тому числі:						
капітальне будівництво	391					
придбання (виготовлення) основних засобів	392					
придбання (виготовлення) інших необоротних активів	393					
придбання (створення) нематеріальних активів	394					
Модернізація, модифікація (добудова, дообладнання, реконструкція) основних засобів	400					
Довгострокові фінансові інвестиції	410					
Приріст оборотних активів підприємства	420					
Поточні фінансові інвестиції	430					
Інші витрати (розшифрування)	440					
III. Повернення залучених коштів, усього	450					
у тому числі:						
довгострокові кредити банків	451					
інші довгострокові фінансові зобов'язання	452					
інші довгострокові зобов'язання	453					
короткострокові кредити банків	454					
інші зобов'язання	455					
IV. Витрати, пов'язані з внесенням обов'язкових платежів до бюджету та державних цільових фондів						
Сплата поточних податків і обов'язкових платежів до бюджету, всього	460					
у тому числі:						
податок на прибуток	461					
єдиний податок	462					
інші податки та обов'язкові платежі	463					
Погашення податкової заборгованості, яка виникла на початок планованого періоду, у тому числі реструктуризовані та відстрочені суми, що підлягають сплаті в планованому році	470					
Внески до державних цільових фондів	480					
Інші обов'язкові платежі (розшифрування)	490					
V. Покриття збитків минулих періодів	500					
VI. Елементи операційних витрат						
Матеріальні затрати, всього	510					
у тому числі:						

придбані за прямими договорами	510/1					
на біржах	510/2					
на інших умовах (розшифрування)	510/3					
з матеріальних затрат:						
сировина й основні матеріали	511					
купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби	512					
паливо й енергія	513					
будівельні матеріали	514					
запасні частини	515					
тара й тарні матеріали	516					
допоміжні та інші матеріали	517					
Витрати на оплату праці	520					
Відрахування на соціальні заходи	530					
Амортизація	540					
Інші операційні витрати	550					
Усього	560					
VII. Розрахунок податку на додану вартість (ПДВ)						
Податкові зобов'язання						
Операції, що оподатковуються за ставкою 20%, крім операцій з увезення імпортованих товарів, ПДВ за який сплачується митним органам при розмитненні	570					
у тому числі: товарообмінні (бартерні операції)	571					
Сума одержаних пільг	580					
у тому числі:						
операції, що оподатковуються за ставкою 0%	581					
операції, які звільнені від оподаткування	582					
Податковий кредит	590					
для здійснення операцій, які підлягають оподаткуванню, товари (роботи, послуги), придбані з ПДВ на митній території України	591					
для здійснення операцій, які підлягають оподаткуванню, товари (роботи, послуги), придбані без ПДВ на митній території України, з них:	592					
для здійснення операцій, які не підлягають оподаткуванню або/та звільнені від оподаткування	593					
ПДВ, сплачений митним органам за імпортовані товари (роботи, послуги)	600					
Чиста сума зобов'язань з ПДВ за поточний звітний період:	610					
позитивне значення (+)	611					
від'ємне значення (-)	612					

Напрями спрямування коштів, одержаних від застосування пільг щодо сплати ПДВ на:	620					
модернізацію виробництва	621					
освоєння нових видів продукції	622					
та інші (розшифрування)	623					

Керівник підприємства

(підпис) (розшифрування)

Склад і структура балансу прибутків і видатків у підприємств житлово-комунального господарства не однакова, що обумовлюється насамперед галузевими особливостями й обсягом діяльності.

Під структурою балансу розуміють співвідношення розділів і статей до валюти балансу. Структуру балансу прибутків і видатків розраховують з метою визначення формування фінансових ресурсів за рахунок власних, позикових або бюджетних коштів. Слід зазначити, що чим більше комунальне підприємство за чисельністю й обсягом реалізації, тим складніше його фінансовий план, що виражається в кількості статей доходів і витрат. Багато дрібних підприємств не використовують весь перелік статей.

11.2. Оперативне-фінансове планування

Оперативні фінансові плани розробляють на короткий проміжок часу (квартал, місяць, декаду) і є, власне кажучи, інструментом керування фінансами. На відміну від поточних фінансових планів, оперативні створюються для вирішення того або іншого завдання, а не всієї фінансово-господарської діяльності. Підприємства міського господарства розробляють три види оперативних планів:

- ❖ платіжний календар;
- ❖ касовий план;
- ❖ план короткострокового кредитування.

Платіжний календар

Розробляється на місяць із розбивкою по декадах балансовим методом. План має такий вигляд (табл.6):

Таблиця 6. - Платіжний календар

	Показники	Декади, місяця		
		1	2	3
1	2	3	4	5
1.	Витрати Невідкладні потреби Заробітна плата й прирівняні до неї платежі Податки Оплата рахунків постачальників ТМЦ Прострочена кредиторська заборгованість постачальників Оплата рахунків підрядників за виконану роботу з капітального будівництва й капітального ремонту Погашення прострочених позичок банку Погашення термінових позичок банку Сплата відсотка за кредит Інші Всього витрат			
	Надходження Виторг від реалізації продукції (робіт, послуг) Виторг від іншої реалізації Надходження простроченої дебіторської заборгованості Надходження короткострокового кредиту банку Залишок коштів у касі й на розрахунковому рахунку Інші надходження коштів Всього надходжень			
	Перевищення витрат над надходженнями Перевищення надходжень над витратами			

Складання платіжного календаря дозволяє в межах коротких відрізків часу стежити за надходженнями коштів, з одного боку, і за здійсненням своєчасної оплати зобов'язань, з другого. Крім того, платіжний календар дозволяє заздалегідь (за 10 днів) визначити наявність у підприємства перевищення надходжень над витратами, або навпаки. У свою чергу, знаючи про це, фінансовий менеджер може вчасно прийняти рішення про ефективне використання коштів:

- 1) у випадку перевищення надходжень - розмістити тимчасово вільні кошти;
- 2) у випадку перевищення витрат - скористатися короткостроковим кредитом, комерційним кредитом або прийняти інше фінансове рішення

Касовий план складається на квартал, його мета – управління надходженням і витратою готівки. Дані плану використовуються як самим підприємством, так й установами банків. Установи банків проводять зведення касових планів для визначення наявного грошового обігу й установлення ліміту видачі готівки в касу підприємства. Складаються касові плани за загальноприйнятою формою, що містить чотири розділи:

- I) всі надходження готівки за видами (виторг від реалізації, надходження готівки в промислових підприємствах, інших галузях);
- II) витрати готівки (нараховані): заробітна плата, прирівняні до неї платежі, стипендія і т.д.;
- III) чисті виплати готівки (нараховані мінус податки);
- IV) строки виплати чистих платежів і ліміти (гранична орієнтовна сума виплат).

На підставі встановлених банком лімітів для окремих підприємств банк визначає загальну суму виплат, а також використовує ліміт, як правило, для укладання договору на обслуговування. При перевищенні ліміту укладається додатковий договір, в якому відображається збільшення плати за обслуговування.

План короткострокового кредитування – складається на квартал. Загальноприйнятої форми немає. Кожне підприємство його розробляє довільно. Основні показники:

- 1) розрахунок суми короткострокового кредиту;
- 2) строк одержання кредиту;
- 3) обґрунтування мети й необхідності кредиту;
- 4) строк та джерела погашення короткострокового кредиту.

Запитання для самоперевірки

- 1. Охарактеризуйте роль фінансового планування в умовах становлення і формування ринкової економіки?
- 2. Які основні завдання фінансового планування?
- 3. Які методи застосовують у практиці фінансового планування?

4. Сутність фінансової стратегії підприємства. Фінансова політика.
5. Призначення прогнозу про прибутки й збитки. Методи його складання.
6. Охарактеризуйте прогнозний баланс, його склад і структуру.
7. Сутність поточного фінансового планування.
8. Сутність планів короткострокового кредитування.
9. Які завдання вирішують у процесі складання і виконання платіжного календаря?
10. Що являє собою касовий план підприємства, мета його складання?

РОЗДІЛ 12.

ЗАДАЧІ, ЗАВДАННЯ, СИТУАЦІЇ

12.1. Витрати і доходи підприємств. Формування та використання фінансового результату

Задача 12.1.1. Визначити на плановий рік загальну суму витрат на електроенергію при таких даних:

У лазні встановлено чотири електродвигуни (два потужністю по 4,5, один – 2,1 і четвертий - 1,2 кВт). Для освітлення використовується 117 електроламп по 75Вт кожна. Лазня працює 283 дні на рік. Двигуни працюють по 6 годин на добу; із 117 електроламп 37 будуть працювати в середньому за рік по 15 годин на добу і 80 електроламп – по 8 годин на добу. Тариф за 1000 кВт-год силової енергії – 190,0 грн., за 1000 кВт-год., для освітлення – 189,0 грн.

Задача 12.1.2. Розрахуйте витрати дорожньо-експлуатаційної ділянки на оплату води, що використовується для поливання та миття міських вулиць, за таких даних:

Таблиця 12.1.

Види робіт	Площа, що обслуговується, тис. м ²	Режим роботи		Витрати води, літрів на 1 м ²
		дні	кількість разів на день	
а) поливання асфальтового покриття вулиць	17100	65	4	0,2
б) поливання брущатої мостової	51300	65	2	0,4
в) миття асфальтового покриття вулиць	17100	197	1	1,0
Тариф за 1 м ³ води, коп.	105,0			

Задача 12.1.3. Визначити експлуатаційні витрати, їх структуру, собівартість та тариф відпущеної води міським водопроводом на II квартал.

Вихідні дані: обсяг відпущеної води в I кварталі - 247520,8 м³; обсяг відпущеної води в II кварталі за планом 257421,6 тис. м³. У II кварталі у зв'язку з повинню збільшаться питомі витрати електроенергії порівняно з I кварталом: I кв. - 1,7795 кВт-год. на 1 м³, II кв. - 1,7817 кВт-год. на 1 м³; питомі витрати матеріалів збільшаться на 3%, ціни - на 7,1%; зростання інших витрат не передбачено. Плановий рівень рентабельності 5%. Розрахунок собівартості зробіть в табл.12.2.

Таблиця 12.2 - Собівартість продукції водопостачання

Найменування елементів і статей витрат	Звіт за I квартал			План за II квартал		
	Витрати, тис. грн.	Витрати на 1 м ³ , коп.	Питома вага, %	Витрати, тис. грн.	Витрати на 1 м ³ , коп.	Питома вага, %
1. Електроенергія	59748,9					
2. Матеріали на підготовку води	1774,7					
3. Фонд оплати праці виробничих робітників	6152,4					
4. Відрахування	2129,7					
5. Амортизація	17392,2					
6. Відшкодування витрат на технічне обслуговування внутрішньобудинкових мереж	591,6					
7. Цехові витрати	15380,9					

8. Загальноексплуатаційні витрати	15144,3					
Всього витрат за повною собівартістю	118314,7					
Із загального підсумку витрат:						
матеріали	4969,2					
ФОП	14552,7					
амортизація	19403,6					

Задача 12.1.4. Визначити виручку і прибуток від реалізації міськводопроводу на II квартал. Вихідні дані: За звітом за I квартал обсяг реалізації - 16570,0 тис. м³.

Структура водоспоживання: а) населення - 57%; б) комунально-побутові потреби - 23%; в) промисловість та ін. - 20%. Тариф за 1 м³, коп.: а) населення - 97,0; б) комунально-побутові споживачі – 147,0; в) промисловість- 199,0. Собівартість 1 м³ -124,3 коп. У II кварталі обсяг реалізації збільшиться на 7%, собівартість знизиться на 0,03 %.

Задача 12.1.5. Визначити зміни середнього тарифу, виручки від реалізації та прибутку міськводопроводу у II кварталі.

Вихідні дані: За звітом за I квартал обсяг реалізації — 97590,0 тис. м³. Структура водоспоживання: а) населення - 55%, б) комунально-побутові потреби - 28%, в) промисловість та ін. - 17%. Тариф за 1 м³ в коп.: а) населення –127,0; б) комунально-побутові споживачі –150,0 ; в) промисловість -200,0. Собівартість 1 м³-133,0 коп. У II кварталі обсяг реалізації збільшиться за рахунок підвищення норми водоспоживання населення на 3%, собівартість знизиться на 0,01%, тарифи не зміняться.

Задача 12.1.6. Комунальне підприємство “Асфальто-бетонний завод” планує за рік реалізувати 400,0 тис. т. асфальто-бетонної суміші. Собівартість суміші – 112 грн, ціна (без ПДВ) – 115 грн. Визначити (за двома варіантами) суму прибутку від реалізації продукції.

Задача 12.1.7. Витрати ремонтно-будівельної організації на 1 грн. обсягу робіт, що здані (реалізовані) у звітному періоді – 93 коп. (розраховується

діленням витрат (собівартості) виконаних робіт на обсяг реалізації в цінах будівельної організації). Планується зниження таких витрат на 3 коп. Обсяг РБР в періоді, що планується у цінах виробника - 2200,0 грн.

Визначити (за двома варіантами) суму прибутку на планований рік.

Задача 12.1.8. Собівартість непорівнянної продукції ВаРЗу в плановому році становитиме 50,0 тис. грн. Середня рентабельність продукції на заводі в поточному році – 10%. Визначити суму прибутку від реалізації непорівнянної продукції на плановий рік.

Задача 12.1.9. Визначити фінансові результати (прибуток) від операційної діяльності підприємства.

Вихідні дані: дохід (виручка) від реалізації продукції (послуг) 7100,0 тис. грн.; собівартість реалізованої продукції - 3500,0 тис. грн.; відрахування з доходу: податок на додану вартість – 1300,0 тис. грн.; акцизний збір – 0, інші відрахування – 170,0 тис. грн.; інші операційні доходи – 1910,0 тис. грн.; адміністративні витрати – 1370,0 тис. грн.; інші операційні витрати – 590,0 тис. грн.; витрати на збут – 390,0 тис. грн.

Розрахунок виконайте за схемою, наведеною в табл. 12.3.

Таблиця 12.3 - Розрахунок фінансових результатів від операційної діяльності підприємства.

№	Показники	тис. грн
1	Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	
2	Відрахування з доходу: - податок на додану вартість - акцизний збір - інші відрахування	
3	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг,) (1 - 2)	
4	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	
5	Валовий прибуток (збиток) (3-4)	
6	Інші операційні доходи	
7	Адміністративні витрати	
8	Витрати на збут	
9	Інші операційні витрати	
10	Фінансові результати (прибуток) від операційної діяльності (5 + 6 – 7 – 8 – 9)	

Задача 12.1.10. Визначити суму прибутку на II квартал підприємства теплових мереж. Вихідні дані: За звітом за I квартал виручка від реалізації склала 75533,0 тис. грн., витрати на виробництво і реалізацію тепла - 69527,9 тис. грн., в II кварталі виручка від реалізації складе 71379,4 тис.грн.

Задача 12.1.11. Визначити виручку й прибуток від реалізації послуг у готелі у II кварталі, за таких даних:

За звітом у I кварталі обсяг реалізації склав 324000 ліжко-діб, структура номерного фонду: номери I-ї категорії – 50; 2-ї категорії – 22; 3-ї категорії - 28%. Тарифи: номери 1-ї категорії – 43; 2-ї категорії – 28; 3-ї категорії - 22 грн. Собівартість 1 ліжко-добы у номерах: 1-ї категорії – 35; 2-ї категорії – 23; 3-ї категорії- 19 грн. У II кварталі обсяг реалізації збільшиться на 8%, собівартість знизиться на 0,04%.

Задача 12.1.12. Розрахувати доход лазні, якщо обсяг послуг у плановому році складе для 1-го розряду -140000; для 2 – 160000; для 3 - 100000 відвідувачів. Вихідні дані: Лазня має приміщення трьох розрядів. Вхідна плата дорівнює: у приміщеннях 1-го розряду -5; 2-го розряду -3,5; 3-го розряду – 2,0 грн. За даними звітності минулого року додаткова плата за користування простирадлами та іншими послугами склала в розрахунку на одного відвідувача в приміщеннях: 1-го розряду - 0,25; 2-го розряду – 0,7; 3-го розряду - 0,17 грн.

Задача 12.1.13. По підприємству теплових мереж визначити рентабельність: а) продукції, б) виробничих фондів, в) вкладень за II квартал.

Вихідні дані: Виручка від реалізації продукції - 147533,0 тис. грн.; витрати на виробництво та реалізацію тепла — 146779,6; прибуток від іншої реалізації - 230,2; прибуток від позареалізаційних операцій - 109,0; платежі в бюджет із прибутку склали –355,7; середньорічна вартість основних фондів - 20765,0; оборотні засоби - 3092,5; вартість майна - 22507,9 тис. грн.

Задача 12.1.14. Визначити по тролейбусному депо середню собівартість:

1) одного перевезення пасажирів;

- 2) одного пасажиро-кілометра;
- 3) одного машино-кілометра.

Вихідні дані: загальний пробіг усіх тролейбусів - 3317000 маш.-км; кількість пасажирів на 1 маш-км-10; середня відстань одного перевезення пасажирів - 3,4 км; експлуатаційні витрати на перевезення пасажирів складають 8100,0 тис. грн.

Задача 12.1.15. Визначити виручку від реалізації, загальний прибуток, його структуру, рівень рентабельності водопровідного господарства на II квартал за такими даними: обсяг реалізації питної води споживачам - 265927,0 тис. м³. Структура споживання:

населення - 80%; бюджетні й комунально-побутові споживачі - 15%;
промисловість — 5%.

Тарифи на реалізацію 1 м³ води:

населенню - 98 коп за 1 м³ ; бюджетним та комунально-побутовим споживачам –149,0 коп за 1м³; промисловим підприємствам – 2 грн. 10 коп. за м³ .

Собівартість 1 м³ води - 113,98 коп.; доходи від технічного водопостачання - 347,1 тис. грн., витрати - 211,4 тис. грн.; прибуток від інших видів діяльності - 767,4 тис. грн.; штрафи за споживання води понад ліміт - 4128,7 тис. грн.

Задача 12.1.16. Визначте експлуатаційні витрати за рік по готелю “Козак”.

Вихідні дані:

- 1) кількість місць в інвентарі - 1021;
- 2) коефіцієнт використання номерного фонду - 0,54;
- 3) експлуатаційні витрати на надання послуг 1 ліжко-добі – 47,8 грн.

Задача 12.1.17. Визначити прибуток підприємства у II кварталі, коли відомо, що виручка від реалізації в I кварталі склала 985,7 тис. грн., витрати на виробництво та реалізацію 634,0 тис. грн., у II кварталі виручка від реалізації збільшиться на 15 %.

Задача 12.1.18. Визначити по готелю “N” за III квартал планового року:

- а) експлуатаційні витрати ;
- б) доходи від основної діяльності;
- в) середній тариф;
- г) загальний прибуток;
- д) суму чистого прибутку;

Вихідні дані:

На III квартал готелю встановлено такі ліміти витрат:

- 1) з електроенергії – 752 тис. кВт. год. по тарифу 0,756 грн. за 1 кВт. год.;
- 2) з теплової енергії – 692 тис. Гкал по тарифу 17,9 грн за одну Гкал.

Телефонізація: 230 телефонних пар, плата за одну пару в місяць 25 грн.

Прання білизни: надано ліжко-діб за II квартал – 9960; середнє перебування гостя у готелі – 3 дні; вага одного комплекту білизни – 2 кг; тариф на прання 1 кг – 11,5 грн.

Витрати на утримання адміністративно-управлінського персоналу за кошторисом – 50,0 тис. грн.; амортизаційні відрахування – 202,5 тис. грн.; витрати на поточний ремонт – 2000,0 тис. грн.; інші витрати – 1383,2 тис. грн.

Експлуатаційні витрати розрахуйте за наведеною в табл. 12.4. формою калькуляції для готельного господарства.

Таблиця 12.4 - Собівартість послуг готельного господарства

№	Статті витрат	План на III квартал, тис. грн.
1	Фонд оплати праці	3975,0
2	Нарахування на фонд оплати праці	1470,6
3	Водопостачання	306,0
4	Каналізація	117,0
5	Електроенергія	
6	Теплоенергія	
7	Телефонізація	
8	Прання білизни	
9	Витрати на утримання АУП	
10	Амортизаційні відрахування на повне відтворення	
11	Витрати на поточний ремонт основних фондів	
12	Інші витрати	
	Всього за повною собівартістю	

Інші дані: прибуток від реалізації основних фондів – 23,4 тис. грн. , прибуток від позареалізаційних операцій – 7,9 тис. грн.; платежі з прибутку до бюджету – 163,7 тис. грн.; доходи від додаткових платних послуг – 1300,0 тис. грн; доходи від інших видів діяльності – 6500,0 тис. грн.; рівень галузевої рентабельності – 5%.

Задача 12.1.19. Розрахуйте по готелю: а) доходи; б) експлуатаційні витрати, в) прибуток від реалізації; г) загальний прибуток; д) рівень рентабельності готелю.

Вихідні дані:

№	Показники	Од. виміру	План	Факт
1	Кількість наданих ліжок-діб	ліжок-діб	300000	321000
2	Середній тариф	грн.	22,1	24,3
3.	Собівартість 1 ліжок-добы	грн.	19,0	20,4
4	Прибуток від реалізації майна	тис. грн.	24,0	32,0

Задача 12.1.20. Визначити виручку і прибуток від реалізації, а також (загальний) прибуток та його структуру міськводопроводу в II кварталі.

Вихідні дані: за звітом за I квартал обсяг реалізації — 107350,0 тис. м³; середній тариф - 97,9 коп. за м³; собівартість 1м³ - 97,1 коп. У II кварталі структура водоспоживання не зміниться, а обсяг реалізації збільшиться на 2%; собівартість зросте на 2%; доходи від технічного водопостачання складуть 702,7 тис. грн.; а витрати - 188,2 тис. грн.; прибуток від іншої діяльності становитиме - 166,4 тис. грн.; позареалізаційний прибуток - 97,3 тис. грн.

Завдання 12.1.21. Розрахуйте необхідні показники і проведіть факторний аналіз чистого прибутку. В процесі аналізу визначіть ступінь впливу на суму збільшення (зменшення) чистого прибутку за звітний період таких факторів: 1) суми виручки; 2) рівня податку на додану вартість у процентах до виручки; 3) рівня собівартості у процентах до виручки; 4) суми прибутку іншої реалізації; 5) суми доходів (витрат) від позареалізаційних операцій; 6) суми податків, що сплачуються з прибутку. Вихідні дані наведено в табл. 12.5.

Таблиця 12.5 – Аналіз доходності господарського суб'єкта

№	Показники	Період		Відхилення	
		Базисн.	Звітн.	абсолю	%
1	2	3	4	5	6
1	Виручка від реалізації, млн. грн.	2800,0	3000,0		
2	Податок на додану вартість, млн. грн.	510,0	550,0		
	% до виручки				
3	Собівартість продукції, млн. грн.	1880,0	2000,0		
	% до виручки				
4	Прибуток від реалізації продукції, млн. грн.				
5	Рівень рентабельності, %				
6	Прибуток від реалізації продукції, % до виручки				
7	Прибуток від іншої реалізації, млн. грн.	10,0	20,0		
8	Доходи від позареалізаційних операцій, млн. грн.	22,0	46,0		
9	Витрати по позареалізаційних операцій, млн. грн.	12,0	16,0		
10	Загальний прибуток, млн. грн.				
11	Податки з прибутку, млн. грн.	170,0	190,0		
12	Чистий прибуток, млн. грн.				

Завдання 12.1.22. Розрахуйте необхідні показники і проаналізуйте вплив обсягу виручки на рівень собівартості господарюючого суб'єкта.

Таблиця 12.6.

№	Показники	Базисний період		З урахуванням виручки звітного року		Відхилення	
		млн. грн.	% до виручки	млн. грн.	% до виручки	млн. грн.	% до виручки
1	Виручка	2600		2800			
2	Собівартість		69,9				
3	у тому числі: умовно-постійні витрати						
4	змінні витрати		52,5				

Формування капіталу підприємства

Задача 12.2.1. Розрахуйте структуру власного капіталу акціонерного товариства «Райдуга» на початок і кінець періоду; прокоментуйте її зміни за такими даними:

Таблиця 12.7

№	Показники	На початок періоду		На кінець періоду		Зміна	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис.грн.	%
1	Статутний капітал	7379,0		7397,0			
2	Додатковий капітал	235,0		705,0			
3	Резервний капітал	1815,0		1850,0			
4	Нерозподілений прибуток	97,0		73,0			
	Всього власний капітал	9526,0		10025,0			

Задача 12.2.2. За даними балансу (пасив) підприємства водопостачання, наведеними в табл.12.8, проаналізуйте склад і структуру капіталу на початок періоду; зміни на кінець звітного періоду; визначіть й прокоментуйте такі показники:

- а) коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів;
- б) коефіцієнт концентрації власного капіталу;
- в) коефіцієнт фінансової залежності;
- г) коефіцієнт концентрації залученого капіталу;
- д) коефіцієнт структури залученого капіталу;
- е) показник заборгованості кредиторам.

Таблиця 12.8- Баланс (пасив) на 1.01.2008р. підприємства водопостачання

Пасив	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3
1. Власний капітал		
Статутний капітал	494459,9	494455,7
Пайовий капітал	-	-
Додатковий вкладений капітал	-	-
Інший додатковий капітал	53057,5	55366,7
Резервний капітал	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-	-
Неоплачений капітал	-	-
Вилучений капітал	-	-
Усього за розділом I	562846,0	531692,5

Продовження таблиці 12.8

II. Забезпечення наступних витрат і платежів – всього		
III. Довгострокові зобов'язання – всього		
Довгострокові кредити банків	-	-
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	-	-
Відстрочені податкові зобов'язання	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	-	-
IV. Поточні зобов'язання	-	-
Короткострокові кредити банків	-	585,0
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	-	-
Векселі видані	7234,6	3005,9
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	72429,0	118149,5
Поточні зобов'язання за розрахунками з одержання авансів	1,4	1,4
з бюджетом	2415,7	674,6
з позабюджетних платежів	-	-
із страхування	785,2	432,3
з оплати праці	1813,4	881,1
з учасниками	-	-
із внутрішніх розрахунків	-	-
Інші поточні зобов'язання	10793,3	10501,4
Усього за розділом IV.	95472,6	134231,2
V. Доходи майбутніх періодів	4883,4	8414,2
БАЛАНС	663202,0	674337,9

Задача 12.2.3. Визначити ціну власного капіталу акціонерного товариства за такими даними: Кількість привілейованих акцій складає $N_{пр} = 10000$, дивіденд – 10,0 тис. грн. на акцію; кількість звичайних акцій – $N = 100000$, дивіденд – 3800 грн. за акцію; власний капітал склав у базисному році – 1890,0 млн. грн., у звітному – 1700,0 млн. грн.

Задача 12.2.4. Визначіть ціну позикового капіталу, якщо підприємство взяло короткостроковий кредит на суму 150,0 млн. грн. 20% річних терміном на 3 місяці.

Задача 12.2.5. Виходячи з результатів розрахунків задач 12.2.3. і 12.2.4., а також вважаючи, що питома вага власного капіталу складає 84,4%, визначіть ціну всього капіталу підприємства.

12.3. Оборотні кошти та їх організація на підприємстві

Задача 12.3.1. Визначіть склад і структуру оборотних коштів підприємств на початок і кінець періоду за окремими галузями; проаналізуйте структуру та її зміни.

Вихідні дані наведені в табл. 12.9.

Задача 12.3.2. Визначити середні залишки оборотних коштів на кожен квартал і за рік роботи комунального підприємства за даними бухгалтерських балансів.

Залишки нормованих оборотних коштів склали, тис. грн.:

на 1.01 звітнього року	4280,0	на 1.07	5900,0
на 1.02	3740,0	на 1.08	4375,0
на 1.03	3210,0	на 1.09	6570,0
на 1.04	2695,0	на 1.10	5980,0
на 1.05	2118,0	на 1.11	5430,0
на 1.06	3570,0	на 1.12	4890,0
		на 1.01 наступного року	4410,0.

Таблиця 12.9 - Склад і структура оборотних коштів комунальних підприємств

Статті оборотних активів	Обленерго						Тролейбусне депо						Комуночиствод					
	На початок періоду		На кінець періоду		Зміна		На початок періоду		На кінець періоду		Зміна		На початок періоду		На кінець періоду		Зміна	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Запаси: -виробничі запаси	16683		17234				239,5		194,2				6687,2		9495,1			
-тварини на вирощуванні й відгодівлі	1		-				-		-				-		-			
-незавершене виробництво	498		-				-		4,5									
- готова продукція	-		-															
- товари	1443		450										1151,9		686,3			
Векселі одержані	8142		9988										948,6		953,1			
Дебіторська заборгованість за товари, роботи послуги: - чиста реалізаційна вартість	256096		335556										40783,6		39921,7			
- первісна вартість	256096		394377										40783,6		39921,7			

-резерв сумнівних боргів	-		58821														
Дебіторська заборгованість за розрахунками: - з бюджетом	2732		1803				51,9		69,6				97,4		441,6		
-за виданими авансами	346		-														
-з нарахованих доходів	-		-														
-з внутрішніх розрахунків	-		7				1289,2		1490,5				-		1408,0		
Інша поточна дебіторська заборгованість	56904		48378				115,3		122,4				4044,4		5388,8		
Поточні фінансові інвестиції	53		-														
Грошові кошти та їх еквіваленти: -у національній валюті	1320		1858				24,7		60,8				1365,2		349,9		
- в іноземній валюті	-		-														
Інші оборотні активи	1270		34438				-		-				389,0		1825,1		
Всього за розділом 2	345488		449712				1720,6		1942,0				55467,3		60469,6		

Задача 12.3.3. Визначити норматив власних оборотних коштів методом прямого розрахунку комунального підприємства на плановий рік.

Вихідні дані: На плановий рік кошторисом передбачено витрати сировини 3600,0 тис.грн.; основних матеріалів 5400,0 тис. грн.; покупних напівфабрикатів в 3600,0 тис. грн. Послідовність розрахунків нормативу і норми запасів за елементами наведено в табл.12.10.

Таблиця 12.10- Розрахунок нормативу власних оборотних коштів (прямий розрахунок)

№	Елементи оборотних фондів	Норми оборотних коштів						одноденні витрати у плановому році, тис. грн.	норматив власних оборотних коштів, тис. грн.
		транс-портний запас	час на приймання, днів	технолог. запас, днів	поточний запас, днів	страховий запас, днів	всього норма запасу днів		
1	Сировина	6	0,5	0,8	21	10,5	38,8		
2	Основні матеріали	3	1,0	-	13	7	24		
3	Покупні напівфабрикати	3	0,5	-	19	9,5	32		
	Всього	х	х	х	х	х	30,17		

Задача 12.3.4. Розрахуйте величину нормативу оборотних коштів із статті «Запаси сировини». Вихідні дані: План витрат на виготовлення продукції на квартал складає 9000,0 тис. грн., кількість днів у кварталі – 90. Норма запасу сировини – 25 днів.

Задача 12.3.5. Розрахуйте норматив власних оборотних коштів за статтями «Основні матеріали», «Паливо» комунального підприємства на плановий рік.

Вихідні дані: Витрати матеріалів на плановий рік складають 760,0 тис. грн.; витрати палива – 140,0 тис. грн., у тому числі природного газу – 30,0 тис. грн.; норма запасу оборотних засобів (у днях): основних матеріалів – 30, палива – 70.

Задача 12.3.6. Визначити норматив власних оборотних коштів по основних матеріалах, а також по паливу підприємства комунального господарства на плановий рік. Які документи слід використовувати для розрахунку? Вихідні дані: Витрати матеріалів на плановий рік - 116,0 тис. грн.; витрати палива в плановому році – 24 тис. грн., у тому числі природного газу – 3 тис. грн; норма оборотних коштів у запасах по основних матеріалах – 20 днів, по паливу – 70 днів.

Задача 12.3.7. Розрахувати норматив власних оборотних коштів, що виділяються на незакінчені розрахунки міськгазу. Вихідні дані: Корисний відпуск газу абонентам за термінами оплати розподіляється в плановому році так:

абонентам з триденним пільговим терміном оплати – 800,0 тис. грн.,
абонентам з п'ятиденним пільговим терміном оплати – 700,0 тис. грн.,
абонентам з десятиденним пільговим терміном оплати – 610,0 тис. грн.
всього – 2110,0 тис. грн.

Задача 12.3.8. Визначити річну потребу трамвайного депо в оборотних коштах. Які документи необхідно використовувати для розрахунку?

Вихідні дані: Середньодобова витрата запасних частин для поточного ремонту дорівнює 10,12 тис. грн; середньодобовий випуск готових виробів підсобних виробництв – 13,15 тис. грн.; середньорічна кількість робочих місць – 135; середньодобова витрата допоміжних матеріалів – 1,45 тис. грн. Норми оборотних коштів: а) по запасних частинах для поточного ремонту – 90 днів; б) по готових виробах – 3 дні; в) по допоміжних матеріалах – 60 днів; г) по малоцінних та швидкозношувальних предметах – 35 грн. на одне робоче місце.

Задача 12.3.9. Розрахувати норматив власних оборотних коштів, а також визначити приріст чи скорочення нормативу по кожній конторі й у цілому по об'єднанню газового господарства. Вихідні дані:

Таблиця 12.11.

Назва підприємства	Норматив власних оборотних коштів у базовому році, тис. грн.		Витрати на виробництво та реалізацію (без зарплати, амортизації, електроенергії), тис. грн.	
	Всього	У тому числі сума, що залежить від зміни обсягу виробництва	у базовому році	у плановому році
1. Експлуатаційна контора № 1	31,5	28,6	82,0	85,7
2. Контора № 2	19,2	15,7	56,1	58,0
3. Контора № 3	9,7	5,4	32,4	29,8
4. Контора № 4	51,3	47,1	137,8	141,9
5. Контора № 5	71,1	59,7	157,0	153,0
6. Контора № 6	37,0	30,2	94,0	101,0
Всього	219,8	186,7	559,3	569,4

Розрахунок виконайте в табл. 12.12.

Таблиця 12. 12 - Розрахунок нормативу власних оборотних коштів (метод коефіцієнтів)

Назва підприємства	Норматив власних оборотних коштів у базовому році			Витрати на виробництво (без зарплати, амортизації, електроенергії)			Норматив власних оборотних коштів на плановий рік			Зміна нормативу	
	Всього	у тому числі:		У базовому році	У плановому році	Індекс приросту (зниження)	Всього	У тому числі		Приріст	Скорочення
		сума, що залежить від обсягу виробництва	сума, що не залежить від обсягу виробництва					сума, що залежить від обсягу	сума, що не залежить від обсягу		
1.											
2.											
3.											
...											
Всього											

Задача 12. 3.10. Визначити зміну нормативу власних оборотних коштів у плановому році по дорожньому ремонтно-будівельному управлінню.

Вихідні дані: Обсяг ремонтно-будівельних робіт ДРБУ в базовому році склав 1000,0 тис. грн, при нормативі власних оборотних коштів – 176,0 тис. грн. На плановий рік програмою ремонтно-будівельних робіт намічено обсяг робіт в сумі 1100,0 тис. грн.

Задача 12.3.11. Визначити зміну нормативу власних оборотних коштів у плановому році по трьох готелях.

Таблиця 12.13.

№	Показники	Готелі		
		А	Б	В
1	Витрати на експлуатацію за звітний рік:			
	- всього за рік, тис. грн.	1181,0	1197,5	1214,1
	- одноденні, тис. грн.	3,28	3,33	3,37
2	Норматив власних оборотних коштів за звітний рік:			
	- сума, тис. грн.	181,7	186,8	187,7
	- у днях	55,4	56,1	55,7
3	Витрати на експлуатацію на плановий рік:			
	- всього за рік, тис. грн.	1242,0	1261,2	1245,6
	- одноденні, тис. грн.			
	Норматив власних оборотних коштів на плановий рік:	в и	з н а	ч и т и
4	- сума, тис. грн.			
	- у днях			
	Зміна нормативу власних оборотних коштів:	в и	з н а	ч и т и
	- приріст, тис. грн.	55,0	56,1	55,5
	- скорочення, тис. грн.			
5		в и	з н а	ч и т и
		в и	з н а	ч и т и

Задача 12.3.12. На підставі розв'язання попередніх задач визначити джерела покриття приросту нормативу власних оборотних коштів по трьох готелях міста. При цьому асигнування з бюджету на приріст нормативу власних оборотних коштів у плановому році складе 5,0 тис. грн. по готелю Б.

Рішення оформити в наступній таблиці.

Таблиця 12.14.

Показники	Сума, тис. грн.
1. Приріст нормативу власних оборотних коштів	
2. Джерела фінансування - всього у тому числі:	
а) приріст сталих пасивів;	
б) асигнування з бюджету;	
в) прибуток;	
г) інші джерела фінансування.	

Задача 12.3.13. Визначити зміну нормативу сталих пасивів на плановий рік по трьох готелях. Розрахунок виконати в наступній таблиці.

Таблиця 12.15.

№	Готелі	А	Б	В
	Показники			
1	2	3	4	5
1	Фонд заробітної плати на плановий рік, всього, тис. грн.	1016,7	1057,4	1034,5
2	Відрахування на соц. страхування, %			
3	сума, тис. грн.	37,5	37,5	3,5
4	Сума зарплати з відрахуванням соцстраху, тис. грн.	в и	з н а	ч и т и
5	Шестиденна заборгованість по з/пі з відрахуваннями соцстраху, тис. грн.	в и	з н а	ч и т и
6	Резерв майбутніх витрат, тис. грн.	в и	з н а	ч и т и
7	Інші сталі пасиви, тис. грн.	7,4	7,3	7,2
8	Всього сталих пасивів на плановий рік, тис. грн.	1,2	1,4	1,1
9	Сума сталих пасивів у звітному році, тис. грн.	в и	з н а	ч и т и
10	Приріст сталих пасивів, тис. грн.	28,3	29,3	28,7
11	Скорочення сталих пасивів, тис. грн.	в и	з н а	ч и т и

Задача 12.3.14. Розрахуйте кількість оборотів і тривалість одного обороту, а також суму вивільнених нормованих оборотних засобів, якщо тривалість одного обороту зменшиться на 5 днів.

Вихідні дані: Середній залишок нормованих оборотних засобів у звітному році склав 400,0 тис. грн., вартість реалізованої продукції - 1600,0 тис. грн.

Задача 12.3.15. Розрахуйте кількість оборотів на плановий рік, якщо тривалість одного обороту зменшиться на 4 дні, а обсяг реалізованої продукції не змінюється. Вихідні дані: Середній залишок нормованих оборотних засобів у звітному році склав 85,0 тис. грн., вартість реалізованої продукції - 800,0 тис. грн.

Задача 12.3.16. Визначити коефіцієнт оборотності, коефіцієнт завантаження і тривалість одного обороту оборотних коштів у II кварталі.

Вихідні дані: Виручка від реалізації продукції – 28800,0 тис. грн., кількість днів – 90, середній залишок оборотних засобів – 10240,0 тис. грн.

Задача 12.3.17. Розрахуйте суму власних оборотних коштів і виконайте факторний аналіз їх динаміки. У ході аналізу визначіть ступінь впливу на суму зміни власних оборотних засобів за звітний період таких факторів: 1) величини оборотної частини статутного капіталу; 2) суми засобів, що направляються до фонду спеціального призначення.

Вихідні дані:

Таблиця 12.16.

Показники	Звітний період		Відхи- лення
	початок	кінець	
1. Джерела власних коштів:			
- статутний капітал	30000	30000	
- резервний фонд	250	300	
- фонд спеціального призначення	150	200	
Всього			
2. Виключаються:			
- нематеріальні активи	200	180	
- основні засоби	19800	20220	
Всього			
3. Власні оборотні кошти			

Задача 12.3.18. Розрахуйте необхідні показники, проаналізуйте оборотність оборотних коштів господарюючого суб'єкта і визначіть величину вивільнення (або додаткового залучення) грошових коштів з обороту (в оборот) у результаті прискорення (уповільнення) оборотності оборотних коштів.

Вихідні дані:

Таблиця 12.17.

Показники	Період		Зміна
	базисний	звітний	
Виручка, тис. грн.	27000,0	28800,0	
Кількість днів аналізованого періоду, днів	90	90	
Одноденна виручка, тис. грн.			
Середній залишок оборотних засобів, тис. грн.	9900,0	10240,0	
Тривалість одного обороту, днів			
Коефіцієнт оборотності засобів, оборотів			
Коефіцієнт завантаження оборотних засобів			

Задача 12.3.19. Визначити кількість оборотів і тривалість одного обороту комунального підприємства у III кварталі:

- а) всіх оборотних коштів;
- б) нормованих оборотних коштів.

Вихідні дані: Виторг від реалізації послуг у III кварталі склав 69.9 тис. грн. Фактичні залишки оборотних коштів по бухгалтерських балансах наступні, тис. грн.

Таблиця 12.18.

Термін	Залишки всіх оборотних коштів	У тому числі нормованих
на 1 липня	22,6	13,56
на 1 серпня	23,4	12,3
на 1 вересня	23,7	14,03
на 1 жовтня	23,0	11,05

Задача 12.3.20. Середньорічні залишки нормованих оборотних коштів водопровідно-каналізаційного підприємства склали 150,0 тис. грн., виручка від реалізації продукції – 1200,0 тис. грн. Знайти коефіцієнт оборотності, тривалість одного обороту, а також суму нормованих оборотних коштів, що вивільняються, при скороченні часу одного обороту на 5 днів.

Задача 12.3.21. Визначити суму оборотних засобів, що вивільнилися у плановому році в порівнянні зі звітним у результаті прискорення оборотності оборотних коштів.

Вихідні дані: У плановому році виручка від реалізації складе 540,0 тис. грн., середній залишок оборотних коштів - 60,0 тис. грн. Тривалість одного обороту торік дорівнювала 44 дням.

12.4. Кредитування підприємств міського господарства:

$$K_{об} = ОК - ОК_n - ОК_{пр} + КЗ,$$

де $K_{об}$ – необхідний розмір кредитів, що залучаються в оборотні кошти;

$ОК$ – потреба в оборотних коштах;

$ОК_n$ – власні оборотні кошти на початок періоду;

$ОК_{пр}$ – поповнення оборотних коштів за рахунок прибутку;

$КЗ$ – зменшення кредиторської заборгованості.

Задача 12.4.1. Підприємству зеленого господарства необхідно закупити виробничі матеріали для вирощування продукції квітникарства на суму 978,5 тис. грн. Власних джерел підприємство має 937,9 тис. грн. Визначити суму кредиту.

Задача 12.4.2. Визначіть необхідну суму кредиту підприємству «теплових мереж» на III квартал, тис. грн.

Вихідні дані: фактичні витрати на початок III кварталу – 560,0; фактичні доходи на початок III кварталу – 430,0; сума дотації на I півріччя – 50,0; план витрат на II квартал – 40,0; план доходів на III квартал – 37,0; кредиторська заборгованість у III кварталі збільшиться на – 13,0.

Задача 12.4.3. Визначіть суму кредиту, строк одержання позички, термін та погашення кредиту.

Вихідні дані: Житловій організації потрібний кредит на заготівлю палива. Тривалість опалювального сезону – з 15 жовтня по 15 квітня, заготівля палива проводиться в серпні. Вартість палива та його доставки на опалювальний сезон – 115,0 тис. грн.

Розрахунок виконайте у такій послідовності (табл. 12.9.):

Таблиця 12.19- Розрахунок суми кредиту

№	Показники	тис. грн.
1	Вартість палива і його доставки на опалювальний сезон	
2	Перебори (-), недобори (+) цільових зборів за минулий опалювальний сезон	
3	Сума цільових зборів за опалення, що підлягає надходженню в наступному опалювальному сезоні в частині, відповідній вартості палива і його доставки	
4	Сума цільових зборів на опалення за місяць	
5	Кількість місяців за період, починаючи з наступного місяця після закінчення опалювального сезону до місяця, з якого видається позичка	
6	Очікувані надходження цільових зборів за планом за минулі місяці	
7	Сума кредиту	

Задача 12.4.4. Номінальна вартість векселя 7000 грн. Банк дав згоду викупити в підприємства вексель за 90 днів до його погашення за ставкою 11% річних. Визначити: а) суму дисконту; б) суму, яку банк виплатить підприємству за векселем.

Задача 12.4.5. Асфальто-бетонний завод звернувся в банк з проханням викупити дебіторську заборгованість (рахунки-фактури) на суму 27,0 тис. грн. Плата за кредит – 20% річних. Середній термін обороту коштів у розрахунках з покупцем – 10 днів. Комісійна винагорода за факторингове обслуговування – 3%. Визначити: а) суму плати за кредит; б) суму комісійної винагороди.

Задача 12.4.6. Промислове підприємство (лізингодавець) передає комунальному підприємству (лізингоотримувачу) обладнання терміном на 5 років на умовах фінансового лізингу. Вартість начіпного обладнання – 200,0 тис. грн. Для фінансування угоди лізингодавець залучає банківський кредит на 5 років у сумі 200,0 тис. грн. під 25% річних із щорічним погашенням відсотків та основної суми боргу (відсотки нараховуються на непогашену суму боргу). Лізингові платежі не оподатковуються ПДВ (згідно з чинним законодавством України). Річна норма амортизації – 20%; розмір щорічної маржі лізингодавця – 3%, щорічного страхового платежу - 1,5%. Періодичність виплати лізингових платежів щорічна. Розрахуйте і складіть графік лізингових платежів. Результати розрахунків занесіть до табл. 12.20.

Таблиця 12.20 - Розрахунок лізингових платежів, тис. грн.

№	Платежі	1 рік	2 рік	3 рік	4 рік	5 рік	Разом за 5 років
1.	Відшкодування вартості начіпного обладнання						
2.	Лізинговий платіж						
2.1	Плата за кредит						
2.2	Лізингова маржа						
2.3	Страховий платіж						
3.	Лізинговий платіж - всього						

12.5. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів та нематеріальних активів

Задача 12.5.1. Визначіть фондомісткість основних фондів за таких даних: обсяг наданих послуг за рік становив 3500,0 тис. грн., середньорічна вартість основних засобів – 1470,0 тис. грн.

Задача 12.5.2. Вартість основних засобів комунального підприємства на початок року становила 1376,0 тис. грн., чисельність працівників - 176 осіб, на кінець року – відповідно 1420,0 тис. грн і 160 осіб. Визначити фондоозброєність на початок і кінець року, прокоментувати її зміни.

Задача 12.5.3. 1. Скласти розрахунок амортизаційних відрахувань методом коефіцієнтів по водопровідному господарству на плановий рік.

2. Які планові й розрахункові документи повинні бути використані для складання розрахунку?

Вихідні дані: Вартість основних фондів підприємства водопровідно-каналізаційного господарства на 1 січня передпланового року – 345422,0 тис. грн., у тому числі амортизованих – 34542,2 тис. грн. У передплановому році надійне від інших відомств – 3022,0 тис. грн.

За державним планом капітальних вкладень передбачено введення основних фондів в експлуатацію в плановому році на суму 5033,0 тис. грн., з них: у 2-му кварталі – 905,0 тис. грн., в 4-му кварталі – 4148,0 тис. грн. З 1 вересня планового року буде списано основних фондів на 161,0 тис. грн.

У звітному році було нараховано амортизації – 2604,1 тис. грн. Середньорічна вартість основних фондів, що діяли в звітному році, – 34265,0 тис. грн.

Джерела фінансування капітальних вкладень

Найважливішим джерелом збільшення основних фондів житлово-комунального господарства є капітальне будівництво. Нове будівництво і розширення об'єктів житлово-комунального господарства необхідно здійснювати в строгій відповідності з темпами розвитку промисловості, транспорту, товарообігу, соціально-культурних і адміністративних установ для того, щоб повніше задовольняти зростаючі потреби населення в житлі й комунальному обслуговуванні.

Джерелами фінансування капітальних вкладень є:

1. Власні засоби підприємств і організацій: амортизаційні відрахування; мобілізація внутрішніх ресурсів; економія від зниження собівартості й плановий прибуток по роботах, виконаних господарським способом; фонд розвитку виробництва; виручка від реалізації вибулого майна; прибуток підприємства; інші.
2. Довгостроковий кредит банку.

3. Асигнування з бюджету.

Кількість джерел фінансування і їхнє співвідношення визначають шляхом складання плану фінансування капітальних вкладень, при цьому в першу чергу використовують власні джерела коштів, потім позикові й асигнування з бюджету.

Джерела фінансування капітальних вкладень визначають, складаючи план фінансування за формою, наведеною в табл. 12.21.

Таблиця 12.21 - План фінансування капітальних вкладень

Символ	Джерела	На плановий рік, всього	У тому числі по кварталах			
			I	II	III	IV
1	2	3	4	5	6	7
01	Бюджетні асигнування					
	Власні кошти					
04	Амортизаційні відрахування					
05	Прибуток підприємства					
09	Мобілізація внутрішніх резервів					
11	Економія від зниження собівартості робіт і плановий прибуток					
	Кошти, що вивільняються					
13						
13а	Інші кошти					
14	Загальна сума коштів, що використовується на капітальні вкладення					

Складання форми починають із заповнення останнього 14-го рядка таблиці, що дорівнює сумі капітальних вкладень. Потім заповнюють власні джерела коштів (на підставі розрахунків, даних бухгалтерії, довідок банку, планових показників); поквартальну розбивку засобів по кожному джерелу слід робити, з огляду на особливості його утворення (нарахування). Суму бюджетних асигнувань визначають як різницю між загальною сумою коштів, що направляються на капіталовкладення (рядок 14), і власними коштами. При цьому спочатку встановлюють бюджетні асигнування в кожному кварталі, а потім за рік (підсумовуючи чотири квартали).

Закінчують складання форми балансуванням підсумків (по горизонталі й вертикалі таблиці).

Задача 12.5.4. Визначити джерела фінансування капітальних вкладень, і скласти план фінансування на планований рік. Які документи слід використовувати і для яких розрахунків при складанні плану фінансування?

Вихідні дані: обсяг капітальних вкладень на планований рік становить 2820,0 тис. грн., у тому числі вартість робіт, виконуваних господарським способом, - 150,0 тис. грн.; розподіл річного обсягу капітальних вкладень по кварталах: I - 22; II - 26; III-28; IV-24%; мобілізація внутрішніх ресурсів - 20,0 тис. грн. у I кварталі; завдання по зниженню кошторисної собівартості будівництва і плановий прибуток - 6,5%; у планованому році на фінансування капітальних вкладень направляється частина прибутку в сумі 950,0 тис. грн.; у плані заміни устаткування, що вибуває визначено виручку від реалізації вибулого устаткування - 12,0 тис. грн. Витрати по його реалізації складуть 2,0 тис. грн.; амортизаційні відрахування дорівнюють 468,6 тис. грн.

Задача 12.5.5. Скласти план фінансування капітальних вкладень. На підставі яких документів визначається сума по кожному джерелу фінансування?

Вихідні дані: Обсяг капітальних вкладень на планований рік дорівнює 760,0 тис. грн., кошторисна вартість робіт, виконуваних господарським способом, - 200,0 тис. грн.; план мобілізації засобів у капітальному будівництві затверджений в сумі 80,0 тис. грн., у тому числі: у 2-му кварталі - 50,0, і в 3-му кварталі -30,0 тис. грн.; завдання по зниженню собівартості будівництва виконуваного господарським способом, – 6,1%; у планованому році передбачається 10% обсягу капітальних вкладень фінансувати за рахунок прибутку; середньорічна вартість основних фондів у планованому році складе 6450,0 тис. грн. Середня норма амортизаційних відрахувань, прийнята для розрахунку - 16,8 %; виручка від реалізації майна, що вибуває в I-му кварталі, - 6,0 тис. грн.; розподіл річного обсягу капітальних вкладень по кварталах: I -22; II -25; III -28; IV –25%.

Задача 12.5.6. На базі даних про наявність і рух основних фондів РБУ зеленого будівництва (див.табл.12.22) визначіть:

- коефіцієнт зносу;
- коефіцієнт придатності;
- коефіцієнт вибуття;
- коефіцієнт оновлення основних фондів.

Таблиця 12.22. - Основні фонди РБУ зеленого будівництва

Показники	На початок року, тис. грн.	На кінець року, тис. грн.
Основні засоби	65,3	82,2
Знос основних фондів	52,9	55,9
Надійшло основних фондів у звітному році		18,3
Вибуло основних фондів у звітному році		1,4

Задача 12.5.7. За даними статистичної звітності підприємства міськгазу, наведеними в табл. 12.23 визначте:

- коефіцієнт зносу;
- коефіцієнт придатності;
- коефіцієнт вибуття;
- коефіцієнт оновлення основних фондів.
-

Таблиця 12.23. – Основні фонди підприємства міськгазу

Показники	На початок року, тис. грн	На кінець року, тис. грн
Основні засоби	35108,8	37175,0
Знос основних засобів (фондів)	12982,0	14405,0
Надійшло основних фондів у звітному році	2596,0	
Вибуло основних фондів у звітному році		529,0
Середньорічна вартість основних фондів		35494,0

Задача 12.5.8. Розрахуйте необхідні показники і виберіть найбільш економічний вид вкладень капіталу в основні засоби. Критерієм вибору є мінімум приведених витрат. Вихідні дані:

Таблиця 12.24.

Показники	Вид вкладення капіталу	
	перший	другий
Капіталовкладення в обладнання, тис.грн.	80	160
Річні поточні витрати, пов'язані з використанням обладнання, тис. грн.	25	35
Продуктивність обладнання, кг/год.	170	340
Середньогалузевий коефіцієнт ефективності капітальних вкладень	0,15	0,15
Приведені витрати, тис. грн.		
Коефіцієнт приведених витрат до однакового обсягу виробництва продукції		
Приведені витрати з урахуванням однакового обсягу виробництва продукції, тис. грн.		
Економічність вкладення капіталу, тис. грн.		

Задача 12.5.9. Розрахуйте необхідні показники і виберіть найбільш прибутковий вид вкладення капіталу. Критерієм вибору є максимум приведенного прибутку.

Вихідні дані:

Таблиця 12.25.

Показники	Вид вкладень капіталу	
	перший	другий
Капіталовкладення, тис. грн.	1600	2800
Річний прибуток від реалізації продукції, тис.	300	500
Коефіцієнт ефективності капіталовкладень	0,15	0,15
Приведений прибуток, тис. грн.		

Задача 12.5.10. Розрахуйте необхідні показники, проаналізуйте фондовіддачу основних засобів і визначіть величину економії (додаткової потреби) капітальних вкладень у результаті збільшення (зменшення) фондовіддачі засобів, вкладених в основні фонди. Вихідні дані:

Таблиця 12.26.

Показники	Період		Зміна
	базисний	звітний	
Виручка, млн. грн.	100,0	120,0	
Середньорічна вартість основних фондів, млн.	55,0	60,0	
Фондовіддача основних фондів, млн. грн.			
Фондоємність продукції			

Задача 12.5.11. Розрахуйте необхідні показники, проаналізуйте фондівдачу нематеріальних активів і визначте розмір економії (додаткової потреби) в результаті зростання (зменшення) фондівдачі засобів, вкладених в нематеріальні активи.

Вихідні дані:

Таблиця 12.27.

Показники	Період		Зміна
	базисний	звітний	
Виручка, млн. грн.	660,0	700,0	
Середньорічна вартість нематеріальних активів, млн. грн.	17,0	25,0	
Фондовіддача нематеріальних активів, млн.грн			
Фондоємність продукції			

Задача 12.5.12. Розрахуйте необхідні показники і виберіть найбільш рентабельний вид вкладення капіталу.

Вихідні дані: по першому виду: при капітальних вкладеннях 860 тис. грн. прибуток складе 370 тис. грн; по другому виду при капіталовкладеннях 1080,0 тис.грн. прибуток складе 440 тис. грн.

Задача 12.5.13. Розрахуйте необхідні показники і виконайте факторний аналіз рентабельності капіталу господарюючого суб'єкта. У процесі аналізу визначіть ступінь впливу на рівень рентабельності капіталу таких факторів: розміру прибутку на гривню виручки; коефіцієнт оборотності оборотних засобів; фондівдачу основних фондів; фондівдачу нематеріальних активів.

Вихідні дані:

Таблиця 12.28.

Показники	Період		Зміна
	базисний	звітний	
Прибуток, тис. грн.	9600,0	11340,0	
Виручка, тис. грн.	60000,0	70000,0	
Розмір прибутку в розрахунку на одну гривню виручки, грн.			
Середній залишок оборотних засобів, тис. грн.	5000,0	5385,0	
Середньорічна вартість основних фондів, тис.	37500,0	38890,0	

Продовження табл. 12.28

Середньорічна вартість нематеріальних активів, тис. грн.	400,0	500,0	
Загальна сума капіталу, тис. грн.	.		
Рівень рентабельності капіталу, %			
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів,			
Фондовіддача основних фондів, грн.			
Фондовіддача нематеріальних активів, грн.			

12.6. Аналіз фінансового стану підприємства

Завдання 12.6.1. Проаналізуйте фінансовий стан підприємства “А” міського господарства і розробіть заходи щодо його поліпшення.

Вихідні дані для аналізу фінансового стану підприємства за аналізований період наведено в табл.12.29. і 12.30.

Таблиця 12.29. - Баланс підприємства „А”

Показники активу балансу	тис. грн.		Показники пасиву балансу	тис. грн.	
	на початок періоду	на кінець періоду		на початок періоду	на кінець періоду
1. Основні засоби та інші позаоборотні активи У тому числі:	21487	24661	1. Джерела власних коштів У тому числі:	22569	39700
1.1. Основні засоби	20777	24092	1.1. Розрахунки із засновниками	-	-
1.2. Незавершені капітальні вкладення	-		2. Розрахунки та інші пасиви У тому числі:	17697	91919
1.3. Обладнання	-		2.1.Короткострокові кредити та позичені кошти	39	41
1.4. Довгострокові фінансові вкладення	-		2.2. Довгострокові пасиви	-	-
1.5. Розрахунки із засновниками	710	569	Розрахунки та пасиви (кредиторська заборгованість)	17658	91878
2. Запаси і витрати У тому числі:	5112	38956			
2.1. Виробничі запаси	578	4001			
2.2. Незавершене виробництво	4298	34364			

Продовження табл. 12.29

2.3. Витрати майбутніх періодів	14	279			
2.4. Готова продукція	-	-			
2.5. Товари	-	-			
2.6. Інші запаси і витрати	222	312			
3. Грошові кошти, розрахунки та інші активи У тому числі:	13667	68002			
3.1. Грошові кошти та короткострокові фінансові вкладення	5570	14585			
3.2. Розрахунки та інші активи	8097	53417			
Баланс	40226	131619	Баланс	40266	131619

Таблиця 12.30. - Вихідні дані для аналізу результатів діяльності підприємства на кінець періоду.

№	Показники	Значення показника	
		на початок періоду	на кінець періоду
1	Виручка від реалізації продукції (робіт, послуг)	62947	276237
2	Результати від реалізації продукції (робіт, послуг)	28197	87135
3	Результат від іншої реалізації	-	-
4	Сальдо доходів і витрат від позареалізаційних операцій	-	-
5	Загальний (балансовий) прибуток	28197	87135
6	Чистий прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства	19123	60197
7	Дебіторська заборгованість	8097	53417
8	Кредиторська заборгованість	17658	91878

Склад аналізованих показників і послідовність виконання аналізу наведені на рис. 12.1.

Рис. 12.1 - Схема аналізу фінансового стану підприємства

Для зручності проведення аналізу скористайтеся формами аналітичних таблиць (12.16, 12.17, 12.18, 12.19, 12.20, 12.21, 12.22, 12.23).

Таблиця 12.31 - Аналіз активів підприємства

Актив	Абсолютні величини, тис. грн.		Питома вага, %		Зміни			
	на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду	в абсолютній величині, тис. грн.	в питомій вазі, %	% до величини на початок періоду	% до зміни підсумку балансу
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I. Основні засоби та інші позаоборотні активи								
II. Запаси й витрати								
- Грошові кошти, розрахунки та інші активи								
У тому числі:								
- грошові кошти й короткострокові фінансові вкладення;								
- дебіторська заборгованість, розрахунки та інші активи								
Баланс								

Таблиця 12.32. - Аналіз пасивів підприємства

Пасив	Абсолютні величини, тис. грн		Питома вага, %		Зміни			
	на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду	в абсолютній величині, тис. грн.	в питомій вазі, %	% до величини на початок періоду	% до зміни підсумку балансу
I. Джерела власних коштів								
II. Розрахунки та інші пасиви								
У тому числі:								
- короткострокові кредити й позичені кошти;								
- довгострокові пасиви;								
- розрахунки й пасиви (кредиторська заборгованість)								
Баланс								

Таблиця 12.33 - Аналіз фінансової стійкості

№	Показники	На початок періоду, тис. грн.	На кінець періоду, тис. грн.
1	Джерела власних коштів		
2	Основні засоби та інші позаоборотні активи		
3	Наявність власних оборотних коштів (р.1 – р.2)		
4	Довгострокові кредити й позичені кошти		
5	Наявність власних і довгострокових позичених джерел формування запасів і витрат (р.3 + р.4)		
6	Короткострокові кредити й позичені кошти		
7	Загальна величина основних джерел формування запасів і витрат (р.5 + р.6)		
8	Величина запасів і витрат		
9	Надлишок (+) або брак (-) власних оборотних коштів (р.3 – р.8)		
10	Надлишок (+) або брак (-) власних та довгострокових позичених джерел формування запасів та витрат (р.5 - р.8)		
11	Надлишок (+) або брак (-) загальної величини основних джерел формування запасів і витрат (р.7 – р.8)		
12	Тип фінансової ситуації		

Таблиця 12.34 - Типи фінансової стійкості

№	Типи фінансової стійкості	Умови забезпечення
1	абсолютна стійкість фінансового стану	- власні оборотні кошти забезпечують запаси і витрати
2	нормативно стійкий фінансовий стан	- запаси і витрати забезпечуються сумою власних оборотних коштів і довгостроковими позиковими джерелами
3	нестійкий фінансовий стан	- запаси і витрати забезпечуються за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів і позик, тобто за рахунок всіх основних джерел формування запасів і витрат
4	кризовий фінансовий стан	- запаси і витрати не забезпечуються джерелами їх формування; підприємство знаходиться на межі банкрутства

Таблиця 12.35 - Аналіз ліквідності балансу

Актив	Значення показника, тис. грн.		Пасив	Значення показника, тис. грн.	
	на початок періоду	на кінець періоду		на початок періоду	на кінець періоду
1. Найліквідніші активи			1. Термінові зобов'язання		
2. Високоліквідні активи			2. Короткострокові пасиви		
3. Середньоліквідні активи			3. Довгострокові пасиви		
4. Низьколіквідні активи			4. Постійні пасиви		
Коефіцієнт ліквідності					

Таблиця 12. 36 - Аналіз фінансових коефіцієнтів

№	Назва коефіцієнта	На початок періоду	На кінець періоду	Нормативні значення показника	Відхилення від нормативного значення	
					на початок періоду	на кінець періоду
1	Автономії					
2	Співвідношення позичених і власних коштів					
3	Маневреності власних коштів					
4	Забезпеченості запасів і витрат					
5	Ліквідності					
6	Абсолютної ліквідності					
7	Покриття або платоспроможності					
8	Майна виробничого призначення					
9	Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості					

Таблиця 12.37 - Нормативні значення основних оцінних показників фінансового стану підприємства

№	Показник	Нормативні значення показника
1	Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів	< 1
2	Коефіцієнт маневреності власних коштів	> 0.3
3	Коефіцієнт реальної вартості основних коштів у вартості майна підприємства	> 0.3
4	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	> 0.2
5	Проміжний коефіцієнт покриття	> 0.7
6	Загальний коефіцієнт покриття	> 1
7	Коефіцієнт чистої виручки	≥ нормальному рівню рентабельності
8	Коефіцієнт автономії	> 0.5
9	Коефіцієнт забезпечення запасів і витрат власними коштами	> 0.6 – 0.8
10	Коефіцієнт майна виробничого призначення	≥ 0.5

Продовження табл. 12.39

11	Коефіцієнт поточної ліквідності	< 2
12	Коефіцієнт маневреності капіталу, що функціонує	0 – 1
13	Коефіцієнт швидкої ліквідності	> 1
14	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	< 0.5
15	Коефіцієнт фінансової залежності	< 1
16	Коефіцієнт котирування акцій	> 1
17	Коефіцієнт забезпечення поточних активів власними оборотними коштами	> 0.1
18	Коефіцієнт співвідношення матеріально-виробничих запасів з власними коштами	1 – 2
19	Коефіцієнт накопичення амортизації	< 0.25
20	Співвідношення ліквідних і неліквідних коштів	1 : 1
21	Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	> 2
22	Коефіцієнт оперативної ліквідності	> 1

Таблиця 12.38 - Аналіз рентабельності й ділової активності підприємства

№	Назва коефіцієнта	Значення показників за періоди	
		попередній	звітний
1	Рентабельність реалізації		
2	Рентабельність всього капіталу підприємства		
3	Рентабельність основних засобів		
4	Рентабельність власного капіталу		
5	Рентабельність основного капіталу		
6	Загальна оборотність капіталу		
7	Оборотність мобільних коштів		
8	Оборотність матеріальних оборотних засобів		
9	Оборотність готової продукції		
10	Оборотність дебіторської заборгованості		
11	Середній термін обороту дебіторської заборгованості		
12	Оборотність кредиторської заборгованості		
13	Середній термін обороту кредиторської заборгованості		
14	Фондовіддача основних засобів та інших позаоборотних активів		
15	Оборотність власного капіталу		

За результатами оцінки фінансового стану підприємства зробіть висновки і розробіть заходи, щодо підвищення фондовіддачі, оборотності, рентабельності, поліпшення фінансового стану.

Оформлення заходів довільне.

Завдання 12.6.2. За даними табл. 12.24 дайте загальну оцінку майнового стану підприємства, визначивши:

- а) зміну загальної вартості майна;
- б) фактори, що впливають на зміну загальної вартості майна;

- в) співвідношення між темпами приросту оборотних і необоротних активів;
г) ймовірні причини зміни іммобілізованих коштів.

Таблиця 12.39. - Аналіз майна підприємства

№	Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення (±)	
				тис. грн.	%
1	Усього майна	245602	250144		
2	Основні й необоротні активи	230953	223106		
	- у % до загальної вартості майна				
3	Оборотні кошти разом	14649	27038		
	- у % до майна				
4	Матеріальні оборотні кошти	12196	19998		
	- у % до всіх оборотних коштів				
5	Грошові кошти й короткострокові цінні папери	1001	3546		
	- у % до всіх оборотних коштів				

Завдання 12.6.3. За даними табл. 12.25. виконайте розрахунок нормативного коефіцієнта покриття для підприємства. За даними табл. 12.26. проаналізуйте динаміку основних показників ліквідності, зіставивши їх відповідно з нормативними значеннями. Які фактори вплинули на зміну показників?

Вихідні дані – з табл. 12.39.

Таблиця 12.40- Розрахунок нормативного коефіцієнта покриття.

№ п/п	Показник	Значення показника, тис.грн		Відхилення, тис. грн.
		на початок року	на кінець року	
1	Матеріальні запаси в межах необхідної потреби	297,9	371,4	+73,5
2	Безнадійна (довгострокова) дебіторська заборгованість	79,1	81,3	+ 2,2
3	Короткострокова кредиторська заборгованість	613,1	439,7	- 173,4
4	Нормативний коефіцієнт покриття $\left[\frac{p.1 + p.2 + p.3}{p.3} \right]$?	?	?

Отримані значення показника “Нормативний коефіцієнт” внести до табл. 12.26.

Таблиця 12.41. - Оцінка динаміки основних показників ліквідності

№	Показники	На початок року	На кінець року	Відхилення (±)	Нормативні значення показників ¹
1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,18	0,26	+ 0,8	
2	Проміжний коефіцієнт покриття	0,61	1,58	+ 0,97	
3	Загальний коефіцієнт покриття: фактичний нормативний *	1,8	2,1	+ 0,3	
4	Коефіцієнт поточної ліквідності	2,8	3,0	+ 0,2	
5	Коефіцієнт критичної оцінки	1,5	1,2	- 0,3	
6	Період інкасації дебіторської заборгованості, днів	65	59	- 6	
7	Оборотність матеріальних запасів, днів	4,0	3,4	- 0,6	
8	Тривалість кредиторської заборгованості, днів	62	58	- 4	
9	Співвідношення довгострокових зобов'язань перед кредиторами і довгострокових джерел фінансування підприємства (коефіцієнт довгострокових зобов'язань)	0,35	0,8	+ 0,45	
10	Коефіцієнт поточної заборгованості	0,45	0,52	+ 0,07	
11	Співвідношення вхідних грошових потоків і заборгованості кредиторам	0,13	0,17	+ 0,04	
12	Співвідношення вхідних грошових потоків і довгострокових зобов'язань перед кредиторами	0,25	0,23	- 0,02	
13	Оборотність постійних активів	3,0	3,1	+ 0,1	
14	Оборотність усіх активів	1,11	1,18	+ 0,07	

Завдання 12.6.4. Розрахуйте суму позичених і залучених коштів, коефіцієнт автономії та фінансової стійкості господарюючого суб'єкта, дайте оцінку динаміці фінансової стійкості.

Вихідні дані: Власні кошти господарюючого суб'єкта зросли за рік на 800,0 млн. грн. (з 35000,0 до 35800,0 млн. грн.), загальна сума джерел збільшилося на 700,0 млн.грн. (з 26000,0 до 26700,0 млн. грн.).

Завдання 12.6.5. /Фінансова ситуація № 1/

За прогнозом грошові надходження і дебіторська заборгованість на підприємстві “Слава” характеризуються такими даними, тис. грн.

¹ Нормативні значення показників візьміть з табл. 12.22.

* Кожне підприємство, виходячи з конкретних умов господарювання і власних показників, визначає свій нормативний коефіцієнт покриття.

Таблиця 12.42.

Показники	Січень (факт)	Лютий (факт)	Березень (прогноз)	Квітень (прогноз)
Продаж за готівку	25	17	15	10
Продаж у кредит	95	90	80	77
Всього продано	120	107	95	87

Як показує досвід, на підприємстві “Слава” отримання готівки відбувається так: грошові кошти в місяць продажу не надходять, 80% їх надходять у наступному місяці, 17% - протягом другого наступного місяця, 2% - протягом третього місяця, а 1% складають безнадійні борги.

Визначіть:

а) надходження готівки в лютому, березні й квітні;

б) дебіторську заборгованість на 31 березня, якщо на 28 лютого її сума склала 35 тис. грн.

Зробіть висновки, дайте пропозиції щодо поліпшення фінансового стану підприємства.

Завдання 12.6.6. /Фінансова ситуація № 2/

Матеріальні запаси і наявність власних оборотних коштів чотирьох підприємств зеленого господарства характеризуються даними, наведеними в табл. 12.43.

Таблиця 12.43 - Матеріальні запаси і наявність власних оборотних коштів на чотирьох підприємствах зеленого господарства

Показники і підприємства	1.01	1.04	1.07	1.10
1	2	3	4	5
1. Матеріальні запаси підприємства				
№ 1	1325456	3079629	5424020	4829530
№ 2	74139	134788	119054	98797
№ 3	381536	479537	869192	797539
№ 4	458426	822452	1419643	1112642
2. Власні оборотні кошти підприємства				
№1	1196516	2388778	5977628	4915178
№2	64932	119323	173271	115490
№3	90956	65149	60399	93117
№4	620455	977515	1377061	1109300

За даними табл. 12.43. визначіть:

а) темпи зміни матеріальних запасів і наявності власних оборотних коштів;

б) рівні забезпеченості підприємств власними оборотними коштами за всі календарні періоди, зробіть належну оцінку динаміки цього показника.

в) які з проаналізованих підприємств і в які періоди не залежать від позикових джерел при формуванні своїх матеріальних запасів і чому?

г) що треба порадити підприємствам, в яких коефіцієнти забезпеченості запасів власними оборотними коштами не мають оптимальних значень?

Довідка: структура матеріальних запасів на підприємствах зеленого господарства: виробничі запаси – 40, незавершене виробництво – 50, готова продукція – 10%.

12.7. Фінансове планування на підприємствах міського господарства

Завдання 12.7.1. Складіть поточний фінансовий план господарюючого суб'єкта на плановий рік.

Вихідні дані: Прибуток від основної діяльності – 903 тис. грн., прибуток від інших видів діяльності – 970,4 тис. грн.; прибуток від реалізації майна – 24,1 тис. грн.; прибуток від здачі в оренду приміщень – 6791,0 тис. грн.; прибуток від позареалізаційних операцій – 1240,0 тис. грн.; податок на прибуток – 25%; погашення позики банку – 150,5 тис. грн.; збитки житлово-комунального господарства – 379,1 тис. грн.; відрахування на утримання дитячого садка – 20,0 тис. грн.; тимчасово вільні кошти фондів економічного стимулювання на початок року – 370,0 тис. грн.

Розрахунки необхідних показників виконайте згідно з наведеними далі методиками і зведіть результати у фінансовий план (баланс доходів та витрат).

1. Розрахунок прибутку

Загальний (балансовий) прибуток як загальну суму фінансових результатів усіх видів діяльності розрахуйте в табл. 12.44.

Таблиця 12.44 – Розрахунок загального (балансового) прибутку

№	Показники	Сума, тис. грн.
1	Всього доходів від реалізації послуг за встановленими тарифами	
2	Всього експлуатаційні витрати (повна собівартість)	
3	Прибуток від основної діяльності	
4	Прибуток від інших видів діяльності	
5	Прибуток від реалізації майна	
6	Прибуток від здачі в оренду приміщень	
7	Прибуток від реалізаційних операцій	
8	Інші прибутки (+), збитки (-)	
	Всього загальний (балансовий) прибуток	

Розрахуйте структуру загального (балансового) прибутку, проаналізуйте її і зробіть висновки щодо резервів збільшення загального (балансового) прибутку.

Далі треба розподілити загальний (балансовий) прибуток за напрямками.

Розрахунок виконайте в табл. 12.45.

Таблиця 12.45 - Розподіл (використання) прибутку.

Показники	Сума, тис. грн.
Прибуток на плановий рік - всього У тому числі: - податок на прибуток - процент банку за кредит - відрахування до фондів нагромадження (виробничого і соціального розвитку) - відрахування до фонду споживання - на капітальне будівництво - на приріст нормативу власних оборотних коштів - на погашення довгострокового кредиту - збитки житлово-комунального господарства - інші	

Складіть структуру напрямків використання загального (балансового) прибутку і проаналізуйте її. Зробіть висновки.

2. Розрахунок амортизаційних відрахувань

Розрахунок амортизаційних відрахувань на плановий рік виконайте, виходячи з наведеної методики і вихідних даних в табл. 12.31.

Дані табл.12.46 про середньорічну вартість основних фондів згрупуйте у чотири групи і розрахуйте суму амортизаційних відрахувань. Результати занесіть до табл.12.47.

Таблиця 12.46.

Групи й види основних фондів	Сума, тис. грн.
Всього основних фондів	357798,0
У тому числі	
- будівлі	154051,0
- споруди	7630,0
- передавальні пристрої	139231,0
- машини та обладнання	45475,0
- транспортні засоби	7583,0
- інформаційні споруди	1204,0
- інструменти та інвентар	2458,0
- інші основні фонди	166,0

Таблиця 12.47. - Розрахунок амортизаційних відрахувань

Група основних фондів	Середньорічна вартість основних фондів, тис.грн.	Норма амортизаційних відрахувань, %	Сума амортизаційних відрахувань, тис.грн.
1 група		8	
2 група		40	
3 група		24	
4 група		60	
Всього			

Проаналізуйте структуру основних засобів і розподіліть нараховану амортизацію за напрямками використання.

3. План фінансування капітальних вкладень

Капітальні вкладення - це сукупність процесів (нове будівництво, реконструкція, технічне переозброєння та ін.), у результаті яких з'являються нові основні фонди.

Підприємства міського господарства для капіталовкладень використовують такі джерела фінансування: асигнування з бюджету; позабюджетні кошти; позики, кошти інших підприємств і організацій; власні

джерела фінансування (амортизація, прибуток, економія від виконання робіт господарським способом, мобілізація внутрішніх ресурсів, фонди нагромадження (виробничого і соціального розвитку і т.д.); кошти фінансового лізингу.

Структура джерел фінансування капіталовкладень не є постійною. З урахуванням цього складіть план фінансування за формою, наведеною в табл. 12.32, після цього розрахуйте структуру джерел фінансування. Проаналізуйте її і зробіть висновки.

Таблиця 12.48 - Розрахунок плану фінансування капіталовкладень, тис. грн.

Показники	Вихідні дані
1. Обсяг капіталовкладень на плановий рік	14000,0
У тому числі:	
- виконуваних господарським способом	120,0
2. Внутрішні джерела фінансування капітального будівництва, що виконується господарським способом:	
- плановий прибуток	6%
- завдання щодо зниження собівартості	3%
3. Мобілізація внутрішніх ресурсів	8,0
4. Кредити банку	100,0
5. Асигнування з бюджету	
6. Амортизаційні відрахування	
7. Прибуток	

4. Розрахунок приросту сталих пасивів

Основним джерелом фінансування розвитку виробничих засобів є прибуток підприємства. Разом з тим використовують й інші джерела фінансування. Так, для фінансування розвитку оборотних фондів використовують кошти, прирівняні до власних, - так звані сталі пасиви. Під останніми розуміють постійну заборгованість підприємства: по заробітній платі робітникам і службовцям; по нарахуваннях на заробітну плату для соціального

розвитку; по деяких видах податків; постачальникам за товари, строк оплати яких не настав; споживачам (при деяких формах розрахунків) та ін.

Існує декілька варіантів методики розрахунку сталих пасивів. У цілому сутність їх полягає у визначенні постійної заборгованості. Остання визначається кількістю днів між нарахуванням і фактичною оплатою відповідних витрат. Наприклад, якщо заробітна плата нараховується першого числа місяця, а її виплата відбувається сьомого, то до сталих пасивів зараховується шестиденна заборгованість.

Визначіть суму сталих пасивів на плановий рік, приріст або скорочення сталих пасивів за методикою, наведеною в табл. 12.49. Після розрахунків проаналізуйте їх результати, визначіть напрямки використання приросту сталих пасивів.

Таблиця 12.49 - Розрахунок приросту сталих пасивів

Показники	тис. грн.
1. Фонд заробітної плати на плановий рік - всього	10472,0
2. Відрахування на соціальне страхування	
- %	37,5
- сума, тис. грн.	
3. Сума заробітної плати з відрахуваннями	?
4. 6-денна заборгованість по заробітній платі з відрахуваннями на соціальне страхування	?
5. Резерв видатків	1,4
6. Інші сталі пасиви	7,2
7. Всього сталих пасивів на плановий рік	?
8. Сума сталих пасивів у звітному році	240,5
9. Приріст сталих пасивів	?
10. Скорочення сталих пасивів	?

5. Розрахунок потреби підприємства у власних оборотних коштах на плановий рік і приросту нормативу власних оборотних коштів

Виконайте розрахунок нормативу власних оборотних коштів за методикою, наведеною в табл. 12.50.

Таблиця 12.50 - Розрахунок нормативу власних оборотних коштів

Показники	тис. грн.
1. Витрати на експлуатацію за звітний рік	
- всього за рік, тис.грн.	240500,0
- одноденні витрати, тис.грн.	668,1
2. Норматив власних оборотних коштів за звітний рік	37010,3
	55,4
- сума, тис. грн.	247970,0
- в днях	?
3. Витрати на експлуатацію в плановому році	
- всього за рік, тис.грн.	?
- одноденні, тис.грн.	55,2
4. Норматив власних оборотних коштів на плановий рік	
- сума, тис.грн.	?
- в днях	?
5. Зміна нормативу власних оборотних коштів	
- приріст, тис. грн	
- скорочення, тис. грн.	

6. Визначення джерел фінансування приросту нормативу власних оборотних коштів

Кожне підприємство щорічно розраховує суму нормативу власних оборотних коштів і її зміни порівняно з минулим роком. Збільшення суми нормативу називають приростом нормативу власних оборотних коштів, а зменшення - скороченням нормативу власних оборотних коштів.

Приріст нормативу власних оборотних коштів потребує додаткових джерел фінансування. Ними можуть бути як власні кошти підприємства, так і короткострокові позики банків. Розрахунок джерел фінансування виконайте за табл. 12.51.

Таблиця 12.51 - Розрахунок джерел фінансування приросту нормативу власних оборотних коштів

№	Показники	Сума, тис. грн.
1	Приріст нормативу власних оборотних коштів	
2	Джерела фінансування - всього	
	У тому числі:	
	- приріст сталих пасивів	
	- прибуток	
	- асигнування з бюджету	
	- інші джерела фінансування	

Скорочення нормативу власних оборотних коштів означає вивільнення з обороту коштів підприємства. Вивільнені з обороту кошти можуть бути використані на інші цілі або перераховані у фонд нагромадження.

7. Розрахунок використання чистого прибутку

Чистий прибуток, тобто прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства, витрачається ним на формування фондів нагромадження, споживання та створення резервного фонду. Співвідношення відрахувань до кожного фонду, як правило, зафіксовані у статуті підприємства і затверджені його керівником.

Щорічно при розробці плану розвитку підприємства складають і кошториси витрачання планового чистого прибутку.

Розрахований чистий прибуток, що залишається для формування фондів, розподіліть у такому співвідношенні:

1. Фонд нагромадження - 55%;
2. Фонд споживання - 30%;
3. Резервний фонд - 15%.

Розрахунок відрахувань до фондів виконайте у табл. 12.52.

Таблиця 12.52 - Формування фондів економічного стимулювання

№ п/п	Показники	Сума, тис. грн.
1	Резервний фонд	
2	Фонд споживання	
3	Фонд нагромадження (розвитку виробництва) - всього	
	У тому числі за рахунок відрахувань від:	
	- прибутку	
	- амортизації	
	- виручки від реалізації майна	
	- приросту сталих пасивів	
	- скорочення нормативу власних оборотних коштів	
	- інші	

8. Складання балансу доходів і видатків

За результатами попередніх розрахунків складіть баланс доходів і видатків підприємства. Розрахунок виконайте за формою, наведеною у табл. 12.37.

Склавши баланс доходів і видатків, визначте його структуру і зробіть висновки.

9. Складання таблиці "Шахматка"

Заключним розрахунком фінансового плану підприємства є складання перевіркової таблиці "Шахматка". Її складають для логічної перевірки розрахунків балансу доходів і видатків. Основна мета таблиці - пересвідчитися, що окремі джерела доходів спрямовані на видатки саме за їхньою економічною ознакою і відповідно до діючого законодавства. "Шахматку" складіть за формою, наведеною у табл. 12.38.

Таблиця 12.53. - Баланс доходів і видатків

Найменування статей	Сума, тис. грн.	Найменування статей	Сума, тис. грн.
<u>Доходи і надходження коштів</u> - Прибуток (загальний) - Прибуток та економія від зниження собівартості капітальних робіт, виконуваних господарським способом - Амортизаційні відрахування на повне відтворення - всього - Мобілізація внутрішніх ресурсів у капітальному будівництві, що виконується господарським способом - Виручка від реалізації майна, що вибуває - Приріст сталих пасивів - Кошти батьків на утримання дитсадків - Інші		<u>Витрати та відрахування</u> - Капітальні вкладення - Приріст нормативу власних оборотних коштів - Відрахування до резервного фонду - Відрахування до фонду споживання - Відрахування до фонду нагромадження - Збитки житлово-комунального господарства - Видатки на утримання дитсадків - Інші	
Всього доходів і надходжень		Всього витрати та відрахування	
Кредитні взаємовідносини			
<u>Кредити отримані</u> Довгострокові кредити банків на капіталовкладення		<u>Погашення кредитів</u> -Погашення довгострокових кредитів банків на капіталовкладення. -Сплата процентів за банківські кредити	
Всього сума кредитів		Всього погашено кредитів та сплачено процентів за кредит	
<u>Асигнування з бюджету</u> На капіталовкладення На приріст нормативу власних оборотних коштів Інші Всього асигнувань з бюджету Всього доходів, надходжень, асигнувань з бюджету та кредитів банків		<u>Платежі до бюджету</u> -Податок на прибуток -Вилучення частини амортизаційних відрахувань на повне відтворення основних фондів -Інші платежі Всього платежів до бюджету Всього витрати, відрахування, платежі до бюджету та погашення кредитів банків	

Таблиця 12.54 – Таблиця для перевірки (шахматка) до фінансового плану

Витрати \ Джерела коштів	Прибуток (окрім прибутку від кап. робіт, виконаних господарським способом)	Прибуток та економія від зниження будівництва господарським способом	Мобілізація внутрішніх ресурсів у капітальному будівництві	Амортизація	Виручка від реалізації вибулого майна	Приріст сталих пасивів	Кредити банків	Батьківські кошти на утримання дитячих садків	Асигнування з бюджету			Всього
1. Капіталовкладення 2. Проценти за користування банківським кредитом 3. Приріст нормативу власних оборотних коштів 4. Збитки житлово-комунального господарства 5. Резервний фонд 6. Фонд споживання 7. Фонд нагромадження (розвитку виробництва) 8. Витрати на утримання дитячих садків 9. Погашення довгострокових позичок на централізовані капіталовкладення 10. Платежі до бюджету - всього У тому числі: - податки з прибутку - вилучення амортизаційних відрахувань на повне відтворення основних фондів 11. 12.												
Всього:												

Глосарій

А

Аванс - Аванс - сума коштів, що надається в рахунок майбутніх платежів і витрат у випадках, передбачених законодавством.

Административно-хозяйственные расходы - Адміністративно-господарські видатки - витрати, пов'язані з управлінням і обслуговуванням підприємств, організацій.

Акт ревизии - Акт ревізії - документ, який складає ревізор після перевірки правильності й законності фінансово-господарської діяльності підприємства, організації, установи. В А.Р. викладаються документально обґрунтовані факти, виявлені ревізією недоліки. А. Р. підписують ревізор, керівник і головний бухгалтер підприємства (установи, організації), що перевірялося.

Акцепт - Акцепт - форма безготівкових розрахунків. Використовується в основному негативний А., тобто платник письмово повідомляє банк тільки в разі незгоди сплатити за розрахунковими документами, що надійшли на його адресу протягом 3 робочих днів. Якщо протягом 3 днів платник не відмовився від сплати, платіжне доручення вважається акцептованим. А. може бути наступним і попереднім. При наступному А. платник може відмовитися від сплати протягом 3 днів після списання коштів з його рахунку. При попередньому А. банк може списати кошти з рахунку платника тільки після закінчення строку А., тобто через 3 дні, якщо платник не відмовиться від сплати.

Акционерное общество - Акціонерне товариство - форма об'єднання підприємств, організацій, окремих осіб. А.Т. має статутний фонд, поділений на певну кількість акцій однакової номінальної вартості, і відповідає за зобов'язаннями тільки своїм майном. Акціонери відповідають за зобов'язаннями А.Т. тільки в межах належних їм акцій. Розрізняють відкрите А.Т., акції якого можуть реалізуватися шляхом відкритої передплати і

купівлі-продажу на біржах; закрите А.Т., акції якого розповсюджуються тільки між засновниками. Вищим органом А.Т. є загальні збори, виконавчим - правління, контролює фінансово-господарську діяльність ревізійна комісія з числа акціонерів, а діяльність виконавчого органу - рада (спостережна рада).

Акционирование - Акціонування - форма приватизації державної і приватної власності. А. - одна з найважливіших умов перетворення частини державної власності в акціонерну, коли співвласниками підприємства можуть бути його окремі працівники, трудовий колектив в цілому і держава.

Акция - Акція - цінний папір, що засвідчує пайову участь у статутному фонді акціонерного товариства і право на участь в управлінні ним.

Амортизация - Амортизація - поступовий знос основних засобів і перенесення, в міру зношення, їх вартості на вироблену продукцію.

Амортизационные отчисления - Амортизаційні відрахування - проводяться за встановленими нормами амортизації основних засобів.

Ассоциация хозяйственная - Асоціація господарська - договірне об'єднання підприємств, що створюється з метою спільного здійснення виробничо-господарських функцій.

Аудит - Аудит - перевірка, що здійснюється з метою підвищення рентабельності підприємства.

Б

База - База - сукупність показників за конкретний час, що використовуються як основа для порівняння.

Базисная цена - Базисна ціна - фіксована в договорах або преїскурантах ціна товару з установленими параметрами якості, специфікації, розміру, складу та ін.

Баланс доходов и расходов (финансовый план) - Баланс доходів і видатків (фінансовий план) - документ, в якому характеризуються фінансові результати діяльності господарських структур різних рівнів управління.

Балансовая (общая) прибыль - Балансовий (загальний) прибуток - загальна сума прибутку підприємства від усіх видів діяльності за звітний період, отримана як на території України, її континентальному шельфі, у виключній (морській) економічній зоні, так і за її межами, що відображена в його балансі і включає прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг), в тому числі продукції допоміжних і обслуговуючих виробництв, що не мають окремого балансу, основних фондів, нематеріальних активів цінних паперів, валютних цінностей, інших видів фінансових ресурсів та матеріальних цінностей, а також прибуток від орендних (лізингових) операцій, роялті, а також від позареалізаційних операцій.

Банки - Банки - фінансові підприємства, які здійснюють функції кредитування і розрахунків.

Банковская система Украины - Банківська система України - організується державою самостійно, є дворівневою, включає в себе Національний банк України і комерційні банки різних видів і форм діяльності.

Банкротство - Банкрутство - відсутність коштів і відмова у зв'язку з цим платити за своїми борговими зобов'язаннями, неплатоспроможність, фінансовий крах.

Бартер - Бартер - вид товарообмінної операції, обмін товарами на еквівалентну суму, без переказу відповідних грошових сум.

Бестарифная оплата - Базтарифна оплата - один з принципів розподілу фонду оплати праці.

Бизнес - Бізнес - господарська діяльність (справа), що приносить дохід або дає іншу вигоду.

Бизнес-план - Бізнес-план - ретельно підготовлений документ, що всебічно розкриває запропонований комерційний захід.

Биржа - Біржа - 1) організаційна форма оптової торгівлі. 2) систематичні операції з купівлі-продажу цінних паперів, золота, валюти.

Биржевой курс - **Біржовий курс** - вартість цінних паперів на фондовій біржі.

Биржевая прибыль - **Біржовий прибуток** - доход від торгівлі цінними паперами на фондовій біржі.

Бюджет - **Бюджет** - план доходів і видатків держави, установ, підприємств на певний строк (бюджетний період).

В

Валовой общественный продукт - **Валовий суспільний продукт** - вартість матеріальних благ, створених суспільством протягом певного періоду.

Валюта - **Валюта** - 1) грошова одиниця та її тип (золота, срібна, паперова); 2) грошові знаки зарубіжних держав, а також кредитні й платіжні документи в іноземних грошових одиницях.

Венчурный капитал - **Венчурний капітал** - інвестиції у формі випуску нових акцій, що відіграють провідну роль у господарському фінансуванні. В. К. - це капітал, що вкладається в нові сфери діяльності. Він, як правило, пов'язаний з великим ризиком.

Венчурные предприятия - **Венчурні підприємства** - підприємства, зайняті науковими дослідженнями, інженерними розробками, створенням і впровадженням нововведень, у тому числі за замовленнями великих фірм і державних субконтрактів. До них прилучається широкий спектр підприємств, зайнятих маркетингом, інжинірингом, рекламою, що надають консультативні послуги, допомагають у фінансуванні (фірми венчурного капіталу).

Внебюджетные средства - **Позабюджетні кошти** - їх отримують бюджетні установи окрім асигнувань, що виділяються з бюджету. П. К. витрачаються строго за призначенням, зберігаються на окремих поточних рахунках. Розпорядниками П. К. є керівники бюджетних установ, яким

надано право розпоряджатися бюджетними асигнуваннями. До позабюджетних належать спеціальні кошти, суми за дорученнями та депозитні суми. Спеціальні кошти - це доходи бюджетних установ від реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг чи впровадження іншої діяльності. Витрачати спеціальні кошти дозволяється лише після затвердження їх кошторисів. Бюджетні установи зобов'язані витрачати спеціальні кошти в межах затверджених кошторисів і фактичного надходження доходів по кожному виду спеціальних коштів.

Внереализационная операция - Позареалізаційна операція - діяльність підприємства, безпосередньо не пов'язана з реалізацією продукції (робіт, послуг) та іншого майна, включаючи основні фонди, нематеріальні активи, продукцію обслуговуючого і допоміжного виробництва.

Выручка предприятия - Виручка підприємства - кошти, одержані підприємством від продажу товарів, реалізації послуг і виконання робіт.

Г

Гиперинфляция - Гіперінфляція - переповнення понад певну межу каналів обігу паперових грошей і знецінення їх внаслідок надлишкового випуску. Г. - найвищий ступінь інфляції, коли втрачається будь-яка можливість керування процесами грошового обігу. Під час Г. різко знецінюється грошова одиниця, відбувається розлад у платіжному обороті, порушуються нормальні господарські зв'язки.

Государственный бюджет Украины - Державний бюджет України - централізований фонд фінансових ресурсів держави, що використовується для виконання покладених на нього функцій, передбачених Конституцією.

Государственное регулирование - Державне регулювання - форма цілеспрямованого впливу держави на економіку з метою забезпечення або підтримання її функціонування у заданому режимі, або для зміни і розвитку економічних явищ чи їх зв'язків. Регулювання здійснюється за допомогою системи норм і заходів. Останні регламентують поведінку господарських

суб'єктів через адміністративні методи впливу: закони, накази, інструкції, а також через систему економічних методів, регуляторів: ціни, податки, банківські проценти, преференції, санкції та ін.

Городское хозяйство - Міське господарство - комплекс підприємств, організацій та господарств, розташованих на території міста (або поселення міського типу), які обслуговують матеріально-побутові й культурні потреби населення, що в ньому мешкає. М.Г. охоплює житлово-комунальне господарство міста та підприємства побутового обслуговування населення, будівельну промисловість та підприємства з виробництва місцевих будівельних матеріалів, систему установ і підприємств міської торгівлі, громадського харчування, охорони здоров'я, освіти та ін. Незважаючи на суттєві розбіжності, ці галузі господарства вирішують загальне завдання - обслуговують потреби населення того міста, на території якого вони розташовані. Саме тому кількість підприємств міського господарства та обсяг їх діяльності визначаються в основному кількістю населення та характером його розселення. Житлово-комунальне господарство є найбільшою частиною міського господарства. Воно включає житловий фонд, комунальні підприємства та споруди зовнішнього благоустрою міст.

Комунальні підприємства поділяють на три групи: 1) санітарно-технічні - водопровід, каналізація, лазні, пральні та ін.; 2) транспортні - метрополітен, трамвай, тролейбус, автобус, таксі, міський вантажний транспорт загального користування та ін.; 3) енергетичні - теплові, електричні й газові мережі, комунальні котельні, електричні станції та ін.

Спорудами зовнішнього благоустрою є шляхи і тротуари, міські мости, зелені насадження, освітлення вулиць тощо.

Д

Депозити - Депозити - кошти, що тимчасово зберігаються в якійсь установі і належать іншим юридичним особам та громадянам. За певних умов

Д. передаються за призначенням, після закінчення строку позовної давності - у бюджет.

Дефицит - Дефіцит - перевищення видатків над доходами, пасиву балансу - над його активом; нестача матеріальних цінностей порівняно з потребою в них.

Дивиденды - Дивіденди - прибуток, отриманий від здійснення корпоративних прав, включаючи доходи, нараховані у вигляді процентів на акції або на внески до статутних фондів, за винятком доходів, отриманих від торгівлі корпоративними правами, та доходів від операцій з борговими зобов'язаннями і вимогами.

Дилер - Ділер - особа (або фірма), яка здійснює біржове або торговельне посередництво. Ділери діють від свого імені і можуть виступати посередниками між брокерами, іншими ділерами, клієнтами. Ділер може виступати посередником у торговельних операціях купівлі-продажу цінних паперів, товарів і валюти.

Дисконт - Дисконт - купівля банками векселів до закінчення строку з вирахуванням процентів; знижка з ціни товару, валюти; різниця між реальним і номінальним курсом акцій.

Дисконтная политика - Дисконтна політика - політика підвищення або зниження ставок за купівлю векселів центральними емісійними банками країн для регулювання попиту й пропозиції позичкових капіталів, стану платіжного балансу і валютних курсів.

Дотация - Дотація - асигнування з державного бюджету на покриття збитків, для збалансування нижчестоячих бюджетів, доплата.

Дуополия - Дуополія - ринкова ситуація, коли існують лише два виробники, які пропонують ідентичну продукцію.

Дуопсония - Дуопсонія - ринкова ситуація, коли існують лише два покупці ідентичної продукції, яку пропонують чисельні виробники.

Е

Емкость рынка - Ёмкість ринку - можливий обсяг реалізації товарів на ринку, що визначається розмірами платоспроможного попиту.

З

Залог - Застава - один із засобів забезпечення зобов'язань; ефективний і надійний засіб захисту інтересів кредитора. Предметом застави може бути як рухоме, так і нерухоме майно, що передається кредитору.

Земельний налог - Земельний податок - різновид плати за землю, обов'язковий платіж, що його сплачують до бюджету власники землі та землекористувачі (крім орендарів). Розмір З. П. залежить від якості та місцезнаходження земельної ділянки на підставі кадастрової оцінки і встановлюється у вигляді платежів за одиницю земельної площі з розрахунку на рік.

Золотое обеспечение - Золоте забезпечення - запас золота в центральному банку держави для покриття банківської емісії, а в ряді країн і для забезпечення поточних рахунків та інших зобов'язань, що підлягають оплаті по пред'явленню.

Золотой запас - Залотий запас - резервний фонд золота у зливках і монетах, що належать центральному емісійному банку або скарбниці країни.

И

Иммобилизация капитала - Імобілізація капіталу - перетворення капіталу акціонерної компанії у капітал приватних підприємств; укладення оборотних коштів у малорухомі цінності (процентні папери, що не котируються на біржі, та ін.).

Инвестиции - Інвестиції - довгострокове вкладання капіталу (коштів) у різні галузі економіки, переважно за межами країни. Майнові та інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті яких утворюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект. Такими цінностями є: 1) грошові кошти,

цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери; 2) рухоме і нерухоме майно (будови, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності); 3) майнові права, що випливають з авторського права, ноу-хау, досвід та інші інтелектуальні цінності:

4) права користування землею та іншими природними ресурсами, тощо.

Иновация - Іновація - вкладання коштів в економіку, що забезпечує зміну поколінь техніки і технології; нова техніка, технологія, що є результатом досягнень науково-технічного прогресу.

Интеллектуальная собственность - Інтелектуальна власність - продукт інтелектуальної творчої праці. Об'єктами інтелектуальної власності є: твори науки і літератури, мистецтва та інших видів творчої діяльності у сфері виробництва, в тому числі: відкриття, винаходи, раціоналізаторські пропозиції, промислові зразки, програми для ЕОМ, бази даних, експертні системи ноу-хау, торговельні секрети, товарні знаки, фірмові назви тощо.

Инфляция - Інфляція - збільшення кількості паперових грошей, що є в обігу в державі, понад потреби господарського обігу, процес знецінювання грошей.

Инфраструктура - Інфраструктура - комплекс виробничих і невиробничих галузей, що забезпечують умови відтворення: шляхи, зв'язок, транспорт, освіта, охорона здоров'я. Основна виробнича інфраструктура - мережа енергопостачання, транспорту і зв'язку.

Ипотека - Іпотека - застава нерухомості (землі, будов, споруд тощо) як засобу забезпечення позики, іпотечного кредиту.

К

Кадастр - Кадастр - опис і оцінка будь-яких об'єктів.

Казна - Казна - сховище коштів, дорогоцінностей, а також сукупність фінансових ресурсів у централізованих державах.

Капиталовложения - Капіталовкладення - вклад інвестицій у відтворення основних фондів шляхом будівництва нових і реконструкції, розширення і технічного переозброєння діючих підприємств промисловості, сільського господарства і галузей невиробничої сфери.

Коммерческая тайна - Комерційна таємниця - право підприємців, діяльність яких дозволена законодавством та установчими документами, і банків на нерозголошення виробничих, торговельних, фінансових операцій. Проте законодавство зобов'язує суб'єктів підприємництва пред'являти податковим інспекціям бухгалтерські книги, відомості, довідки, звіти та ін., необхідні для цілей оподаткування, вимагаючи від посадових осіб дотримання комерційної і службової таємниці. Під К.Т. підприємства маються на увазі відомості, пов'язані з виробництвом, технологічною інформацією, управлінням, фінансами та іншою діяльністю підприємства, які не є державною таємницею, але розголошення яких може завдати шкоди його інтересам. Склад цих відомостей і порядок захисту визначаються керівником підприємства.

Коммерческий расчет - Комерційний розрахунок - метод ведення господарства шляхом порівняння у вартісній (грошовій) формі затрат і результатів господарської діяльності.

Корпоративные права - Корпоративні права - права власності на частину (пай) у статутному фонді юридичної особи, створеної відповідно до законодавства про господарські товариства, включаючи право на управління та отримання відповідної частки прибутку такої юридичної особи.

Л

Лимитед - Лімітед - цим терміном позначається обмежена відповідальність компанії, товариства, банку за зобов'язаннями. Відповідно до Закону України від 19 вересня 1991 р. "Про господарські товариства",

учасники товариства несуть відповідальність за зобов'язаннями тільки в межах їхніх вкладів у статутний фонд.

Лицензия - Ліцензія - офіційний дозвіл. Розрізняють такі види Л.: на вивіз товарів народного споживання; на певний вид діяльності; на експорт та імпорт; патентна. Вивіз за межі України продовольчих і непродовольчих товарів народного споживання всіма підприємствами (незалежно від форми власності і господарювання), громадянами, які займаються підприємницькою діяльністю, здійснюється за Л., що видаються на клопотання заінтересованих осіб на строк від кварталу до року, в порядку, передбаченому постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 1991 р. "Про порядок вивозу товарів народного споживання за межі УРСР". Л. на певний вид діяльності отримують підприємці (як юридичні особи, так і громадяни) які займаються медичною, ветеринарною, юридичною практикою тощо.

Локо - Локо - 1) ціна товару, визначена за місцем його перебування (без урахування доставки); 2) операція з іноземною валютою або цінними паперами, розрахунок за якою проводять готівкою на тій самій біржі, де було здійснено цю операцію.

М

Малое предприятие - Мале підприємство - заново створене або діюче підприємство (незалежно від форми власності) у промисловості й будівництві з чисельністю працюючих до 200 чол. , у науці - до 100, інших галузях виробничої сфери - до 50, невиробничої - до 25, у роздрібній торгівлі - до 15 чоловік. Багатoproфільні підприємства, що здійснюють декілька видів діяльності, належать до малих за критеріями того виду діяльності, який займає найбільшу частину в обсязі реалізації продукції (робіт, послуг).

Маржа - Маржа - величина, що виражає різницю між двома показниками. Так, у договорах купівлі-продажу М. зветься різниця між максимальною і мінімальною кількістю товару, яка має бути поставлена; в договорах морського перевезення (фрахтування судна)- між максимальною

ваговою вантажопідйомністю судна і вагою вантажу, що його фрахтувач зобов'язаний здати для перевезення; в договорах позики - між оцінною сумою забезпечення і сумою надання позики; в біржових операціях, коли укладено строкову угоду, - між ціною, що вказана в угоді, і біржовою ціною на день виконання зобов'язання за угодою. У біржових операціях М. зветься також різниця між зазначеними в біржових котировках цінами продавців і цінами покупців.

Менеджемент - Менеджмент - управління (планування, регулювання, контроль), керівництво, організація виробництва. Сукупність методів, форм, засобів управління виробництвом для досягнення поставленої мети (підвищення ефективності виробництва, збільшення прибутку).

Менеджер - Менеджер - управляючий, керівник, директор, завідуючий, адміністратор, найманий професійний управляючий, що не є власником компанії.

Монопсонія - Монопсонія - стан ринку, при якому виробник товару - багато конкуруючих між собою підприємств, а покупець - один, у зв'язку з чим він стає найсильнішим контрагентом на ринку, примушуючи виробників знижувати ціни, зменшуючи обсяг закупок.

Н

Накладные расходы - Накладні витрати - витрати на господарське обслуговування виробництва та управління, виступають додатковими до основних витрат і зараховуються разом з ними в собівартість продукції, робіт, послуг. Склад Н.В. відрізняється по галузях народного господарства.

Национальный доход - Національний прибуток - частина валового суспільного продукту, за винятком витрачених на його створення засобів виробництва. Має натуральну і вартісну форми. Натурально речовий склад Н.П. включає предмети вжитку (для задоволення власних потреб населення) і засоби виробництва для розширеного відтворення, створення резервів. За вартісною формою Н.П. - заново створена за рік вартість, що складається з двох

частин: необхідного (направляється на оплату праці, на виплати й пільги із суспільних фондів споживання) і додаткового продукту (направляється на розширення виробництва; розвиток невиробничої сфери). Внаслідок розподілу і перерозподілу Н.П. формуються фонд нагромадження і фонд споживання.

Незавершенное производство - Незавершене промислове виробництво - продукція, не закінчена виробництвом у межах даного підприємства.

Неликвид - Неліквід - майно, що не може бути використане на даному підприємстві.

Нематериальные активы - Нематеріальні активи - вартість об'єктів промислової і інтелектуальної власності, а також інших аналогічних прав, визнаних об'єктом права власності конкретного підприємства.

Ненормируемые оборотные средства - Ненормовані оборотні кошти - Незаплановані кошти, що функціонують у сфері обігу. До Н.О.К. відносять кошти, вкладені в готову продукцію, відвантажену покупцям, кошти в розрахунках і грошові кошти підприємств у касі та на розрахунковому рахунку.

Необлагаемый минимум - Неоподаткований мінімум - Сума доходів (у грошовій чи натуральній формі), що не підлягає оподаткуванню.

Нетто - Нетто - а) вага товару без упаковки (тари); б) ціна товару за вирахуванням знижок; в) чистий прибуток або доход бюджету після вирахування витрат.

Норматив оборотных средств - Норматив оборотних коштів - встановлювана фінансовим планом мінімальна сума грошових коштів, постійно необхідних підприємству для організації виробничої діяльності. Мета встановлення Н.О.К. - забезпечити з мінімальними запасами матеріальних ресурсів, обсягами незавершеного виробництва, готової продукції нормальну безперебійну роботу підприємств. Величина Н.О.К. являє собою результат

суми одноденних витрат за кошторисом видатків на норму оборотних коштів по днях. Розрізняються Н.О.К. сукупні (загальна сума оборотних коштів) та індивідуальні (розміри коштів по елементах).

Нормирование оборотных средств - Нормування оборотних коштів - розробка науково обгрунтованих нормативів власних оборотних коштів підприємств, що забезпечують безперебійний процес виробництва і реалізації продукції, здійснення розрахунків у встановлені строки. При Н.О.К. враховується мінімальна потреба підприємств у грошових коштах не тільки для основної діяльності, а й для капітального ремонту основних фондів, що здійснюється госпспособом, для підсобних і допоміжних виробництв, що не переведені на госпрозрахунки.

Ноу-хау - Ноу-хау - науково-технічні, комерційні, організаційні знання, відомості, володіння якими забезпечує певні переваги підприємству, особі, яка їх одержала. Ноу-хау не патентується, тому в договорах з ноу-хау є пункт про збереження конфіденційності відомостей, що передаються, і про відшкодування збитків у випадку його порушення. Ноу-хау певного виробничого процесу є власністю тієї чи іншої фірми і відповідно стає предметом купівлі-продажу.

О

Облигация - Облігація - цінний папір, що засвідчує внесення його власником грошових коштів і підтверджує зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість у передбачуваний строк, з оплатою фінансового процента, що приносить держателям встановлений наперед доход у вигляді процента на строк до погашення цієї облігації. Відрізняється від акції, доход від якої змінюється залежно від доходності підприємства.

Оборачиваемость оборотных средств - Оборотність оборотних засобів - показник ефективності використання оборотних засобів. Оборотні засоби у своєму русі проходять ряд стадій: на першій - оборотні засоби змінюють грошову форму на товарну, на другій - відбувається процес продуктивного

споживання предметів праці, що завершується виробництвом готової продукції, на третій - оборотні засоби вступають у сферу обігу і після реалізації продукції повертаються до грошової форми. В цілому утворюється безперервний рух оборотних засобів, у якому вони постійно перебувають на всіх стадіях свого кругообороту. Економічне значення О.О.З. полягає в тому, що від неї залежить розмір коштів, що їх потребує підприємство при даних обсягах виробництва і реалізації продукції.

О.О.З. підприємств визначають за допомогою таких показників: коефіцієнта оборотності (відношення суми реалізованої підприємством продукції за рік до середньорічного залишку оборотних засобів); тривалості одного обороту (в днях); суми оборотних засобів на 1 грн. реалізованої продукції за певний період.

Оборотные средства - Оборотні засоби - на підприємствах і в господарських організаціях сукупність оборотних фондів виробництва і фондів обігу. О.З. які перебувають у виробництві, належать до оборотних фондів, а ті, що їх використовують у сфері обігу, - до фондів обігу. За структурою оборотні засоби поділяють на матеріальні й грошові.

До матеріальних входять: основні матеріали і куповані напівфабрикати, тобто предмети праці, які являють собою основу вироблюваного продукту; допоміжні матеріали, які сприяють процесові виробництва; паливо і пальне; тара і тарні матеріали; запасні частини; малоцінні й швидкозношувані предмети; насіння; тварини на відгодівлі; незавершене виробництво; витрати майбутніх періодів; запаси готової продукції.

До грошових О.З. належать: товари, відвантажені покупцеві, гроші за які ще не одержано; кошти в касі підприємства і на його рахунках у банку; кошти у розрахунках (дебіторська заборгованість).

О.З. бувають нормовані (запаси і затрати) і ненормовані (грошові кошти, розрахунки та інші активи). Джерела утворення О.З.: потреби в нормованих О.З. забезпечуються головним чином з власних коштів, а ненормованих - покриваються кредитами.

Оборотные фонды - Оборотні фонди - частина виробничих фондів, що повністю споживається в кожному виробничому циклі, повністю переносить свою вартість на створену продукцію і для продовження виробництва відтворюється як в натуральній, так і у вартісній формі після кожного виробничого циклу.

Обычная цена на продукцию (работы, услуги) - Звичайна ціна на продукцію (роботи, послуги) - це ціна, не менша від середньозваженої ціни реалізації аналогічної продукції (робіт, послуг) за будь-якими іншими угодами купівлі-продажу, укладеними з будь-якою третьою стороною протягом 30 календарних днів, що передували даті реалізації, за винятком випадків, коли ціни внутрішньої реалізації підлягають державному регулюванню згідно з порядком ціноутворення, встановленим законодавством.

У разі неможливості визначення ціни за зазначеною процедурою звичайною вважається ціна, що дорівнює залишковій вартості матеріальних цінностей і нематеріальних активів, номінальній вартості цінних паперів, собівартості продукції власного виробництва або вартості товарів, придбаних для проведення товарообмінних (бартерних) операцій.

Олигополия - Олігополія - групова монополія, тобто панування на ринку або в будь-якій галузі господарства незначної кількості великих підприємств (фірм), які ведуть між собою переважно нецінову конкуренцію.

Операционные расходы - Операційні витрати - 1) витрати на важливі загальнодержавні заходи, дія яких виявляється не відразу (наприклад, науково-дослідні роботи, винахідництво та ін.); 2) витрати підприємств, що мають разовий характер і не включається в собівартість продукції; 3) витрати бюджетних установ, пов'язані з характером їх діяльності (учбові витрати, заробітна плата вчителів та ін.).

Оптовая торговля - Оптова торгівля - закупівля і продаж товарів великими партіями.

Организационно-правовые формы предприятий - Організаційно-правові форми підприємств - державне підприємство, муніципальне підприємство, індивідуальне (сімейне) приватне підприємство, повне товариство, змішане товариство, акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю і т. п.

Основные фонды - Основні фонди - засоби праці, які беруть участь у процесі виробництва протягом багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і поступово, в міру зношування, переносять свою вартість на вироблювану продукцію. Цим вони відрізняються від оборотних фондів, які повністю переносять свою вартість на виготовлюваний продукт протягом одного виробничого циклу. О.Ф. поділяються на виробничі й невиробничі. До складу *виробничих О.Ф.* входять ті, що беруть участь у виробничих процесах, створюють умови для здійснення їх або служать для зберігання і транспортування продукції, а саме: виробничі споруди, передавальні пристрої, силові й робочі машини, вимірювальні та регулювальні прилади, пристрої й лабораторне устаткування, транспортні засоби, інструмент, виробничий і господарський інвентар, а також робоча і продуктивна худоба, багаторічні насадження. Засоби праці стають О.Ф. лише після введення їх у виробничий процес, а в практиці обліку - після зарахування на баланс підприємства, яке їх використовує. До складу *невиробничих О.Ф.* належать об'єкти тривалого користування, які задовольняють побутові та культурні потреби трудящих: житлові будинки, споруди, устаткування й транспортні засоби установ і організацій житлово-комунального господарства, культурно-побутового обслуговування населення, охорони здоров'я, освіти, науки й мистецтва, управління й оборони. Облік і планування О.Ф. проводять у грошовій оцінці та в натуральних показниках. Структура О.Ф. неоднакова в різних галузях народного господарства. Вона залежить від рівня розвитку науково-технічного прогресу, форм і методів організації виробництва, від капітальних вкладень в окремі види О.Ф. тощо. Найефективнішою є така структура О.Ф., за якої питома вага активної частини устаткування найвища. Від складу, потужності й

ступеня використання устаткування залежить рівень продуктивності праці, темпи зростання виробництва.

II

Платежи в бюджет - Платежі до бюджету - врегульовані нормами права обов'язкові внески юридичних осіб і громадян до бюджету. Є основним джерелом доходів державного бюджету. Розрізняють П. до Б., які вносять підприємства (незалежно від форм власності) і громадяни. Підприємства сплачують податок на додану вартість, акцизний збір, податок на прибуток; податок з власників транспортних засобів, платежі за використання природних ресурсів; податок з власників будівель; земельний податок тощо. З громадян стягуються прибутковий податок, земельний податок, податок з власників транспортних засобів, місцеві податки; податок на додану вартість (сплачують особи, які займаються підприємницькою діяльністю). Підприємства і громадяни вносять також платежі за надані послуги, за деревину, відпущену державними органами, та ін. - державне мито, мито, місцевий доход, збори, які стягує державтоінспекція, та ін. за методами вилучення. П. до Б. поділяються на податки й неподаткові платежі. Залежно від джерела сплати розрізняють П. до Б. з доходу і з прибутку. Мають обов'язковий характер. У разі порушення строків і розмірів сплати стягуються в безспірному порядку (з громадян - за рішенням суду).

Портфельные инвестиции - Портфельні інвестиції - довгострокові вкладення капіталу в промислові, сільськогосподарські, транспортні, кредитні та інші підприємства за кордоном. Проводяться звичайно у формі купівлі акцій іноземних компаній. Як правило, П.І. становлять менше 10 % акціонерного капіталу підприємства. На відміну від прямих інвестицій П.І. не дають інвесторам права повного контролю за діяльністю підприємства або володіння ним.

Прибыль от реализации продукции (работ, услуг) - Прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг) - виручка від реалізації продукції (робіт,

послуг), зменшена на суму нарахованого (сплаченого) податку на добавлену вартість (за винятком товарообмінних операцій з нерезидентами), акцизного збору, ввізного мита, митного збору та інших обов'язкових зборів і платежів, визначених чинним законодавством, а також на суму витрат, що включаються до собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг).

Привилегированные акции - Привілейовані акції - дають їх власникам переважне право на одержання дивідендів, а також на пріоритетну участь у розподілі майна акціонерного товариства в разі його ліквідації. Можуть випускатися з фіксованим у процентах до їхньої номінальної вартості щорічно сплачуваним дивідендом. Сплата дивідендів проводиться в розмірі, зазначеному в акції, незалежно від розміру одержаного товариством прибутку у відповідному році. П.А. випускаються на суму, що не перевищує 10% статутного фонду акціонерного товариства. Власники П.А. не мають права на участь у керівництві товариством, якщо інше не передбачене його статутом.

Пробирная палата - Пробірна палата - державний орган, який в інтересах держави безпосередньо організовує і здійснює постійний контроль за видобуванням, виробництвом, переробкою, використанням, реалізацією, скупкою, заставою, зберіганням та обміном дорогоцінних металів і дорогоцінних каменів, їхніх відходів та брухту.

Р

Реализация продукции (работ, услуг) - Реалізація продукції(робіт, послуг) - господарча операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає передачу права власності на продукцію (роботи, послуги) іншому суб'єкту підприємницької діяльності в обмін на еквівалентну суму коштів або боргових зобов'язань. Для цілей оподаткування датою реалізації вважається дата передачі права власності на зазначену продукцію (роботи, послуги) згідно з базисними умовами поставки, визначеними сторонами незалежно від строків здійснення оплати. Базисні умови поставки визначаються згідно з

Міжнародними правилами з тлумачення термінів “ІНКОТЕРМС” (редакція 1990 року).

Реальный основной капитал - Реальний основний капітал - вартісна оцінка майна компанії, в тому числі землі, будівель, машин, обладнання, транспортних засобів, конторського та науково-дослідницького обладнання і т.п., строк амортизації якого перевищує 1 рік.

Резервный фонд Кабинета Министров Украины - Резервний фонд Кабінету Міністрів України - один з видів бюджетних резервів, утворюється в загальнодержавному бюджеті України. Призначається для невідкладних видатків на фінансування народного господарства, соціально-культурні потреби та інші заходи, які не могли бути передбачені під час затвердження бюджету. Витрачання коштів з Р.Ф. відбувається строго за цільовим призначенням, у кожному випадку - за спеціальним рішенням Уряду.

Реинвестиции - Реінвестиції - повторні, додаткові вкладення коштів, одержаних у формі доходів від інвестиційних операцій.

С

Самоокупаемость - Самоокупність - принцип господарювання, за яким видатки підприємства повністю покриваються власними доходами, одержаними від реалізації виготовленої продукції, надання послуг, виконання робіт. Кошти, вкладені в розвиток підприємства, його господарську діяльність, мають повністю окупатися виручкою і забезпечувати мінімум нормативної економічної ефективності використання виділених ресурсів шляхом внесення платежів до бюджету, а також фінансування витрат на просте відтворення. С. забезпечують тільки рентабельні підприємства.

Самофинансирование - Самофінансування - форма господарювання, що ґрунтується на використанні підприємствами власних ресурсів для забезпечення свого економічного і соціального розвитку. Шляхом С. забезпечується як просте, так і розширене відтворення, а також участь у формуванні державних грошових фондів шляхом передачі до них частини

чистого доходу (у вигляді обов'язкових платежів). Розрізняють повне і часткове С. У разі повного С. підприємства за рахунок одержаного доходу повністю покривають свої потреби по розширеному виробництву і забезпеченню соціального розвитку колективу. Часткове С. передбачає використання, поряд з власними коштами, залучених ресурсів - бюджетних асигнувань, кредитів.

Санация - Санація - система заходів (випуск позик, субсидій і т.п.), до яких вдається держава, щоб поліпшити фінансовий стан фірм, банків, запобігаючи їхньому банкрутству або підвищуючи конкурентоспроможність, особливо в періоди економічних спадів.

Себестоимость продукции - Собівартість продукції - виражені в грошовій формі поточні витрати підприємства на виробництво і реалізацію продукції. С.П. складається з витрат, пов'язаних з використанням у процесі виробництва продукції (робіт, послуг) природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних фондів, трудових ресурсів, а також інших витрат на її виробництво та реалізацію.

Собственные оборотные средства - Власні оборотні кошти - у розпорядженні підприємства перебувають постійно і використовуються для створення мінімальних запасів сировини, основних та допоміжних матеріалів, палива, готової продукції на складах та ін. Розмір В.О.К. (норматив) змінюється лише в зв'язку зі зміною обсягу випуску продукції, умов виробництва, постачання тощо. Потреба в коштах понад цей норматив, що виникає в певні періоди року, забезпечується залученням кредитів.

Т

Тариф - Тариф - система ставок, за якими стягується плата за послуги, що надаються підприємствам і громадянам. Розрізняють Т. транспортні - за перевезення вантажів, пасажирів і багажу; Т. зв'язку - за користування засобами зв'язку; Т. на послуги житлово-комунального та побутового господарства - за користування житлом, водою, газом та ін. Т. митні - за

переміщення через митні кордони товарів та інших предметів; є також інші Т., передбачені законодавством.

Трансферт - Трансферт - переказ грошей з однієї фінансової установи в іншу або з країни в країну; перерахування, переказ іменних цінних паперів від одного володільця іншому. Трансфертні операції здійснюються між розташованими в різних країнах спорідненими підрозділами міжнародної компанії; в сукупності - це обмін всередині фірми. Митною статистикою відповідних країн Т. враховується як експорт, так і імпорт.

Тур - Тур - туристична подорож (поїздка) за визначеним маршрутом у конкретні терміни, забезпечена комплексом туристичних послуг (бронювання, розміщення, харчування, транспорт, рекреація, екскурсії тощо) .

Туристическая деятельность - Туристична діяльність - діяльність з надання різноманітних туристичних послуг відповідно до вимог цього Закону та інших актів законодавства України.

Туристический продукт - Туристичний продукт - комплекс туристичних послуг, необхідних для задоволення потреб туриста під час його подорожі.

Туристические ресурсы - Туристичні ресурси - сукупність природно-кліматичних, оздоровчих, історико-культурних, пізнавальних та соціально-побутових ресурсів відповідної території, що задовольняють різноманітні потреби туриста.

Туристические услуги - Туристичні послуги - послуги суб'єктів туристичної діяльності щодо розміщення, харчування, транспортного, інформаційно-рекламного обслуговування, а також послуги закладів культури, спорту, побуту, розваг тощо, спрямовані на задоволення потреб туристів.

У

Управление государственным долгом - Управління державним боргом - сукупність фінансових заходів держави, пов'язаних з погашенням

позик, організацією виплати доходів по них, проведенням конверсії державних позик і консолідації позик.

Уставный капитал - Статутний капітал - організаційно-правова форма капіталу, величина якого визначається статутом чи статутним договором, на підставі яких створюються і діють підприємства, банки тощо. До складу С.К. включають: номінальну вартість випущених акцій, суму внесків державних коштів або приватних пайових внесків.

Ф

Финансирование - Фінансування - постачання підприємств, установ, організацій коштами з певних джерел на конкретні цілі. Джерелами Ф. є бюджетні кошти, амортизаційні відрахування на повне відновлення основних фондів, прибуток підприємств.

Финансовое право в Украине - Фінансове право в Україні - сукупність правових норм, що регулюють відносини в галузі фінансової діяльності. Предметом Ф.П. є відносини, що виникають при безпосередній мобілізації, розподілі й використанні централізованих фондів коштів, які є частиною національного доходу країни і необхідні для функціонування держави. Ф.П. регулює відносини в галузі бюджету доходів, податків і видатків державного бюджету, бюджетного фінансування, державного майнового і особистого страхування, банківського кредитування і розрахунків, фінансового контролю, грошового обігу.

Финансовые резервы - Фінансові резерви - кошти, що резервуються державою, галузями народного господарства, підприємствами, організаціями з метою забезпечити фінансування непередбачених видатків. Ф.Р. поділяються на централізовані, децентралізовані й спеціалізовані. Централізовані Ф.Р. - це резервні фонди Кабінету Міністрів України, Уряду Криму, місцевих Рад народних депутатів; перевищення доходів над видатками; оборотна касова готівка бюджетів. Децентралізовані Ф.Р. - кошти, що резервуються окремими міністерствами, відомствами,

підприємствами різних форм власності. Спеціалізовані Ф.Р. - це фонди державного і соціального страхування.

Финансовые ресурсы - Фінансові ресурси - сукупність фондів коштів, що створюються у процесі розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту та національного доходу і перебувають у розпорядженні держави, підприємств, організацій. Головне джерело Ф.Р. держави - кошти, одержані після реалізації виробленої в Україні продукції та надання послуг у сфері матеріального виробництва, податки, що сплачуються підприємствами всіх форм власності, податки і збори з населення, амортизаційні відрахування і відрахування на соціальне страхування. Значна частина Ф.Р. акумулюється в бюджеті держави та місцевих бюджетах, частина залишається підприємствам і господарським організаціям.

Финансы - Фінанси - в середні віки цей термін означав обов'язкову сплату грошей. У сьогодинньому розумінні почав уживатися в кінці XIII ст. в Італії. Ф. як продукт розвитку товарно-грошових відносин досягли свого найвищого розвитку в XX ст., коли їхні функції значно розширилися; тепер вони стали універсальним, активним елементом економічного життя. Розвинулися і вдосконалилися методи й форми мобілізації грошових коштів не тільки для потреб держави, а й для обслуговування процесів виробництва, розподілу та споживання суспільного продукту. Набула розвитку і відгалузилася в самостійну галузь фінансова наука.

Сьогодні Ф. - це в першу чергу економічна категорія, що відбиває сукупність відносин, пов'язаних зі створенням, розподілом та використанням ресурсів у грошовій формі для потреб держави, виробництва і соціального захисту населення.

Ф. мають свою внутрішню структуру: поділяються на загальнодержавні, виробничої і соціальної сфери. Кожна з цих підсистем має власні принципи організації та особливості функціонування. Проте спільним для них є грошова форма існування і об'єктивність функціонування.

Фонд заработной платы - Фонд заробітної плати - Загальна сума заробітної плати робітників і службовців підприємства, галузі або всього народного господарства за певний період. Охоплює основну і додаткову заробітну плату, без вирахування податку та ін. Не включаються у Ф.З.П. допомога по соціальному страхуванню, одноразові премії за рахунок спеціальних асигнувань, оплата відряджень тощо.

Фондоёмкость производства - Фодомісткість виробництва - відношення вартості основних виробничих фондів підприємства до вартості продукції (послуг, робіт), яка виробляється по цих фондах за рік. Ф.В. відображає, з якою величиною виробничих фондів здійснюється виробництво одиниці продукції.

Продуктивність праці тим вища, чим вища фондоозброєність і нижча фодомісткість продукції. Зростанню фондоозброєності праці має відповідати й належне зростання продуктивності праці. Якщо зростання фондоозброєності випереджає зростання продуктивності праці, неминуче зростає й фодомісткість. Підвищення рівня використання основних фондів - великий резерв зниження фодомісткості.

Фондовооруженность производства - фондоозброєність виробництва - обсяг основних виробничих фондів у вартісному вираженні, що припадає на одного робітника; частка від ділення середньорічної вартості діючих основних виробничих фондів на середньооблікову кількість працівників в одній найбільшій зміні. Ф.В. визначають як по основних фондах в цілому, так і по їх активній частині.

Фондоотдача - Фондовіддача - відношення вартості річного обсягу продукції до вартості основних виробничих фондів. У практиці розрахунків беруть до уваги середньорічну вартість основних виробничих фондів. В обліку й плануванні використовують натуральні й вартісні показники Ф. Натуральні й умовно-натуральні показники Ф. застосовують переважно для окремих галузей народного господарства (наприклад, в житлово-комунальному

господарстві). Найчастіше використовують вартісний показник Ф. Обчислюють його, ділячи вартість продукції (послуг, робіт) на вартість основних виробничих фондів. Показник Ф. обернений показникові фондомісткості.

Фонды обращения - Фонди обігу - засоби господарських підприємств, що їх використовують у сфері обігу; частина оборотних засобів. Складаються із залишків готової продукції, що перебувають на складі; відвантаженої, але не оплаченої покупцями готової продукції, коштів на розрахунковому рахунку, необхідних для придбання предметів праці та виплати заробітної плати; коштів у розрахунках (дебіторська заборгованість). Встановлення оптимального обсягу Ф.О. забезпечує безперервність оборотності оборотних засобів підприємств і не призводить до надмірного скупчення у сфері обігу залишків матеріальних цінностей.

Фонды предприятий - Фонди підприємств - сукупність матеріальних цінностей і коштів, які використовуються, щоб забезпечити виробничо-господарську діяльність та економічно стимулювати працівників. Як правило, Ф.П. поділяються на виробничі, що забезпечують безперервність виробництва, і грошові, що утворюються за рахунок різних джерел і мають цільове призначення.

Фонды рабочего времени - Фонди робочого часу - час роботи одного працівника протягом певного календарного періоду. Ф.Р.Ч. обчислюють для визначення потрібної кількості робітників, а також для виявлення показників використання трудових ресурсів на діючих підприємствах. За одиницю виміру робочого часу прийнято людино-годину чи людино-день. Розрізняють календарний, номінальний (або максимально можливий) і корисний (або фактичний) Ф.Р.Ч.

Фонды экономического стимулирования - Фонды економічного стимулювання - фонди, що створюються на підприємствах для економічного стимулювання підвищення ефективності виробництва. Ф.Е.С.

включають фонд матеріального заохочення, фонд соціального розвитку, фонд розвитку виробництва. Вони забезпечують матеріальну заінтересованість колективу підприємства в технічному вдосконаленні й розвитку виробництва, зростанні його ефективності.

Х

Холдинг-Компания - Холдінг-Компанія - акціонерне товариство, що володіє контрольним пакетом акцій інших компаній для контролю над ними.

Хозяйственный механизм - Господарський механізм - інтегрована система економічних, організаційних, правових та інших форм, методів та інструментів управління господарською діяльністю.

Хозяйственный расчет - господарський розрахунок - метод ведення господарства і керівництва економікою, що ґрунтується на використанні дії об'єктивних економічних законів, виходячи з таких принципів: господарська самостійність підприємства; самоокупність (беззбитковість) і рентабельність; матеріальна зацікавленість колективів підприємств у поліпшенні кінцевих результатів виробництва; матеріальна відповідальність за кінцеві результати господарювання; грошовий контроль за госпрозрахунковою діяльністю. Принципи Г.Р. закріплено в нормах права.

Хозяйственные товарищества - Господарські товариства - підприємства, організації, установи, створені на засадах угоди юридичними особами і громадянами шляхом об'єднання майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку. До Г.Т. належать: акціонерні товариства; товариства з обмеженою відповідальністю; товариства з додатковою відповідальністю; повні товариства; командитні товариства. Засновниками та учасниками Г.Т. можуть бути як підприємства, так і громадяни. Г.Т. набуває прав юридичної особи з дня його державної реєстрації у районній, міській, у місті - державній адміністрації (при зайнятті банківською діяльністю - у Національному банку України).

Хронометраж - Хронометраж - один з головних засобів вивчення періодично повторюваних витрат часу на виконання робітником виробничої операції. Один із засобів технічного нормування, метою якого є одержання даних, потрібних для розробки нормативів часу, перевірка діючих норм часу, вивчення передових прийомів і методів праці для їх поширення. Залежно від об'єкта та мети спостереження розрізняють Х. суцільний і вибіркового. Х. складається з таких основних частин (етапів): підготовка до спостереження; розкладання операції на елементи (прийоми та рухи, переходи, комплекси прийомів); проведення спостереження та вимірювання тривалості виконання окремих елементів операції; опрацювання результатів спостереження для встановлення середньої величини тривалості виконання окремих елементів операції; аналіз результатів і раціональна зміна змісту та структури виконуваної операції; узагальнення матеріалів досліджень для встановлення норм часу або розрахункових величин тривалості виконання повторюваних елементів роботи.

Ц

Цена - Ціна - грошове вираження вартості товару, показник її величини. З 1992 року на території України діють вільні ціни на всю продукцію, товари і послуги (за винятком незначного переліку товарів, до яких застосовується державне регулювання Ц.). Вільні (ринкові) оптові, закупівельні й відпускні Ц. встановлюються виготовниками за погодженням на рівноправних умовах з покупцями, виходячи з попиту і пропозицій, що склалися, якості та споживчих властивостей продукції, і застосовуються в розрахунках з усіма покупцями (за винятком населення). У вільних Ц. враховуються собівартість виробництва і прибуток без обмеження рівня рентабельності, а також суми акцизів (по товарах народного споживання). Державні регульовані Ц. встановлюються на невелику групу товарів, послуг, продукції (енергоресурси, житлово-комунальні послуги та ін.).

Ценные бумаги - Цінні папери - грошові документи, що засвідчують право володіння або відносини позики, визначають взаємовідносини між особою, яка їх випустила (емітентом), та їх власником і передбачають, як

правило, сплату доходу у вигляді дивідендів або процентів, а також можливість передачі грошових та інших прав, що випливають з цих документів, іншим способом. До Ц.П. належать: акції, облігації внутрішніх державних та місцевих позик; облігації підприємств; казначейські зобов'язання держави, ощадні сертифікати; векселі. Ц.П. можуть бути іменними або на пред'явника (обертаються вільно). Використовуються для здійснення розрахунків, а також як застава для забезпечення платежів і кредитів.

Ч

Чистая продукция отрасли - Чиста продукція галузі - частина валової продукції тієї чи іншої галузі матеріального виробництва, що залишається після покриття матеріальних витрат на її виробництво. Ч.П.Г. втілює новостворену вартість. Сума чистої продукції всіх галузей матеріального виробництва країни становить її національний дохід.

Э

Экономика - Економіка - 1) єдиний народногосподарський комплекс, який охоплює суспільне виробництво, розподіл, обмін і споживання на території країни; 2) господарство країни, області, району, галузі; 3) наука про те, як суспільство використовує певні, обмежені ресурси для виробництва корисних продуктів і розподіляє їх між різними групами людей .

Экскурсионная деятельность - Екскурсійна діяльність - діяльність з організації подорожей, що не перевищують 24 години в супроводі фахівця-екскурсовода за заздалегідь складеними маршрутами з метою ознайомлення з пам'ятками історії, культури, природи, музеями, з визначними місцями тощо.

Эмиссия - Емісія - випуск в обіг банківських і скарбницьких білетів, паперових грошей, цінних паперів. Емісія наявних грошей - випуск в обіг і вилучення готівки Держбанком. Здійснюється у формі банківських білетів (банкнот) Держбанку і металевими монетами.

Ю

Юридическое лицо - Юридична особа - організація, яка має відокремлене майно, може від свого імені набувати майнових і особистих немайнових прав і нести обов'язки, бути позивачем і відповідачем у суді, арбітражі або в третейському суді. Ю.О. має певну структуру, що визначає статут або положення.

Я

Ярмарки - Ярмарки - періодичні торги, які проводять у певному місці. Виникли за первіснообщинного ладу як форма обміну продуктами праці між окремими племенами. З дальшим розвитком суспільного поділу праці, появою міст, посиленням економічних зв'язків між ними та між містами і сільською місцевістю, а також між окремими країнами роль Я. дедалі зростає. Я. перетворилися на ярмарки-виставки, де торгівля відбувається за зразками і стандартами.

Список літератури

1. Балабанов И.Т. Анализ и планирование финансов хозяйствующего субъекта. – М: Финансы и статистика, 1994.
2. Бердникова Т.П. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятий : Уч. пособие. – М.: ИНФРА, 2001. – 215 с.
3. Белолипецкий В.Г. Финансы фирмы . – М., 1998.
4. Бородина Е. И. Финансы предприятия. – М., 1995.
5. Буряковский В.В. Финансы предприятий. – Днепропетровск, 1998.
6. Ван Хорн. Основы управления финансами. – М., 1998.
7. Гарнер Д., Оуэн Н., Конвейт Р. Привлечение капитала. – М., 1995.
8. Закон України “Про підприємництво”//Відомості Верховної Ради України. – 1991.- №14.
9. Закон України “Про господарчі товариства” // Відомості Верховної Ради України. – 1991.- №20.
10. Закон України “Про підприємства в Україні”// Відомості Верховної Ради України. – 1991.- №24.
11. Закон України “Про збір на обов’язкове державне пенсійне страхування” від 26.06.97р. №400/97 ВР.
12. Закон України “Про місцеве самоврядування”// Відомості Верховної Ради України. – 1997.- №25.
13. Закон України “Про загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2004-2010 роки”, затверджено від 24.06.2004 р. № 1869-IV.
14. Закон України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999 р. №996 – 14.
15. Закон України “Про загальне обов’язкове державне страхування на випадок безробіття” від 02.03.2000 р. №1533 –3.
16. Закон України “Про обов’язкове державне соціальне страхування в зв’язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, обумовленими народженням та похованням” від 18.01.2001 р. №2240 –3.
17. Закон Украины “Об объединениях совладельцев многоквартирных домов” от 29.11.2001 №2664 –3.
18. Економіка міського господарства. Навч. посібник/ За ред. Юр’євої Т. П., Харків: ХДАМГ, 2002 – 672 с.
19. Заруба О.Д. Основы фінансового аналізу та менеджменту. - К., 1995.
20. Ізмайлов К.В. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. – К.: МАУП, 2000. - 152с.
21. Ковалёв В. В. Финансовый анализ - М., 2000.
22. Ковалёва А.М. Финансы: Учебник. – М., 2000.

23. Колчина Л.В. Финансы предприятий. – М., 2000.
24. Конституція України / Відомості ВР України.
25. Коробов М.Я. Фінансово – економічний аналіз діяльності підприємств. К.: Знання, КОО, 2000.
26. Кравченко В.В., Пітцик М.В. Конституційні засади місцевого самоврядування в Україні (основи муніципального права): Навч. посібник. – К. “Арарат – Центр”, 2001.-176 с.
27. Любушин Н.П., Лещева В.Б., Дьякова В.Г. Анализ финансово – экономической деятельности предприятия. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000.
28. Методика розробки технологічних нормативів використання води на підприємствах водопровідно – каналізаційного господарства України. Затв. наказом Державного комітету будівництва та архітектури України від 21 липня 1998 р. №161. – К., 1998.
29. Методичні рекомендації з планування обліку і калькулювання собівартості робіт (послуг) на підприємствах і в організаціях житлово-комунального господарства. Затв. наказом Держбуду України від 06.03.2002 р. №47.
30. Методичні рекомендації щодо розрахунків економічно обґрунтованих тарифів на житлово-комунальні послуги від 29.03.99 №78.
31. Норми обслуговування та нормативи чисельності працівників, зайнятих на роботах з експлуатації мереж, очисних споруд, насосних станцій водопровідно – каналізаційних господарств та допоміжних об’єктів на них. Затв. наказом Державного комітету України з житлово-комунального господарства від 6.06.97 р. №39.
32. Порядок визначення нормативів забезпечення населення послугами водо, теплопостачання та водовідведення. Наказ Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 19.02.99 р. №36.
33. Постанова Кабінету Міністрів України від 22.02.95 №135 “Про положення про державне регулювання цін (тарифів) на продукцію виробничо – технічного призначення, товари народного споживання, роботи і послуги монопольних утворень”.
34. Постанова Кабінету Міністрів України від 22.06.98 №939 “Про вдосконалення системи державного регулювання розміру квартирної плати за утримання будинків і прибудинкових територій”.
35. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.01 №1763 “Про надання населенню субсидій готівкою для відшкодування витрат на придбання скрапленого газу, твердого й рідкого пічного побутового палива”.

- 36.Постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.02 №253 “Про затвердження стратегії заміни системи пільг на адресну грошову допомогу населенню”.
- 37.Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2005 р. №560 «Про затвердження Порядку формування тарифів на послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій і типового договору про надання послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій»
- 38.Програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2002 – 2005 роки та на період до 2010 року. Схвалена постановою Кабінету Міністрів України від 14.02.02 №139.
- 39.Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств. – К., 2002.
- 40.Питер Ф. Друкер. Задачи менеджмента в 21 веке. К., 2001.
- 41.Роуз П. Банковский менеджмент. – М., 1995.
- 42.Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. Учебник. – Минск: Новое знание, 2002.
- 43.Салин В. Н., Ситникова О. Ю. Техника финансово-экономических расчетов. – М., 1998.
- 44.Стойнова Е. С. Практикум по финансовому менеджменту. – М., 1998.
- 45.Стойнова Е.С. Финансовый менеджмент. - М., 1998.
- 46.Стойнова Е. И. Финансовый менеджмент для практиков. – М., 1998.
- 47.Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С. Финансы предприятий.- М., 1998.
- 48.Шеремет А.Д. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций: М.: Инфра – 2003 – 237 с.
- 49.Указ Президента України №1351/99 від 19.10.1999 р. “Про прискорення реформування житлово-комунального господарства”.
- 50.Финансы и кредит: Уч. пособие/Под ред. Ковалевой А.М.:ФиС,2002–572с.
- 51.Финансы/ Под ред. Романовского М.В. – М., 2000.
- 52.Хесэль. Корпоративное управление. – М., 1996.
- 53.Юр’єва Т.П. Методичні вказівки до курсового проекту з дисципліни „Фінанси підприємств міського господарства”. – Харків: ХДАМГ, 2002.
- 54.Юр’єва Т. П. Методичні вказівки та завдання на контрольну роботу, програма курсу і вказівки до самостійної роботи з дисципліни “Фінанси підприємств міського господарства” – Харків: ХДАМГ, 2002.
- 55.Юр’єва Т. П. Фінанси підприємств міського господарства: Навч. посібник. – Харків: ХДАМГ, 2003.
- 56.Яцків М.І. Теорія економічного аналізу. – Львів: Світ, 1993. – 216 с.

Зміст

Вступ	3
Розділ 1. Сутність і зміст фінансів міського господарства.....	5
1.1. Сутність фінансів підприємства.....	5
1.2. Функції фінансів підприємства.....	7
1.3. Організація фінансової роботи на підприємствах міського господарства.....	9
1.4. Завдання і функції фінансової служби підприємства.....	10
1.5. Особливості фінансів у різних галузях міського господарства..	12
Запитання для самоперевірки.....	19
Розділ 2. Фінансові ресурси підприємств, які функціонують на комерційних засадах.....	20
2.1. Формування фінансових ресурсів.....	20
2.2. Особливості використання фінансових ресурсів в умовах ринку.....	22
Запитання для самоперевірки.....	25
Розділ 3. Організація грошових розрахунків у житлово-комунальному господарстві.....	25
3.1. Розрахунки за реалізацію продукції (послуг) за допомогою готівки. Касове обслуговування.....	25
3.2. Організація безготівкових розрахунків.....	27
3.3. Форми безготівкових розрахунків міського господарства	28
Запитання для самоперевірки.....	29
Розділ 4. Грошові надходження і доходи підприємства.....	30
4.1. Склад і структура грошових надходжень підприємств міського господарства.....	30
4.2. Виторг від реалізації продукції.....	32
4.3. Позареалізаційні доходи й надходження від фінансової інвестиційної діяльності.....	35
4.4. Формування валового й чистого доходу підприємства.....	37
Запитання для самоперевірки.....	38
Розділ 5. Прибуток підприємства.....	38
5.1. Прибуток як фінансовий результат господарської діяльності...	38
5.2. Поняття загального (балансового) прибутку, його склад.....	40

5.3.	Розподіл і використання прибутку.....	41
5.4.	Управління формуванням прибутку. Планування прибутку. Рівень рентабельності.....	43
	Запитання для самоперевірки.....	49
Розділ 6.	Собівартість як фактор формування прибутку.....	50
6.1.	Управління собівартістю.....	50
6.2.	Планування собівартості.....	55
	Запитання для самоперевірки.....	56
Розділ 7.	Оборотні кошти і їх організація на підприємстві.....	56
7.1.	Сутність та основи організації оборотних коштів. Особливості складу й структури оборотних коштів комунальних підприємств.....	57
7.2.	Визначення потреби в оборотних коштах.....	58
7.3.	Джерела формування оборотного капіталу.....	61
7.4.	Показники стану й використання оборотних коштів.....	63
	Запитання для самоперевірки.....	67
Розділ 8.	Відтворення основних фондів і його фінансове забезпечення.....	68
8.1.	Поняття відтворення основних фондів	68
8.2.	Показники стану та ефективності використання основних фондів.....	71
8.3.	Зношування і амортизація основних фондів.....	75
8.4.	Сутність і склад капітальних вкладень.....	79
8.5.	Джерела і порядок фінансування капітальних вкладень комерційних підприємств.....	81
8.6.	Порядок фінансування капітальних вкладень в міський благоустрій.....	86
8.7.	Фінансування ремонтів основних фондів.....	86
8.8.	Особливості фінансування капітального ремонту об'єктів зовнішнього міського благоустрою, житлового фонду.....	88
	Запитання для самоперевірки.....	91
Розділ 9.	Кредитування в житлово-комунальному господарстві.....	92
9.1.	Класифікація кредитів. Принципи кредитування. Особливості кредитування в ЖКГ.....	93
9.2.	Кредити на створення сезонних запасів палива в житлових	97

організаціях.....	
9.3. Кредитування постачальницько-збутових організацій.....	98
Запитання для самоперевірки.....	99
Розділ 10. Лізинг (фінансова оренда).....	100
10.1. Сутність лізингу. Його недоліки та переваги.....	100
10.2. Організація фінансової оренди.....	101
Запитання для самоперевірки.....	103
Розділ 11. Фінансове планування.....	103
11.1. Склад і структура фінплану.....	103
11.2. Оперативне-фінансове планування.....	111
Запитання для самоперевірки.....	113
Розділ 12. Задачі, завдання, ситуації.....	114
12.1. Витрати і доходи підприємств. Формування та використання фінансового результату.....	114
12.2. Формування капіталу підприємства.....	122
12.3. Оборотні кошти та їх організація на підприємстві.....	125
12.4. Кредитування підприємств міського господарства.....	135
12.5. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів та нематеріальних активів.....	138
12.6. Аналіз фінансового стану підприємства.....	144
12.7. Фінансове планування на підприємствах міського господарства.....	154
Глосарій.....	164
Список літератури	195

Навчальне видання

Фінанси підприємств житлово-комунального господарства

Навчальний посібник

Автори: Тамара Петрівна Юр'єва,
Ігор Анатолійович Ачкасов,
Григорій Іванович Груба,
Світлана Юр'ївна Юр'єва.

Редактор М.З.Аляб'єв

План 2007, поз. 116 Н

Підп. до друку 13.06.07	Формат 60 x 84 1/16	Папір офісний
Друк на ризографі	Умовн.-друк. арк. 9,1.	Обл.- вид. арк. 9,6
Тираж 500 прим.	Зам.№	

ХНАМГ, 61002, Харків, вул. Революції, 12

Сектор оперативної поліграфії
ХНАМГ 61002, Харків, вул. Революції, 12